

აშქალანი 2.2019

ISSN 2346-8416

აქცენტანი

სამოქალაქო ჟურნალი

გამოდის წელიწადში ორჯერ

2

დეკემბერი

თბილისი

2019

„არმატანი – შორით მოსულისაგან მოღებული
მის თემის ძღვენი“ (საბა).

ჟურნალი დაარსებულია 2016 წელს

მაგალი თოღუას

მიერ

რედაქტორი

მზია ბურჯანაძე

სწავლული მდივანი

ნანა ჯანაშია

დამკაბადონებელი

ნანა ყანდაშვილი

მომკაზმველი

ირაკლი უშვერიძე

2019 წელი ცნობილი ქართველი ირანისტის **კონსტანტინე ფალავას** საიუბილეო წელია. მას დაბადებიდან 100 წელი შეუსრულდა.

ჟურნალ „არმალანის“ წინამდებარე გამოშვება მის ნათელ ხსოვნას ეძღვნება

კონსტანტინე ფალავა (1919-1994) კლასიკური პერიოდისა და თანამედროვე სპარსული ლიტერატურის, ასევე, ქართულ-აზერბაიჯანული ლიტერატურული ურთიერთობების საკითხებს იკვლევდა. თუმცა მან თარგმანის სფეროშიც მოსინჯა საკუთარი ძალა და 1977 წელს კრებულ „არმალანში“ დაიბეჭდა მის მიერ ქართულად გადმოღებული ერთ-ერთი პირველი სპარსული პიესა „არაბისტანის გუბერნატორის აშრაფ-ხანის თავგადასავალი“. ეს ფაქტი მნიშვნელოვანი ნაბიჯი იყო თანამედროვე სპარსული ლიტერატურის ნიმუშების ქართულად თარგმნის გზაზე.

რამდენადაც მეოცე საუკუნეში გამოცემული „არმალანი“ ბიბლიოგრაფიულ იშვიათობად იქცა, სპარსული ლიტერატურით დაინტერესებულ მკითხველს კიდევ ერთხელ ვთავაზობთ ამ პიესის ქართულ ვარიანტს და ჟურნალის წინამდებარე გამოშვებას ამ თარგმანით ვინყებთ.

ჟურნალის რედაქცია.

**მირზა აყა-ხან თავრიზი
(მე-19 ს-ის მეორე ნახევარი)**

მირზა აყა-ხანი თავრიზში დაიბადა. თეირანში საფრანგეთის საელჩოში თარჯიმნად მსახურობდა, სპარსულისა და თურქულის გარდა, ფლობდა ფრანგულ და რუსულ ენებს. მას ეკუთვნის სპარსულ ენაზე დანერგილი პირველი პიესები. ამდენად, მირზა აყა-ხან თავრიზი თანამედროვე სპარსული დრამატურგიის ფუძემდებლად მიიჩნევა.¹

**არაბისტანის გუბერნატორის
აშრაფ-ხანის თავგადასავალი²**

პიესა 4 მოქმედებად

არაბისტანის გუბერნატორი აშრაფ-ხანი 1817 წლის ბოლოს გამოძახებული იყო თეირანში ვილაიეთის სამი წლის ანგარიშის ჩასაბარებლად. დიდი წვალებითა და ვაივაგლახით მოათავა ეს საქმე, კვლავ დაინიშნა არაბისტანის გუბერნატორად და გაიპარა დედაქალაქიდან.

მოქმედი პირნი:

აშრაფ-ხანი	გუბერნატორი
ქერიმ-ალა.....	მისი დისშვილი
ყურბან-ბეგი.....	მისი სახლის გამგებელი, მნე

¹ საინტერესოა, რომ მეოცე საუკუნის 70-80-იან წლებამდე ამ ოთხი პიესის ავტორად სომხური წარმოშობის ირანელი სახელმწიფო მოღვაწე, პუბლიცისტი, განმანათლებელი, მწერალი და დიპლომატი მირზა მალქომ-ხანი (1833-1908) მიიჩნეოდა. მაგალი თოდუას მიერ შედგენილი კრებული „არმაღანის“, მეორე წიგნშიც (1977წ.), რომელშიც დაიბეჭდა კონსტანტინე ფალავას მიერ ქართულად თარგმნილი პიესა „არაბისტანის გუბერნატორის აშრაფ-ხანის თავგადასავალი“, ავტორად მირზა მალქომ-ხანი იხსენიება. საქმე ისაა, რომ, თუმცა თავდაპირველად, მე-19 საუკუნის ბოლო მეოთხედში, ეს ოთხი დრამატურგიული თხზულება მირზა აყა-ხანის სახელით გამოიცა, მაგრამ მოგვიანებით, 1922 წელს, როდესაც მირზა აყა თავრიზიც და მირზა მალქომ-ხანიც გარდაცვლილები იყვნენ, გამომცემლობამ („ქავიანი“) პიესების კრებულის დაბეჭდვისას, წიგნის სატიტულო გვერდზე, ავტორად მირზა მალქომ-ხანი მოიხსენია.

უკვე მეოცე საუკუნის ბოლო მეოთხედში აზერბაიჯანელმა მეცნიერებმა საარქივო მასალების დახმარებით დაადგინეს, რომ ამ პიესების ავტორი ნამდვილად მირზა აყა-ხან თავრიზი იყო და არა – მირზა მალქომ-ხანი.

საყურადღებოა, რომ ამავე დასკვნამდე მივიდა „არაბისტანის გუბერნატორის“ ქართველი მთარგმნელი და სპარსული ლიტერატურის მკვლევარი კ. ფალავაც. მან მირზა ფათალი ახუნდოვის არქივზე მუშაობისას ყურადღება მიაქცია ახუნდოვის პირად წერილს მირზა აყა თავრიზისადმი. წერილში მირზა ფათალი ახუნდოვი აფასებს მირზა აყა თავრიზის პიესების დადებით და უარყოფით მხარეებს და ამის თაობაზე სწერს კოლეგას. დღესდღეობით ამ პიესების აყა-ხან თავრიზისადმი კუთვნილების საკითხი ეჭვქვეშ აღარ დგას (რედ. შენ.)

² ავტორის მიერ მოქმედება გადატანილია რამდენიმე ათეული წლით ადრეულ ხანაში, კერძოდ, ფათალი-შაჰის მეფობის დროს (1797-1834). *შენიშვნები აქაც და შემდგომაც ეკუთვნის მთარგმნელს (რედ. შენ.)*

ჰასან-ბეგი.....	მისი პირადი შინამოსამსახურე, კამერდინერი
პრემიერ-მინისტრი.....	
მირზა ტარარ-ხანი.....	ფინანსთა სამინისტროს მოანგარიშე, კონტროლიორი
ალა-დადი.....	პრემიერ-მინისტრის კამერდინერი
მირზა აბდურ-რაჰიმი ...	მდივანი
შაჰის მსახურნი	
უბნის რწმუნებულის თანაშემწე	

პირველი მოქმედება

დედაქალაქში ჩამოსვლის დღესვე დიდი პატივი ხვდა წილად აშრაფ-ხანს. იგი პირადად მიიღო მისმა უდიდებულესობამ, ირანის შაჰმა. შემდეგ ეახლა პრემიერ-მინისტრს, ხოლო საღამოშიაღამს, შინ დაბრუნებული, თავის შთაბეჭდილებებს უზიარებს ქერიმ-ალას.

- აშრაფ-ხანი:** დღეს პრემიერ-მინისტრის მიერ ჩემი მიღება, მისი თავაზი და მირზა ტარარ-ხანის გადაკრულად ნათქვამი სიტყვები ურიგო არ იყო. მგონი, რომ ყველაფერმა კარგად ჩაიაროს.
- ქერიმ-ალა:** დიახ, დღეს პირველად ეახელით მათ და, ბუნებრივია, რომ ძღვენისა და საჩუქრების მოლოდინში საჭიროდ ჩათვალეს თქვენი გულთბილი მიღება. საქმე ისაა, რით დამთავრდება ყველაფერი ეს.
- ყურბან-ბეგი:** *(შემოდის ოთახში, თავმდაბლად მიესალმება აშრაფ-ხანს და მოახსენებს):* ბატონოჩემო, თქვენი მონა-მორჩილი ბრძანებას ველი; რამდენი თვით მოვიმარაგო ყავა, ქერი, თივა და სხვა ხარჯი ოჯახისათვის. მოგეხსენებათ, დედაქალაქში სიძვირეა და აქედანვე უნდა დავიჭირო ვარაუდი.
- აშრაფ-ხანი:** ერთ თვეზე მეტ ხანს არ დავრჩებით აქ. ხარჯის აღრიცხვაც ასე შეადგინე და მომიტანე. როგორც კი ჩავაბარებ ანგარიშს და მივიღებ საბუთს, მაშინვე გავემგზავრებით აქედან. გუბერნატორად ჩემი კვლავ დანიშვნის საქმის გადანყვეტას აღარ დაველოდები.
- ყურბან-ბეგი** *(თავისთვის):* ჰმ, გაემგზავრები! *(ხმამაღლა):* ბატონოჩემო, აბა, როგორ გეკადრებათ გჯეროდეთ, რომ ასე მალე მორჩებით საქმეს. ისიც დიდი ამბავი იქნება, თუ ოთხ თვეში ჩააბარებთ ანგარიშს. განა დაგავინწყდათ, რომ თეირანიდან ქალაქების პასუხს ორ თვეზე მეტ ხანს აგვიანდება და ახლა ვილაიეთის სამი წლის ანგარიშის დავიდა-რაბა, გგონიათ, ასე მალე დამთავრდება?
- ქერიმ-ალა:** ყურბან-ბეგი მართალს ამბობს. კიდევ ბევრი წყალი ჩაივლის, ვიდრე თქვენ აქედან გაემგზავრებოდეთ.
- აშრაფ-ხანი:** კეთილი, ვაჟბატონებმა რომ ცხვირი არ ჩამოუშვან და ჩემს საქმეს გულგრილად არ მოეკიდონ, ახლა მათთვის ძღვენი და საჩუქარი უნდა გავანანილო. უმჯობესია, მათ წინასწარ ჩავჩარო ბურთი პირში.
- ქერიმ-ალა:** ამას კი მართალს ბრძანებთ. გადანყვიტეთ, ვის რას მიართმევთ და ხვალვე, დილით ადრე დაუფგზავნეთ ყველას.
- აშრაფ-ხანი:** სამი ათასი ბაჯალლოთი სავსე ქისა მისი უდიდებულესობის ფეშქაში

იყოს; ათასი ბაჯაღლო, ორი ცხენი – ტაუსი და თარლანი, ოთხი მხევალი და სხვადასხვა საჩუქრებით სავსე ექვსი საპალნე მიერთვას პრემიერ-მინისტრს; ხოლო ხუთასი ბაჯაღლო, ერთი მხევალი და ერთი საპალნე – მირზა ტარარ-ხანს. ხვალ, დილით ადრე ყურბან-ბეგმა ჩამოურიგოს ყველას ეს საჩუქრები.

ქერიმ-ალა: ეს ყველაფერი კარგია, ბიძაჩემო, მაგრამ ხაზინადარისთვის არაფერი გიბრძანებიათ. ის კი მთავარია: მას თუ არაფერი ერგო, მისი უდიდებულესობის სახელზე გაგზავნილი სამი ათასი ოქროსაგან სამი ვერცხლის ფასიც არ დარჩება. ამიტომ...

აშრაფ-ხანი: ამიტომ ბარემ თქვით, რომ მთლად უნდა გავტყავდე.

ქერიმ-ალა: ნება თქვენია, მაგრამ იცოდეთ, ამ ჩამოსვლაზე ათი ათასი თუმნით თუ გადარჩით, მადლობა თქვით. მე, ჯერ კიდევ ვილაიეთში რომ იყავით, გირჩიეთ, რათა ანგარიში გამოგეგზავნათ. ზედ დაგედოთ ორი-სამი ათასი თუმანი, რამდენიმე საპალნე საჩუქრებიც და ამ ჩამოსვლაზე საქმეც მოთავებული დაგხვდებოდათ. არ დამიჯერეთ, იქ უზრუნველად გრძნობდით თავს და დაგავიწყდათ, რომ ფინანსთა სამინისტროს ნუნკი მოანგარიშე-კონტროლიორები, თუ მოინდომეს, ერთი-ორი გროშისათვის დოვლათით ქებულ ისფაჰანის ბაზარსაც კი გადასწვავენ და ახლა, როცა აქ მოგიხელთეს, გგონიათ, ასე მალე დაგეხსნებიან? ეს ხომ ფანტაზიაა!

აშრაფ-ხანი: კეთილი, ორასი ოქროც ხაზინადარს წაუღონ და ამით მასაც პირი აუკრან.

(დილით ყურბან-ბეგმა ფული და საჩუქრები, როგორც ნაბრძანები ჰქონდა, ჩამოარიგა და მობრუნდა შინ),

აშრაფ-ხანი: ბიჭებო, აბა, გავწიოთ ახლა სასახლისაკენ, პრემიერ-მინისტრს ვეახლოთ.

ყურბან-ბეგი: კეთილი, მზად გახლავართ.

აშრაფ-ხანი: *(წამოდგომისთანავე წარმოთქვამს: „ბისმილაჰ!“)* ღმერთო, მიხსენი ამ კაცისმჭამელი მგლებისაგან!

(შედის პრემიერ-მინისტრის მოსაცდელში და პირდაპირ მიემართება სალონისაკენ)

ქერიმ-ალა: *(გულამოვარდნილი დაენევა აშრაფ-ხანს და ხმადაბლა ეკითხება)* ბიძაჩემო, შეიხ ფეთჰულას ლოცვა შეიბი თუ არა მკლავზე?

აშრაფ-ხანი: კი, როგორ არა, თითზეც შამსი მარჰუმ-ხანის წმინდა ბეჭედი წამოვიცვი.

ქერიმ-ალა: მაშ, ახსენეთ ღმერთი და წარუდექით პრემიერ-მინისტრს *(აშრაფ-ხანი მიდის, უნდა შეაღოს პრემიერის კაბინეტის კარი)*.

ალა-დადი: *(გამოქანდება იქვე კუთხიდან და წინ გადაელობება აშრაფ-ხანს)* ალავ, მოითმინეთ, ჯერ ნუ შებრძანდებით, პრემიერ-მინისტრს საიდუმლო თათბირი აქვს.

აშრაფ-ხანი: რას ამბობ, როგორ თუ თათბირი, თვით მისმა აღმატებულებამ მიხ-

მო დღეს. (რომ არ შეუშვებს, შეცბუნებული და სირცხვილისგან განითლებული იძულებული ხდება, მოსაცდელში ჩამოჯდეს გამოძახების მოლოდინში)

ალა-დადი: (ხმამალლა, ისე, რომ აშრაფ-ხანმა გაიგონოს) ჰმ, მაგათი... ხალხს ძარცვავენ, ჯიბეებს ისქელებენ, მერე აქ ჩამობრძანდებიან, ფულებით საქმეებს იკეთებენ, თანამდებობებს ლებულობენ და თანაც როგორ იბლინძებიან? ასე ჰგონიათ, ყველა მაგათ უნდა ემსახუროს.

პრემიერ-მინისტრი: (ხმა ისმის კაბინეტიდან) ბიჭებო!

ალა-დადი: (თავდახრილი ეახლება) ბრძანეთ, ბატონო!

პრემიერ-მინისტრი: მე აშრაფ-ხანი მინდოდა, არ მოსულა?

ალა-დადი: არა, ბატონო, ჯერ არ ჩანს. თუ მიბრძანებთ, ახლავე გავგზავნი ვინმეს და მოვაყვანინებ.

პრემიერ-მინისტრი: მაშ, სწრაფად, მე საქმე მაქვს, წასასვლელი ვარ.

ალა-დადი: (გამოვა კაბინეტიდან, დაახლოებით ნახევარ საათს დაიცდის და მხოლოდ ამის შემდეგ აუწყებს აშრაფ-ხანს) მობრძანდით, გიხმობთ ბატონი. (აშრაფ-ხანიც შევა, წარუდგება პრემიერ-მინისტრს და თავმდაბლად მიესალმება)

პრემიერ-მინისტრი: „ბისმილაჰ“, მობრძანდი, ხომ კარგად ხარ?

აშრაფ-ხანი (კვლავ თავდახრით): თქვენი აღმატებულების წყალობით...

პრემიერ-მინისტრი: არაბისტანიდან გადასახადების დაგვიანების გამო შაჰი ძალიან გაჯავრებული იყო. კიდევ ბრძანა, საგანგებოდ კაცი გამომეგზავნა, მაგრამ თქვენი გულისათვის დავაყოვნე მისი უდიდებულესობის ნების აღსრულება.

აშრაფ-ხანი: განა არ ვიცი, რომ პრემიერ-მინისტრის წყალობა მისი მონა-მორჩილისადმი უსაზღვროა. ღმერთმა ნუ მოაკლოს ირანის ხალხს თქვენი მფარველობის ჩრდილი!

პრემიერ-მინისტრი: კი მაგრამ, ვილაიეთში საქმის ვითარების შესახებ რატომ არაფერს მოგვახსენებდი?

აშრაფ-ხანი: თქვენმა სიცოცხლემ და სიხარულმა, არც ერთხელ ფოსტა არ წამოსულა ისე, რომ რაპორტი არ გამომეგზავნა.

პრემიერ-მინისტრი: ახლა მაინც ნუ დააყოვნებ, მალე მორჩი ანგარიშს და წარმომიდგინე მოხსენებითი ბარათი, რათა განვიხილო და მოვრჩე შენს საქმეს. აქ დიდხანს ნუ გაჩერდები. ეცადე, მალე გაბრუნდე.

აშრაფ-ხანი: დიახ, დიახ, ჩემი უმორჩილესი თხოვნაც სწორედ ეს გახლავთ. მინდა, რაც შეიძლება მალე გავთავისუფლდე. მოგეხსენებათ, ჩემი ვილაიეთი ზედ საზღვარზეა და ღმერთმა ნუ ინებოს, იქ რამე მოხდეს.

პრემიერ-მინისტრი (მიმართავს მირზა ტარარ-ხანს): მირზა ტარარ-ხან, ათი დღის განმავლობაში უზრუნველყავით არაბისტანის ანგარიშის განხილვა. აშრაფ-ხანის აქ მეტ ხანს დარჩენას აზრი არა აქვს. შაჰიც ასე ფიქრობს.

მირზა ტარარ-ხანი: მესმის, ბატონოჩემო. ერთხელ შევხვდები აშრაფ-ხანს და შევუდგები თქვენი ბრძანების შესრულებას.

(ამ დროს აშრაფ-ხანი წამოდგება, უნდა, წასვლის ნებართვა ითხოვოს)

პრემიერ-მინისტრი: როგორ, მიდიხარ უკვე? კეთილი, მაგრამ ხვალ საღამოს მოხვალ კვლავ. შენთან საქმე მაქვს. (აშრაფ-ხანი გადის. შუა ეზოში მას ორი-სა-

- მი უცნობი სირბილით წამოენევა. წინ გადაუდგებიან და ეუბნებიან)
- უცნობნი: უფროსო, აბა, გროშები!
- აშრაფ-ხანი: მე... თქვენ?..
- უცნობნი: ჰო, დიახ, ჩვენ მისი აღმატებულების ლაქიები ვართ. აკი რამდენჯერ მოგართვით ყავა და ყალიონი.
- აშრაფ-ხანი: კეთილი, კეთილი, ახლა გიცანით. აი, მე ვუბრძანებ ყურბან-ბეგს, ხუთი თუმანი გაჩუქოთ. (განაგრძობს გზას და, როდესაც ჭიშკარს მიაღწევს, გარს შემოეხვევა მსახურთა კიდეც ერთი ჯგუფი – ღმერთმა ნუ მოგვაკლოს ჩრდილი თქვენი წყალობისა, ჩვენც მოგვეცი ცოტაოდენი ფლავი საჭმელად, – ეუბნებიან აშრაფ-ხანს)
- აშრაფ-ხანი: კარგი, ხვალ მოდით ჩემთან და ყურბან-ბეგისაგან მიიღებთ ხუთ თუმანს. (შეშინებული, კიდეც არავინ გადამეყაროსო, მოახტება ცხენს და მოჰკურცხლავს შინისაკენ. აქ იგი უხმობს ქერიმ-ალას) ქერიმ-ალა, მოდი, გაიშო დღვანდელი ამბები. ეს რა ვნახე, ეს რა არეულობა და თავნებობა ყოფილა პრემიერ-მინისტრის სასახლეში. ღმერთმანი, ადამიანს აქ ცოცხლად შესჭამენ. რომ იცოდე მერე, ალა-დადმა, იმ მამასულძალმა, ხალხში რა თავსლაფი დამასხა, სირცხვილით დავიწვი. საპყრობილეში წასვლა მირჩევნია, ვიდრე კვლავ ვეახლო აქ პრემიერ-მინისტრს.
- ქერიმ-ალა: ბიძავ-ბატონო, აკი მოგახსენეთ, არაბისტანში ნუ გგონიათ თავიმეთქი. აქ დედაქალაქია, ამისთანა ამბები ხშირად ხდება და ამიტომ თქვენც მოთმინებით უნდა აღიჭურვოთ, მაგრამ რაც დღეს თავს გადაგხდენიათ, ეგ ადვილად გამოსწორდება. აი, მე ახლავე სამ თუმანს გავუგზავნი ალა-დადს და ხვალ, როდესაც მიბრძანდებით იქ, ნახავთ, რა დამტკბარი დაგიხვდეთ. (მაშინვე უხმობს მსახურს, აძლევს სამ თუმანს და ეუბნება): ახლავე ეს ფული სახლში მიუტანე ალა-დადს და უთხარი, ეს შენი მოსაკითხია, ხანმა გამოგიგზავნა-თქო. მიეცი და გამობრუნდი. (მსახური ფულს ართმევს და გადის. შეასრულებს დავალებას და ბრუნდება)
- აშრაფ-ხანი (სალამოყამს მსახურს მასთან შემოაქვს ტკბილეულობითა და ყვავილებით დამშვენებული ლანგარი, რომელსაც წინ დაუდგამს): ეს რაღაა, ვისგან არის?
- მსახური: პრემიერ-მინისტრის უფროსმა ლაქიამ მოგართვათ.
- აშრაფ-ხანი (ძლიერ შეშფოთებული): კეთილი, ცოტა ხანს გარეთ დამიცადე. ბიჭებო, ქერიმ-ალას დამიძახეთ! (შემოდის ქერიმ-ალა). შეხედე, ეს რაღა ამბავია, რა საქმე მაქვს მისი აღმატებულობის უფროს ლაქიასთან, რომ მეთამამება, ეს რა უმსგავსობაა. აღარ მინდა, ღმერთო, გუბერნატორობა.
- ქერიმ-ალა: მართალს ბრძანებთ, მასთან საქმე არა გაქვთ, მაგრამ მას აქვს თქვენთან საქმე. მოთმინებით უნდა აღიჭურვოთ, დე, ორი თუმანი მასაც მისცენ.

(ფარდა ეშვება)

მეორე მოქმედება

მესამე დღეს აშრაფ-ხანი გამოეწყო და ქერიმ-ხანის თანხლებით გასწევს სასახლისაკენ, უნდა ეახლოს პრემიერ-მინისტრს. როგორც კი სადარბაზო შესასვლელში ფეხს შედგამს, კიბეზე მის შესახვედრად დაეშვება ალა-დადი.

ალა-დადი: მაპატიეთ, ალა, იმ დღეს ვერ გიცანით. მისი აღმატებულებისაგან ვიყავი დაგესლილი და ამიტომ ვერ შეგხვდით ხასიათზე. ჩვენ ხომ მსახურებად ვართ დაბადებულნი. მოგეხსენებათ, უფროსებს სულგრძელობა მართებთ უმცროსის დანაშაულზე

(ამ ლაპარაკში მიადგებიან კარს. ალა-დადი მყისვე გადასწევს ფარდას და აშრაფ-ხანიც უკვე პრემიერ-მინისტრის კაბინეტშია).

პრემიერ-მინისტრი: მოდი, აშრაფ-ხან, ნუხელ შაჰს სწორედ თქვენ შესახებ მოვახსენებდი. მიბრძანა, აშრაფ ხანმა რაც შეიძლება, დააჩქაროს ანგარიშის ჩაბარება და გაემგზავროსო.

აშრაფ-ხანი: დიახ, დიახ, მეც მაგას გთხოვთ. მაგრამ, მოგეხსენებათ, ეს საქმე მირზა ტარარ-ხანის გარეშე ვერ დამთავრდება. მე კი, რა თქმა უნდა, ყოველთვის მზად ვარ უკან გასაბრუნებლად.

პრემიერ-მინისტრი (მირზა ტარარ-ხანს): ჩანს, თქვენ ჯერ კიდევ არ გქონიათ შეხვედრა აშრაფ- ხანთან.

მირზა ტარარ-ხანი: სამწუხაროდ, მაგრამ თქვენი აღმატებულების დავალებებით ისე ვიყავი გადატვირთული, რომ აშრაფ-ხანთან ესოდენ აუცილებელი შეხვედრის შესაძლებლობა აქამდე არ მომეცა.

პრემიერ-მინისტრი: მაშ, ახლავე ინებეთ და აშრაფ-ხანთან ერთად წაბრძანდით მასთან ბინაზე. ინახულეთ, როგორ მოეწყო, თანაც შეთანხმდით ანგარიშის ჩაბარების თაობაზე. აუნყეთ აგრეთვე მისი უდიდებულესობის ბრძანების შესახებ, როგორც ნუხელ გითხარით.

მირზა ტარარ-ხანი: მესმის, ბატონო!

(და დგება, აშრაფ-ხანთან ერთად მიდის მის ბინაზე. დასხდებიან დარბაზში სასაუბროდ. ამ დროს ეზოდან აურზაურის ხმა ისმის).

აშრაფ-ხანი: ბიჭებო, გაიხედეთ, რა ხდება, ეს რა ხმაურია?

ჰასან-ბეგი: *(შემოდის)* ისეთი არაფერი, ბატონებო, აქლემები და სპილოები მორეკეს.

აშრაფ-ხანი: კი მაგრამ, რისთვის, რას ნიშნავს ეს?

მირზა ტარარ-ხანი: არის ასეთი ჩვეულება. გუბერნატორის მისასალმებლად აკეთებენ ხოლმე ამას.

აშრაფ-ხანი: *(ტარარ-ხანის წინაშე ვერ ბედავს გამოთქვას თავისი აღშფოთება ამ ფაქტის გამო).* ჰასან, მიეცით მათ სამი თუმანი და მოსცილდნენ აქაურობას.

მირზა ტარარ-ხანი: უწინარეს ყოვლისა, იცოდეთ, ხანო, რომ, თუ ღმერთმა ინება, თქვენი ანგარიშის განხილვა დაინყება ხვალიდან. ამასთანავე, უწყო-

დეთ ისიც, რომ საპატიო ხალათის¹ მიღებისათვის და თანამდებობის პირებისათვის ახლავე უნდა გაამზადოთ თერთმეტი ათასი თუმანი, თორემ, კარგად იცით, არაბისტანის გუბერნატორის თანამდებობის დასაკავებლად მოიძებნება როგორმე სხვაც. არ დაივინყოთ. თუმცა ეს იგულისხმება, რომ ფეშქაში საჭიროა პრემიერ-მინისტრისათვისაც. ხოლო, რაც შემეხება პირადად მე, თქვენს მონა-მორჩილს, კარგად მოგეხსენებათ ჩემი თქვენდამი უსაზღვრო სიყვარულისა და მოკრძალების ამბავი. ამიტომაც სამსახურისათვის ვისურვებდი... დიახ...

აშრაფ-ხანი: ჩემო ძვირფასო, ოღონდ თქვენი სიკეთე და ყურადღება ნუ მოაკლდება ჩემს ანგარიშს და მზად ვარ, გემსახუროთ.

მირზა ტარარ-ხანი: რას ბრძანებთ, როგორ გეკადრებათ, ხვალიდანვე შევეუდგები თქვენს საქმეს და აქედან ისე გაგისტუმრებთ, როგორც გეკადრებათ, მაგრამ მე კიდევ ერთი სამსახური მინდა გაგიწიოთ. გამიგია, რომ სოფელ აშრაფაბადში თქვენი მამულის მონახვევრე ჯან-მოჰამედ-ხანი, თურმე, ძლიერ ავიწროვებს თქვენს მოიჯარესა და მოურავს. იმ ადგილ-მამულს რომ მე დამითმობდეთ, მოისვენებდით ზედმეტი დავიდარაბისგან.

აშრაფ-ხანი (თავისთვის): შენ კი ჩაძაღლდი, შენა, და ეს ხომ დასაწყისია. (ხმა-მალლა): სიამოვნებით, თუ რამ მაბაღია, ყველაფერი თქვენ გეკუთვნით. ინებეთ, რასაც ისურვებთ...

მირზა ტარარ-ხანი (დგება): ჯერჯერობით, გისურვებთ ყოველივე კარგს!

(და, გავა თუ არა, შემოდის თხუთმეტი კაცი ფარეში, რომელთაც მოუძღვის მათი უფროსი).

ფარეშების უფროსი: სალამ ალაიქ, უფროსო, უკვე რამდენიმე დღეა, ჩამობრძანდი და ფარეშებისთვის კი არაფერი გიჩუქებია. ასე კი არაა საქმე, ბოლოს და ბოლოს, ჩვენ დედაქალაქის მსახურები და ფარეშები ვართ.

აშრაფ-ხანი (თავისთვის): არ არის ღმერთი, გარდა ალაჰისა. ღმერთო ჩემო, ეს რა შეცდომა ჩავიდინე, რომ ჩამოვედი, ეს რა მთავრობის ხელში ვარ, ეს რა უბედურებაა ჩემს თავზე, რომელი ანგარიშის ჩაბარება... (აღელვებული) ბიჭებო! (საბრალო აშრაფ-ხანმა იმ ღამით საზარელი სიზმარი ნახა. ეზოში სეირნობის დროს უეცრად მის ფეხებთან გაჩნდა შეიდი-რვა დიდი შავი გველი, რომლებიც შეუპოვრად მასზე აცოცებას ღამობდნენ. შეშინებულმა ხანმა ძილში შეჰკივლა და ლოგინიდან წამოვარდა. დილით იხმობს ქერიმ-ალას და უამბობს ამ შემადრწუნებელ სიზმარს, თან უსაზღვრო დარდი აწუხებს, ვაითუ როგორ ამიხდეს ეს სიზმარიო. და სწორედ ამ დროს მისაღები დარბაზის კარებში თვალს მოჰკრავს წითელ პერანგებში გამონყობილ თხუთმეტი ჯალათს, რომლებსაც ორმხრივლესული თავისი ხმლები ძირს დაუხრიათ და ერთ რიგად ეწყობიან, რათა ასე წარუდგნენ გუბერნატორს. ამ სურათის დამნახავი აშრაფ-ხანი აცახცახებული, ბუტბუტით გავარდება ოთახიდან) ჰ...ჰ...ჰ...ა...ს...ან, სასწრაფოდ შემიკაზმონ ცხენი

¹ გუბერნატორს ამ თანამდებობის მიღების ნიშნად ეძლეოდა საგანგებო ხალათი.

- და მომგვარონ უკანა ეზოში, შაჰ – აბდ-ოლ-აზიმში¹ უნდა წავიდე, თან...
- ჰასან-ბეგი *(რამდენიმე წუთის შემდეგ):* ცხენი მზადაა, ინებეთ *(მაგრამ აშრაფ-ხანს შიში არ განელეზია და გული შეუღონდება, ხოლო ამ სანახაობით დამფრთხალი ჰასან-ბეგი ქერიმ-ალას უძახის):* ალავ, არიქა, მიშველეთ, უბედურება მოხდა, ხანს გული წაუვიდა.
- ქერიმ-ალა ჰასან-ბეგი: *(გამოდის):* ბოლოს და ბოლოს, რატომ უნდა წაუვიდეს გული, რატომ? აბა, რა ვიცი, რა მოგახსენოთ, დაინახა თუ არა ეს ნითლად გამონყობილნი, თავზარი დაეცა, გამოვარდა, სასწრაფოდ ცხენი ბრძანა, შაჰ-აბდ-ოლ-აზიმში უნდა წავიდეო.
- ქერიმ-ალა: როგორც ეტყობა, ეს უბედური ამ ჯალათების გამოჩენამ შეაშინა, მაგრამ ამათ მხოლოდ მონყალეა უნდათ გუბერნატორისაგან. გროშებს ითხოვენ მისგან. ჰმ, ღმერთო ჩემო, ეს რაღაა, განა შეიძლება ასე, რა უფლებით ითხოვს ჯალათი ფულს?! *(მასაყით გონზე მოჰყავს აშრაფ-ხანი).*
- აშრაფ-ხანი *(თვალს გაახელს და თითოთ ანიშნებს):* ჯალათები გამოვიდნენ ამ ეზოში?
- ქერიმ-ალა: ბიძავ-ბატონო, ეს რა ჩიტის გული გქონიათ! იმ მამასულძაღლებმა ალბათ გაიგეს გუშინ, რომ ფარეშებს ფული აჩუქეთ და იფიქრეს, ეგებ ჩვენც გამოვრჩეთ რამეს ჩამოსულ გუბერნატორსო. წამოდექით, გეთაყვა, წამოდექით. რისი გეშინიათ, ჯალათს თქვენთან რა ხელი აქვს, ცუდი რა ჩაგიდენიათ!
- აშრაფ-ხანი *(ხმადაბლა):* ოხ, ის გველები, ოხ, ის სიზმარი!
- (ქერიმ-ალა წამოაყენებს აშრაფ-ხანს და შეიყვანს თავის სალონში. შემდეგ ჯალათებს მისცემს ათ თუმანს და გაისტუმრებს. მაგრამ ახლა გუბერნატორს გამოეცხადება ორი ახმახი, ვერცხლისფერი ჯოხებით ხელში, რომლებიც ჯიქურ წარუდგებიან).*
- პირველი მეკარე: სალამ-ალაიქ, უფროსო, როგორ, მეკარე ჯალათზე ნაკლებია? ეს რა წესები გქონიათ, ჩვენ ცოტას გემსახურებით? როგორ გგონიათ, მისი უდიდებულესობისა და მისი აღმატებულების კარს აღარ მიადგებით, კარებში გავლა აღარ დაგჭირდებათ?
- აშრაფ-ხანი: მე საცოდავმა აღარ ვიცი, ვის რა ვუთხრა, ვინ დავაკმაყოფილო. ბოლოს და ბოლოს, მე ხომ ბანკი არა მაქვს. ორიოდ გროში მქონდა თან ჩამოყოლილი და ვინ როგორ არ გამომძალა. გამითავდა, აღარაფერი მაბაღია, ინამეთ ღმერთი! მე რომ თქვენი მოვალე ვიყო, წარმომიდგენია, რა დღეს დამაყრიდით.
- მეორე მეკარე: რაც არ უნდა თქვა, უფროსო, ჩვენ აქედან წამსვლელი არა ვართ. ათასი კაცი ჭამს თქვენს ქონებას და ჩვენც ერთი იმათგანი ვართ.
- აშრაფ-ხანი *(თავისთვის):* ღმერთმა დააქციოს თქვენი ოჯახი! ეს დიდი კაცია და საშიშია, ის პატარა კაცია და ცოდვაა, ეს ჯალათია, ის მეკარეა.

¹ შაჰ-აბდ-ოლ-აზიმი – თეირანის გარეუბანი, სადაც მუსულმანთა დიდი სალოცავი მქონდა.

აღარ ვიცი, როგორ მოვიქცე. (ხმამალა): აბა, გასწით! (გასძახებს): მიეცით ამათ ხუთი თუმანი!

(მეკარეები გადიან. აშრაფ-ხანს სადილს მიაართმევენ, მაგრამ სწორედ ამ დროს შემოდის 30-40 კაცი – ხელში ჯოხებით, თავზე უცნაური ქუდებით, ფეხზე აცვიათ მატერიით ძირგამოკერებული ფეხსაცმელები და ყველა ერთად წარმთქვამს):

უცნობნი: ღმერთი იყოს ხანის მფარველი ყოველგვარი სიავისაგან. თქვენმა მოწყალებამ, ბატონო, დე, მიაღწიოს ქუჩის დარაჯებამდე. ჩვენ ყველაზე პატარა ხალხი ვართ, დღე და ღამე გემსახურებით, დილიდან საღამომდე ქუჩის მტვერს ვცლაპავთ და ასე ვწვალობთ.

აშრაფ-ხანი (ქერიმ-ალას): მამის სულს გაფიცებ, მითხარი, ესენი ვინლა არიან? (სადილს მიატოვებს, დგება და მიდის მეზობელი ოთახისაკენ) ქერიმ-ალა, აღარ შემეძლია, აივსო მოთმინების ფიალა, ღმერთს გეფიცები, რომ ასეთ ყოფას მირჩევნია, სულაც უარი ვთქვა გუბერნატორობაზე. ხვალვე მივდივარ აქედან, რაც იქნება, დე, იყოს! ეშმაკსაც წაუღია მაგათი თავი, ანგარიშზე რამდენიც არ უნდა დამანერონ დანაკლისი, გადავიხდი, ოღონდ თავი დავალწიო აქაურობას. ღმერთო ჩემო, ეს რა ქვეყანაა, ეს რა ქვეყანაა!!!

(გადის, ხოლო ქერიმ-ალა, აშრაფ-ხანის დაუკითხავად, ქუჩის დამგველებს აძლევს სამ თუმანს და ყველანი გადიან).

ფარდა ეშვება

მესამე მოქმედება

(მირზა ტარარ-ხანმა განიხილა აშრაფ-ხანის მიერ წარმოდგენილი ანგარიში და 32 ათასი თუმანი დანაკლისად დაანერა. ამის შემდეგ წარუდგინა პრემიერ-მინისტრს და მოახსენა)

მირზა ტარარ-ხანი: აშრაფ-ხანს წარმოდგენილ ანგარიშში ზედმეტობა აქვს ორი ათასი მანეთის რაოდენობით. მაგრამ მე, თქვენდამი კეთილი სურვილებით განწყობილმა, შეგნებულად ავრიე ანგარიში და მას დავალიანებად დავანერე 32 ათასი თუმანი, რათა კიდევ უფრო მეტად ემსახუროს თქვენს აღმატებულებას.

პრემიერ-მინისტრი: შენი სიკეთე და კეთილგანწყობილება ცნობილია. ნეტავ ჩვენს შაჰს შენისთანა ერთგული ოთხი მსახური მაინც ჰყავდეს. (გასძახებს): ბიჭებო, ფარეში მოვიდეს!

ფარეში (შემოდის): ბრძანეთ!

პრემიერ-მინისტრი: გასწი ახლავე და სასწრაფოდ მომგვარე არაბისტანის გუბერნატორი აშრაფ-ხანი.

ფარეში (თავისთვის): კარგია, რომ ეს მე დამავალა. ცოტაოდენი ხეირი ჩემ წილადაც იქნება. (გარბის, წარუდგება აშრაფ-ხანს და აუწყებს): უფროსო,

- პრემიერ-მინისტრი გიბარებთ.
- აშრაფ-ხანი: რა მოხდა, ხომ არ გაგიგია, რისთვის მიხმობს?
- ფარეში: აბა, მე რა ვიცი, რომ მეკითხები, მისი აღმატებულების გულში ვიჯექი?
- აშრაფ-ხანი: *(ღელავს):* შენ კარგი კაცი ხარ. ამას წინათ რომ ვიყავი თეირანში, მაშინ გაგიცანი... ჰო, ინშალაჰ!⁵ ბოლოს და ბოლოს... ჰო, აბა, ვნახოთ, ვინ იქნება პრემიერ-მინისტრთან და რა ამბავი დამხვდება იქ.
- ფარეში: *(ფრიად თავაზიანად):* მირზა ტარარ-ხანისა და პრემიერ-მინისტრის გარდა კაბინეტში არავინ გახლავთ.
- აშრაფ-ხანი: *(თავისთვის):* ნახე, ეს მამასულძაღლი ახლა როგორ დარბილდა. *(ხმა-მალლა):* აჰა, გასაგებია, უეჭველად ანგარიშის ამბავია. *(მიდის მსახურთან ერთად).*
- ფარეში: *(გზაზე):* დიდებული ხანო, თქვენთან რომ წამოვედი, სწორედ მაშინ შეჭქონდათ სადილი პრემიერ-მინისტრთან და ამიტომაც თქვენი მიზეზით დავრჩი უსადილო. ახლა უკვე გვიანაა და ჩემთვის იქ აღარაფერი იქნება. დღეს რომ მშიერი არ დავრჩე, კეთილინებეთ და თქვენ მომეცით სადილის ფული.
- აშრაფ-ხანი: *(ჯიბისკენ წაიღებს ხელს და ფარეშს მისცემს ერთ თუმანს):* აჰა, ეს შენ სადილად *(შედის პრემიერ-მინისტრის კაბინეტში. პრემიერი სახის მკაცრი გამომეტყველებით ნელ-ნელა ფურცლავს ანგარიშის დავთრებს, აშრაფ-ხანი კი სულგანაბულიუძრავად დგას მის წინაშე აშოტილი).*
- მირზა ტარარ-ხანი: აშრაფ-ხანი გეახლათ.
- პრემიერ-მინისტრი *(თავს ასწევს):* დაჯექი, აშრაფ-ხან! მოინი ახლოს, ჩახედე ამ ციფრებს, არ ვიცი პირდაპირ, ადამიანებისადმი ჩემი უსაზღვრო გულითადობის გამო, როდემდე უნდა ვაზარალო სახელმწიფო.
- აშრაფ-ხანი: *(ლამის ჭკუაზე შეიშალოს, როგორც კი თვალს მოჰკრავს, რომ 32 ათასი თუმანი მას დანაკლისად აწერია):* კი, მაგრამ... ვერ გამიგია, როგორ მოხდა ასე? ჩემი ღრმა რწმენით, მე გადაჭარბებაც კი უნდა მქონდეს, არათუ – დანაკლისი?
- პრემიერ-მინისტრი: რა შუაშია „ვერ გამიგია?“ ჩვენს საუკუნეში მირზა ტარარ-ხანს საანგარიშო საქმეში ტოლი არა ჰყავს. ესეც არ იყოს, ისე ძალიან უყვარხართ და... სინამდვილეს რომ არ შეეფერებოდეს, აქ ისეთს არაფერს წერს. ანგარიში საკმაოდ ნათელია. შეუძლებელია, რომ მასში მომატებული იყოს რამე ან დაკლებული.
- აშრაფ-ხანი: *(მთლად აკანკალებული ძლივს წამოდგება, მიუახლოვდება პრემიერ-მინისტრს და ყურში ჩასჩურჩულებს):* თქვენო აღმატებულებავე, ღმერთის შემდეგ თქვენა ხართ ჩემი პირველი მფარველი, სხვისი არავის იმედი არა მაქვს. შემიბრალეთ, ღვთის გულისათვის. არ ძალმიძს მე, უბედურს, 32 ათასი თუმნის გადახდა. აქედან ვერსად წავალ, თქვენი მსახური, თქვენი მონა-მორჩილი ვარ.
- პრემიერ-მინისტრი: ჩემი აზრით, ანგარიშის შემონმებაში არავითარი შეცდომა არაა დაშვებული, მაგრამ მაინც წადით ახლა შენ და მირზა ტარარ-ხანი,

⁵ ინშალაჰ – ღმერთმა ქნას!

გამოძებნეთ ერთმანეთში საერთო ენა, მეც მოველაპარაკები... (შემდეგ მიუბრუნდება მირზა ტარარ-ხანს): ადექი და გაჰყევი აშრაფ-ხანს. აუხსენი, რაშია ანგარიშის საქმე. ვიდრე მე შაჰისგან გამოვბრუნდებოდე, ჩაასწორეთ იგი და კვლავ წარმომიდგინე.

(აშრაფ-ხანი და მირზა ტარარ-ხანი ერთად მიდიან ამ უკანასკნელის ბინაზე)

აშრაფ-ხანი: ჩემო ძვირფასო, ეს რანაირად მოხდა, მე ზედმეტობაც კი მაქვს ანგარიშში, არათუ დანაკლისი?

მირზა ტარარ-ხანი: დანაკლისი? ეს როგორ მოხდა? თქვენს ანგარიშში არ არის იგი? აჰა...ა...ა...!

აშრაფ-ხანი (სახტად დარჩენილი, საცოდავად): ძვირფასო ხანო, ანგარიშის საქმე თქვენ გეკითხებათ, მე კი ამიერიდან აღარა ვიცი რა, გარდა თქვენი წყალობისა. როგორც მირჩევთ, ისე მოვიქცევი, მე თქვენი მსახური ვარ და ჩემი ანგარიშიც ეს არის.

მირზა ტარარ-ხანი: ბატონოჩემო, თქვენ და სხვა თქვენისთანებს, ვიდრე საკუთარ საბრძანებელ ვილაიეთებში სხედხართ, აღარავინ გაგონდებათ და ივინყებთ, რომ ყველას მოგელით ეს დღე. გახსოვთ, შარშან სამჯერ მოგწერეთ, ორი შუშტარული ხალიჩა მინდოდა. არ იქნა და არა, თქვენგან პასუხსაც ვერ ველირსე. ახლა კიდევ თქვენგან ეს წყალობა: ეჭვიც კი შეგაქვთ ჩემს პატიოსნებაში, ინშალაჰ, თქვენ მართალი იყოთ.

აშრაფ-ხანი: აღარ ვიცი, როგორ მოვიხადო თქვენ წინაშე ბოდიში. თუ არ მოვკვდი, იცოდეთ, ვალში არ დაგრჩებით, ოღონდ ახლა მიშველეთ. მიბრძანეთ, როგორ მოვიქცე?

მირზა ტარარ-ხანი: მოკლედ, ყოველგვარი ზედმეტი ლაპარაკის გარეშე, ორი ათასი ბაჯალლო ამალამევე გაუგზავნეთ პრემიერ-მინისტრს. ეს – ერთი, მეორე – სოფელ აშრაფაბადში რომ მამული გაქვთ, ხომ გახსოვთ, ამას წინათ რომ გელაპარაკეთ, ამიერიდან მე ვიქნები მისი მომვლელი. ხოლო, როდესაც გუბერნატორობიდან გადაგაყენებენ, მაშინ ისევ თქვენი იყოს.

აშრაფ-ხანი: ეს რა სალაპარაკოა, ჩემო ძვირფასო, აშრაფაბადი თქვენი ფემქაში იყოს. ნასყიდობის სიგელსაც მოგართმევთ მასზე. მხოლოდ... ორი ათასი პრემიერისათვის მეტისმეტია, ამაში კი უნდა მომცეთ შეღავათი.

მირზა ტარარ-ხანი: მოგეხსენებათ, რომ პრემიერ-მინისტრს თავისთვის წყალსადენი გამოჰყავს და ფული ძალიან სჭირდება. მაგრამ, მიუხედავად ამისა, თქვენთვის ორი ათასს ათას ხუთასამდე დავიყვან. მეტის დაკლება აღარ შეიძლება. ახლა კი გასწი და ფული დაყაჭე.

აშრაფ-ხანი: კეთილი, ჩემო ძვირფასო, ათას ხუთას თუმანს ნასყიდობის სიგელთან ერთად გამოგიგზავნით, მხოლოდ იმ პირობით, თუ მომცემთ საბუთს, ხელმოწერილსა და ბეჭედდასმულს, რომ ჩემი ვილაიეთის ანგარიში საბოლოოდ მიღებულია და საქმე დამთავრებულია.

მირზა ტარარ-ხანი: წადი და მშვიდად იყავი. ვიდრე მირზა ტარარ-ხანის კალამი მუშაობს, შიში ნურაფრის გექნება.

აშრაფ-ხანი: მამ, მივდივარ და იცოდეთ, თქვენს ადამიანობაზე იყოს!

მირზა ტარარ-ხანი: ნადი და მშვიდად იყავი! პატიოსნებას გეფიცები, არ მოგატყუებ.

აშრაფ-ხანი *(აღელვებული გამოდის ტარარ-ხანისაგან და გზაში თავისთვის ლაპარაკობს):* ღმერთო ჩემო, ნეტავ რა შეგცოდე, რომ ასე მტანჯავენ. გუბერნატორობის სურვილი რომ არ მძლევდეს, ურიგო არ იქნებოდა, მათთვის მისაცემი ფულიც მე შემეჭამა? *(შედის თავის სახლში).* ეჰ, ქერიმ-ალა, წვერებს უღვაშებიც თან გავაყოლე; აშრაფაბადი ხელიდან წამივიდა, იმ უღმერთომ, იმ ნამუსგარეცხილმა ასე განუსჯელად ოცდათორმეტი ათასი თუმანიც დანაკლისად დამანერა და ახლა რომ ამ საქმეს ეშველოს, ათას ხუთასი ბაჯაღლო პრემიერ-მინისტრს უნდა მივართვა და მხოლოდ ამის შემდეგ მივიღებ ანგარიშის ჩაბარების ბეჭედდასმულ ქაღალდს. შემდეგ კიდევ ვინ იცის, რამდენი უბედურება გადამხდება თავს მე, ბედშავს, ვიდრე გუბერნატორად დანიშვნის ხალათს მივიღებდე.

ქერიმ-ალა: ჰაი-ჰაი, ბიძაჩემო, ტყუილად არ უთქვამთ: „ნუ შეხვალ, ნუ ებანები, ნუ გამოხვალ და ნუ თრთიო!“

აშრაფ-ხანი: ახლავე ადექი, ნუ დააყოვნებ, წაუღე მირზა ტარარ-ხანს ნასყიდობის სიგელი და ფული, პირადად ჩააბარე და ჩემგან უთხარი – შენ იცოდე და შენმა კაცობამ-თქო.

(ქერიმ-ალას მიაქვს ფული და სიგელი, გადასცემს ტარარ-ხანს და ეტყვის დანაბარებ სიტყვებსაც. მირზა ტარარ-ხანს იმავე ღამით მიაქვს ფული პრემიერ-მინისტრთან. ეს უკანასკნელიც დაუსვამს ბეჭედს ანგარიშის ჩაბარების ქაღალდს და უბრძანებს ტარარ-ხანს, მისცენ აშრაფ-ხანს გუბერნატორად დანიშვნის ხალათი და დაუყოვნებლივ გაემგზავროს იგი თეირანიდან).

სამი დღე ელოდა აშრაფ-ხანი ქაღალდს. მოთმინება რომ დაეღია, დანერა ბარათი მირზა ტარარ-ხანთან

აშრაფ-ხანი: ბიჭებო, შემოვიდეს ჩემთან რომელიმე ფარეში. წერილი წაუღოს მირზა ტარარ-ხანს. თუ კარგ პასუხს მომიტანს, ჩემგან საჩუქარს მიიღებს.

ფარეში *(შემოდის):* ბატონი ბრძანდებით! *(ამ ბარათს მიიტანს დანიშნულ ადგილს, მაგრამ მირზა ტარარ-ხანს არ ეცალა, იგი ამ დროს ენდერუნშია⁶).* ძმობილო *(მიმართავს ლაქიას, რომელიც იქ ხვდება),* მიართვი ეს წერილი შენს ალას და პასუხი გამომიტანე.

ლაქია: სად მცალია, ბაბა, შენთვის, მე ჩემი ათასი საქმე მაქვს. დაელოდე და, როდესაც გამობრძანდება, თვითონ გადაეცი.

ფარეში: მოდი ჩემთან *(რამდენიმე გროშს ჩაუდებს ხელში),* ახლა კი გასწი და გამომიტანე პასუხი.

ლაქია *(შეხტება სიხარულისაგან):* მოითმინე და ახლავე, მაგაზე როგორ განწყენინებ?

(მიართმევს წერილს ტარარ-ხანს, რომელიც არ დააყოვნებს უპასუხოს: თქვენი საბუთები

⁶ ენდერუნი – ქალთათვის განკუთვნილი სახლის ნაწილი, სადაც ცოლები ცხოვრობენ.

მირზა-რაჰიმს აქვს. მე მას დავავალე, პირადად მოერთმია ისინი თქვენთვისო, – აუწყებს იგი აშრაფ-ხანს).

მირზა აბდურ-რაჰიმი: *(შემოდის აშრაფ-ხანთან და მოწინებით მიართმევს ვილაიეთის ან-გარიშის მიღების საბუთს, რომელიც ნიგნაკის ფორმისაა)* ბატონოჩემო, იმედი მაქვს, გაიღებთ წყალობას ერთგულ მსახურზე. თქვენს ძვირფას თავს გეფიცებით, დღეს მერვე დღე გავათენე, რაც თქვენს საბუთებს ვუზივარ. ჩემი თვალეხი მეტს ვერც ვერაფერს ხედავენ ახლა.

აშრაფ-ხანი: რა თქმა უნდა, ყოველი შრომა ჯეროვნად უნდა დაფასდეს.

მირზა აბდურ-რაჰიმი: მართალს ბრძანებთ. ამიტომაც გთხოვთ იცოდეთ, რომ ჩემ მიერ განუღებულ შრომაში მე ვითხოვ ოთხმოცთუმნიან სახალათე შალის ნაჭერს.

აშრაფ-ხანი: ძვირფასო მირზა, თქვენ ხომ იცით, ამ ჩამოსვლაზე როგორ დავიხარჯე. აი, ახლა მიიღეთ თხუთმეტი იმპერიალი⁷, ინშალაჰ, კიდევ მექნება თქვენთან საქმე აქედან ჩემი გამგზავრებისას.

მირზა აბდურ-რაჰიმი: არა, არ არის საჭირო. მე, თქვენს მონას, სხვა არაფერი მსურს, გარდა თქვენი ჯანმრთელობისა. აიღეთ ეგ ფული, მიიღეთ სანუკვარი ნიგნაკი და კარგად იყავით *(და გასწევს კარებისაკენ)*.

აშრაფ-ხანი: ძვირფასო ალა, გთხოვთ მობრუნდეთ, რატომ ჯავრობთ, მე თქვენი წყენა არ მინდა. აი, ინებეთ კიდევ ხუთი იმპერიალი.

ფარდა ეშვება

მეოთხე მოქმედება

აშრაფ-ხანი ოდნავ დამშვიდებულია. მას უკვე ხელთ აქვს ანგარიშის დამტკიცების ქალაქ-დი. მასთან შემოდის მირზა ტარარ-ხანი, ფრიად გახარებული და კმაყოფილი

მირზა ტარარ-ხანი: სასიხარულო ამბავი უნდა გახაროთ, აშრაფ-ხან. წუხელ მისი აღმატებულება შაჰთან გახლდათ, ძალიან უქიხართ და მის უდიდებულესობასაც კმაყოფილებით უბრძანებია, გიბოძონ ხალათი და მომავალ კვირას გაემგზავროთ.

აშრაფ-ხანი *(თავისთვის)*: საქმეს კვლავ აჭიანურებენ, ეტყობა, კიდევ უნდა მძარცვონ. *(ხმამაღლა)*: დიახ, ჩემთვის დიდი ხანია, ცნობილია პრემიერ-მინისტრისა და თქვენი კეთილი დამოკიდებულება ჩემ მიმართ, მაგრამ მე მაინც მინდა, რაც შეიძლება მალე გავეცალო აქაურობას.

მირზა ტარარ-ხანი: რაკი ჩქარობთ, ნუ დააყოვნებთ, გაგზავნეთ კაცი თქვენი გუბერნატორად დანიშვნის ფირმანის მოსატანად, ხოლო მანამდე მოამზადეთ საჩუქრები შაჰისა და პრემიერ-მინისტრისათვის. გაითვალისწინეთ, რომ ფირმანისთვისაც საჭიროა დაწესებული თანხის გადახდა.

⁷ იმპერიალი – ასე ეწოდებოდა მაშინ რუსულ ჩერვონეცს.

- აშრაფ-ხანი (თავისთვის): დაგექცეთ ოჯახი, ეს დაწესებული თანხა რაღა უბედურებაა. (ხმამალლა): ამ ჩამოსვლაზე ძალიან გავწვალდი, დავიტანჯე, დავიქანცე. ახლა სიკეთე მიყავით, ცოტა სული მომათქმევინეთ, ფირმანის ფული და სხვა ხარჯები თქვენ გაისტუმრეთ, მე კი შემდეგ ყველაფერს ერთად გადაგიხდით.
- მირზა ტარარ-ხანი: არა, ასე არ შეიძლება. პირველ რიგში მისაცემი თქვენ ახლავე უნდა გადაიხადოთ, ხოლო სხვა ხარჯები შემდეგ გაისტუმრეთ. ანგარიშს მე შეგიდგენთ.
- აშრაფ-ხანი: მაშ, ბრძანეთ, როგორია პირველი რიგის ხარჯები?
- მირზა ტარარ-ხანი: ექვსი ათასი თუმანი ხაზინას, სამი ათასი თუმანიც პრემიერ-მინისტრს, რომელიც ამჯერად თქვენ ასე ყურადღებითა და ასე გულთბილად მოგეპყროთ, ხოლო რაც შემეხება მე, ამაზე ლაპარაკიც ზედმეტია, მამის სულს გეფიცებით, თავს მირჩვენებართ, განა ვინ გაგვყო ჩვენ ერთმანეთისაგან.
- აშრაფ-ხანი (თავისთვის): შენ კი ჩაძალადი, შენა! შენ დამატეხე თავზე ამდენი უბედურება. (ხმამალლა): კეთილი, სხვა რა გზა მაქვს, ყველაფერს, რაც ბრძანეთ, ამაღამვე დავგზავნი, მაგრამ ფირმანი?
- მირზა ტარარ-ხანი: ფირმანიო? ეგ არაფერია. მე თვითონ მივცემ ორმოცდაათ თუმანს, რომ კარგ ქაღალდზე დანერონ, 100 თუმანი დანერის ხარჯი იქნება; მოგეხსენებათ, ფირმანი ლამაზად და მოხდენილი ენით უნდა დაიწეროს. 200 თუმანიც ბეჭდის მცველს უნდა მისცეთ. გამზადებულ ფირმანს კი მე თვითონ მოგიტანთ, როცა ჩემისთანა მეგობარი თავს დაგტრიალებთ, აბა, რა გაქვთ სანერვიულო, ხომ ხედავთ, მთლად თქვენს საქმეზე ვარ გადამდგარი.
- აშრაფ-ხანი (თავისთვის): აბა, ამას უყურე, რაებს რომავს. შენ კი დაგექცეს ოჯახი, შე მამასულძალლო, შე უნამუსო, შენა! 200 თუმანი, 100 თუმანი, 50 თუმანი. ისე ისვრის, თითქოს ფული კი არა, კაკალი იყოს. რას ვიზამ, თქვენს ხელში ვართ, სადავეს, საითკენაც გსურთ, იქით გასწევთ.
- მირზა ტარარ-ხანი (გადაეხვევა აშრაფ-ხანს): შენმა სიცოცხლემ, ამ ჩამოსვლაზე ისე ერთგულად გემსახურე, ისე შეგეჩვიე და ისე შემიყვარდი, რომ აღარ ვიცი, უშენოდ როგორღა გავძლებ.
- აშრაფ-ხანი (თავისთვის): მჯერა, როგორ არა, შენ კი ჩაძალადი! შენ ოქროების ჩხრიალზე ხარ შეყვარებული და არა ჩემზე. (ხმამალლა): მაგაზე ნუ იდარდებთ, თუ ცოცხალი ვიქენი, კვლავ თქვენთან ჩამოვალ.
ამ დროს შემოდის ფარეში და აშრაფ-ხანს მოახსენებს:
- ფარეში: ბისმილაჰ! ინებეთ, ხანო, შაჰის ნაბოძარი ხალათის მიღება.
- აშრაფ-ხანი გადის შუა ეზოში, ჩამოართმევს მომტანს ხალათს, ეამბორება მას და უნდა ჩაიცვას.
- მირზა ტარარ-ხანი: ინშალაჰ! მომილოცავს, ახლავე ჩაიცვით, ეს რა ბედნიერი წუთებია!
- აშრაფ-ხანი (იცვამს ხალათს, მაგრამ ტანზე არ ერგება, თავისთვის): ეს რა ხალათია, კალთები მუხლებს ზემოთ რჩება, მხრებში ასე ვიწროა, სახელოე-

ბიც... არ ვიცი, როგორ ვთქვა, ვეზირის ქკუაზე უფრო მოკლეა. ჩემს სიმაღლეს ასეთი ხალათი შეეფერება? (ხმამალა): ბატონებო, ეს ხალათი არ არის შაჰის ზანდუკიდან, იგი თაზიეს⁸ მოხეტიალე მსახიობს მოჰპარეს უთუოდ. ვის უნახავს ასეთი ხალათი?

მირზა ტარარ-ხანი: რას ბრძანებ, აბა, როგორ გეკადრებათ, მასხრობთ? თქვენმა სიცოცხლემ, გუშინ მე თვითონ დავუსვი ჩეკს ბეჭედი, ოთხმოცი თუმანია ამის ფასი.

აშრაფ-ხანი: ბოლოს და ბოლოს, კმარა. ეს ხალათი მე არ მსურს, ასეთ ხალათს, ნიფხვის ზონარი მოგეცათ, სჯობდა.

მირზა ტარარ-ხანი: კარგით, რა მოხდა ისეთი, რომ სალაპარაკოდ გახადეთ საქმე, ახლავე წავალ, გარდერობში ორ სიტყვას მივწერ და გამოგიცვლიან. თქვენ მხოლოდ მეგარდერობეს აჩუქეთ შემდეგ რამდენიმე გროში. მშვიდობით ბრძანდებოდეთ! (გადის).

აშრაფ-ხანი (მიაყოლებს): დიდად ზრუნავთ ჩემთვის! (მიუბრუნდება ქერიმ-ალას): ხომ ნახე, რა ოსტატურად ჯამბაზობენ ჩვენს სამინისტროში. ერთნი მათხოვრობენ, მეორენი ფეშქაშს ითხოვენ, მზაკვრობენ, ცბიერობენ და ბოლოს თვალეში ნაცარსაც გაყრიან. აბა, ეს ხალათი საქმეა? ეს მამასულძალდი, ტარარ-ხანი, ერთგულებას რომ მეფიცება, როგორ ზრუნავს თავისთვის. რა ვენა, რა ვუყო, სად წავიდე?

ქერიმ-ალა: გაემგზავრეთ არაბისტანში და კვლავაც იგუბერნატორეთ.

აშრაფ-ხანი: მასხრობ, ქერიმ-ალა?

ქერიმ-ალა: სრულებითაც არა! ეს ყველაფერი, რაც აქ ვნახეთ და განვიცადეთ, გაკვეთილია ჩვენთვის. ასე გვასწავლიან. ამიტომ ხვალ, როდესაც ჩავალთ ვილაიეთში, ჩვენც ასე მოვექცევით ქვეშევრდომებს, როგორც აქ გვექცევიან. რამ შეგაშინათ?

(ამ დროს შემოდის ვილაც უცნობი და მიმართავს აშრაფ-ხანს)

უცნობი: დიდებულო ხანო, აბა, გაიღე სამახარობლო, პრემიერ-მინისტრს ვაჟიშვილი შეეძინა.

აშრაფ-ხანი: ღმერთო, მიშველე, პრემიერ-მინისტრის ცოლმა ვაჟი დაბადა, მე რა შუაში ვარ. მუსულმანებო, ფულის გარდა ამქვეყნად აღარაფერი არსებობს? ვაი, ეს რა უბედურებაა!

უცნობი: ნუთუ არ იცით, დიდებულო ხანო, რომ ირანის წარჩინებულებმა ათასობით თუმნები გასცეს ამ სასიხარულო ამბის გამო. ასეთი წესია ჩვენს ვილაიეთში.

აშრაფ-ხანი: ჭირმაც წაიღოს ეს თქვენი ვილაიეთი (თუმნიანს ამოიღებს და გადაუგდება).

უცნობი: სახლიდან აქ მოსვლამდე იმდენი ვირბინე, რომ კინაღამ სული გამძვრა და ერთი თუმნის მეტს არ იძლევი?

⁸ თაზიე – რელიგიური წარმოდგენა, იგივე მისტერია, რომელსაც მუსულმანები (შიიტები) მართავენ ირანში წლის გარკვეულ დროს თავისი წმინდანების მონამებრივი სიკვდილის მოსაგონებლად.

- აშრაფ-ხანი: ნეტავ ღმერთს ექნა და სულაც ჩაძაღვებულიყავ, გასწი, დამეხსენ!
ლამის ჭკუაზე შევიშალო.
- უცნობი: დიდებულო ხანო, ღმერთს გეფიცები, რომ ჩემს ამხანაგს ელჩმა ამ სამახარობლოში ხუთი თუმანი აჩუქა, შენ სამი მაინც გაიმეტე...
(*ამ დროს შემოდის მირზა ტარარ-ხანი ფირმანითა და ხალათით ხელში*).
- მირზა ტარარ-ხანი: აშრაფ-ხან, აი, ფირმანი და აი, ხალათი. შაჰმა ბრძანა, ზეგ უეჭველად გაემგზავრო აქედან.
- აშრაფ-ხანი: მე აქ არავითარი საქმე აღარ მაქვს, შემიძლია, ხვალვე გავემგზავრო.
- მირზა ტარარ-ხანი: თქვენი ნებაა, მაგრამ ჯერ საჩუქრების საქმე მოაგვარეთ. მიეცით ყველას, ვის რა ეკუთვნის და შემდეგ გაემგზავრეთ.
- აშრაფ-ხანი: ეშმაკმაც წაიღოს ეგ თქვენი საჩუქრები. როდისღა მოელება ბოლო ამ სისაძაგლეს?
- მირზა ტარარ-ხანი: რად იშლით ნერვებს, დიდად პატივცემულო ხანო, ჩაბრძანდებით არაბისტანში და, რაც აქ გაგიციათ, ათ იმდენს იქ აიღებთ, ხომ ასეა? სხვა რაღა გნებავთ?
- აშრაფ-ხანი: აღარც კი მესმის, რას ვლაპარაკობ, ბატონოჩემო, მგონი, დავიღალე, მიყავით სიკეთე და დამეხმარეთ. გამარკვიეთ, ვის რამდენი ეკუთვნის კიდევ.
- მირზა ტარარ-ხანი: ეს არაა ძნელი საქმე. აბა, მოიმარჯვეთ კალამი და დაწერეთ, რაც გითხრათ!

(*აშრაფ-ხანი იღებს კალამს, მირზა ტარარ-ხანი კარნახობს*):

პრემიერ-მინისტრის კამერდინერებს	5 თუმანი
კარის ფარეშებს	25 თუმანი
ფარეშებს	15 თუმანი
მნეს	10 თუმანი
მეჯინიბეებს	10 თუმანი
მემე-ხანუმის ქმარს	10 თუმანი
ყავის მომდუღებლებს	5 თუმანი
მირზა აბდურ-რაჰიმს	40 თუმანი
ჩემს ხალხს	30 თუმანი
დერვიშ-აღას	5 თუმანი
ინსტრუქციების მომზადებისათვის	5 თუმანი
ფირმანის მოვარაყებისათვის	5 თუმანი
კანცელარიის უფროსს	5 თუმანი
მეკარეებს	5 თუმანი
გარდერობის ფარეშებს	5 თუმანი

- აშრაფ-ხანი (*ირონიულად*): მუსიკოსები დაგავინყდათ?
- მირზა ტარარ-ხანი: აი, რა კარგი ქენით, რომ გამახსენეთ, თორემ ხვალ დამახრჩობდნენ. მათაც უნდა ერგოთ მართლაც თქვენგან რამე.
- აშრაფ-ხანი: მაშ, ეგ სია თქვენთან დარჩეს, ხვალ იქნებ კიდევ გაგახსენდეთ ვინმე.

მირზა ტარარ-ხანი: მაგვიანდება, უნდა წავიდე, პრემიერ-მინისტრთან საქმე მაქვს.
აშრაფ-ხანი (თავისთვის): აბა, შენ იცი! (ხმამალლა): დიდად პატივნაცემი ვარ
თქვენგან, უეჭველად გეახლებით გამოსამშვიდობებლად.

(მირზა ტარარ-ხანი გადის. აშრაფ-ხანმა ქალაქიდან გაქცევა განიზრახა. შემოდის უბნის
რწმუნებულის თანაშემწე)

რწმუნებულის თანაშემწე: სალამ-ალაიქ, უფროსო!

აშრაფ-ხანი: ალაიქ-ას-სალამ, მაგრამ ვერ გცნობ, ვინა ხარ?

რწმუნებულის თანაშემწე: მე, თქვენი მონა-მორჩილი, უბნის რწმუნებულის ალა-
მირზა-ჰასანის თანაშემწე გახლავარ. მან გამომგზავნა, რათა ჯერ
მოგილოცოთ.

აშრაფ-ხანი (თავისთვის): ეს კიდეც რაღაც ამბავია, ჩანს, ახალ-ახალი ხილი მე აქ
არ მომაკლდება.

რწმუნებულის თანაშემწე: შემდეგ კი ერთი თხოვნა აქვს მას თქვენთან, მხოლოდ
ჩვენ შორის უნდა დარჩეს.

აშრაფ-ხანი (თავისთვის): ღმერთო ჩემო, ეს რაღა თამაშია? (ხმამალლა): ბრძანეთ,
რა გნებავთ?

რწმუნებულის თანაშემწე (კიდეც უფრო უახლოვდება): მაღლობა ღმერთს, უფროსო,
ჩვენს უბანში რა ხანია, ცხოვრობთ, თავს კარგად გრძნობთ; კვლავ-
ვაც დაგნიშნეს გუბერნატორად და დროსაც მხიარულად ატარებთ.
ჩვენც, როგორც შეგვიძლია, გემსახურებით, რათა მშვიდად ბრძან-
დებოდეთ.

აშრაფ-ხანი: თქვენს თავაზიანობას მე ყოველთვის ვგრძნობდი, მაგრამ ის კი ვერ
გამიგია, რაში გამოიხატება ჩემ მიმართ თქვენი სამსახური?

რწმუნებულის თანაშემწე: რაში გამოიხატება? ჰო... მაღლობა ღმერთს, რომ მხიარ-
ულმა ღამეებმა მშვიდად ჩაიარა და არ გამჟღავნებულა, ჩვენ გა-
თენებამდე ვდარაჯობდით ხოლმე თქვენს სახლს, რომ არაფერი
მომხდარიყო.

აშრაფ-ხანი (თავისთვის): ვერაფერი გამიგია, ღმერთო ჩემო! (ხმამალლა): არაფერი
მესმის, თქვით გარკვევით, რა გნებავთ?

რწმუნებულის თანაშემწე: აი, ის ქაშანელი საქინე-ხანუმი, იმ ნეტარ ღამეს რომ
თქვენი სტუმარი იყო, დილით ვეზირის კაცებმა შეიპყრეს და, რომ
არ გახმაურებულიყო მისი თქვენთან სტუმრობის ამბავი, ალა-მირზა-
ჰასანმა მათ ათი თავი შაქარი მისცა და გააშვებინა.

აშრაფ-ხანი: ფრიად უადგილოა თქვენი მოთხოვნა, ნამდვილად მისამართი შეგ-
შლიათ.

რწმუნებულის თანაშემწე (სიცილით): არა, ბატონო, ჩვენ არაფერი გვემლება, სწო-
რედ თქვენთან ვართ მოსული.

აშრაფ-ხანი: კი მაგრამ, რა გინდათ?

რწმუნებულის თანაშემწე: მე არაფერი, მხოლოდ უბნის რწმუნებულსაც უნდა არგუ-
ნოთ რამე.

აშრაფ-ხანი: ვის უნდა ვარგუნო, რა უნდა ვარგუნო! გამაგებინეთ, სადა ვარ? ეს
ქალაქია თუ ყაჩაღების ბუნაგი? ნამდვილად ყაჩაღების ბუნაგია, რამ

შეყარა, ვინ შეყარა ერთად ამდენი მძარცველი და თავდამსხმელი. არ გასვენებს არც ვეზირი, არც ხაზინადარი, არც მეკარე, არც ფარეში, არც მეეზოვე, არც უბნის რწმუნებული, – ყველა წაგლეჯაზეა.

უბნის რწმუნებული (გასვლისას): ხანი დღეს ვერ არის ხასიათზე.

აშრაფ-ხანი: ბიჭებო, უთხარით ყურბან-ბეგს, მისცეს მაგ წყეულსაც ორი თუმანი (*ეძახის ქერიმ-ალას, ისიც შემოდის*). ქერიმ-ალა, ნახეთ, რა მოხდა. უბნის რწმუნებულის თანაშემწე მოვიდა და მეუბნება – თქვენ აქ ლამეებს აშაღლარობაში ატარებდით, ჩვენ კი გყარაულობდით. ამიტომ ახლა კეთილ ინებეთ, ჯარიმა გადაიხადეთო და ორი თუმანი ამართვა.

ქერიმ-ალა: ბიძაჩემო, ეს უკვე მეტისმეტია. რაც შეიძლება, მალე უნდა გაეცალოთ ამ დასაქცევ ქალაქს.

აშრაფ-ხანი: შენს თავს ვფიცავარ, რაც აქ ფული დამირიგებია, ისე არ დამნაგებია, როგორც პრემიერ-მინისტრის ვაჟიშვილის დაბადების სამახარობლოდ რომ გავიღე და ეს ორი თუმანი, ახლა რომ მივეცი. მაგრამ რალა დროს! ან მართლაც აღარ შეიძლება დაყოვნება. ხვალ დილაადრიანად შეჰკარით ბარგი-ბარხანა, შეაკაზმინეთ ცხენები და გავიდეთ ქალაქიდან, პირდაპირ ქერიმის რაბატისაკენ.⁹¹ ხოლო, თუ ვინმემ გკითხოთ, რად აიყარეთო, უთხარით, გადავდივართ იმამზადე-ჰასანის აკლდამის ახლოს, დავრჩებით იქ კიდევ ოთხი დღე და მხოლოდ ამის შემდეგ გავემგზავრებით-თქო ვილაიეთში.

(ასეთი ფანდით გაიტანა აშრაფ-ხანმა თავისი ტანჯული სული თეირანიდან).

სპარსულიდან თარგმნა
კონსტანტინე ფალავამ

⁹¹ რაბატი – აღმოსავლეთის ქვეყნებში შორეულ გზებზე მგზავრთა გასაჩერებელი და ლამის გასათევი ნაგებობა.

-

თურქული ლიტერატურა

ომერ სეიფედინი (1884-1920)

ომერ სეიფედინი გონენში, ჩერქეზი ემიგრანტების ოჯახში დაიბადა. 1892 წელს ოჯახი საცხოვრებლად სტამბოლში გადმოვიდა. ომერმა 1893 წელს აქსარაიში მდებარე ოსმანი-ეს სკოლა დაამთავრა, მოგვიანებით კი სამხედრო განათლება მიიღო. 1910 წელს ზია გოქალფთან და ალი ჯანიფთან ერთად სალონიკში ჟურნალის „გენჩ ქალემლერ“ („ახალგაზრდა კალმები“) გამოცემა დაიწყო. 1911 წელს ბალკანეთის ომში იბრძოდა. 1913 წლიდან მასწავლებლად მუშაობდა.

ომერ სეიფედინი თურქული რეალისტური ნოველის ერთ-ერთი ფუძემდებელია. წერდა ლექსებსაც. ზოგიერთი მისი მოთხრობა თარგმნილია ქართულ ენაზეც.

შესაჯდომი რამ

დერვიში ჰასანი უცებ შეჩერდა. ჭუჭყიანი, დაფლეთილი სახელოებით შუბლი მოინმინდა. ივნისის ცხელი მზე მოულოდნელად თავსდამტყდარ უბედურებასავით არემარეს წვაავდა და ხრაკავდა. დილიდან გამოსული, ოთხი საათი შეუსვენებლივ მოდიოდა. მიმოიხედა. მეჩხერი ტყის განაპირას იყო. შორს მომწვანო-მოციხფრო მთები სართულ-სართულ აღმართულიყო. სოფლის ან დასახლების მსგავსი არაფერი მოჩანდა. გზის ზედა მხარეს ჩამწკრივებული ხეებისკენ მიბრუნდა და გაიფიქრა:

– ცოტა ხომ არ დავისვენო, რა ვქნა?

კარგი იქნებოდა, რომ წამოწოლილიყო და ერთი გემრიელად გამოეძინა, მაგრამ შიმშილისგან მუცელი ულანლანებდა. მწყემსების ბინიდან, რომელშიც წუხანდელი ღამე გაათია, იმ იმედით გამოვიდა, რომ რომელიმე სოფელამდე მალე მიაღწევდა. რომელ სოფელამდე? დერვიშმა ეს ნამდვილად არ იცოდა და ამაზე არც არასოდეს დაფიქრებულა. ოცი წელიწადი აბგაგადაკიდებული,

მხრებზე აბამოგდებული¹, ღმერთსმინდობილი დადიოდა გზებზე, რომლებიც არავინ უწყოდა, საით მიდიოდა. ისეთ სოფლებს სტუმრობდა, სახელიც რომ არ სმენოდა. საჭმელ-სასმელს ყველგან იღებდა. ანატოლიის სოფლებში მისთვის ყველა სახლის კარი ყურთამდე იღებოდა, შედიოდა და კვირაობით, თვეობით რჩებოდა, ზოჯერ კი იქამდე, სანამ არ მობეზრდებოდა. განა მთებს, ქვებს, მდინარეებს, ტბებს და ტყეებს საკუთარი სახელები აქვთ? მისი აზრით, სოფლებს და ქალაქებს სახელები სულაც არა სჭირდებათ. ყველაფერს დედამინაჰქვია. როგორც თევზი ცურავს ზღვაში ისე, რომ არავითარ კანონს და დადგენილებას არ ემორჩილება, დერვიში ჰასანიც თავისუფლად დადის ამ ქვეყანაზე. გაზაფხული, ზაფხული, შემოდგომა, ზამთარი – ესეც ბუნების მითებია. მთავრობა, კანონი, ოჯახი, სარწმუნოება, მორალი, ერთი სიტყვით, ყველაფერი უაზრო და მოგონილი ხუმრობაა. მარტო უვიცები ტყუუდებიან ამ სიზმრებით და მირაჟებით. ჭეშმარიტი მხოლოდ ერთი

¹ თექის ერთგვარი მოსასხამი

რამაა და ეს არის სიყვარული. ის, ვინც სიყვარულს შეიცნობს, ჭეშმარიტების არსს შეიმეცნებს და ყოველივე არსებულის და არარსებულის ნამდვილ აზრს ჩასწვდება.

დერვიში ჰასანი სწორედ ერთ-ერთი მათგანი იყო, ვინც ამ ჭეშმარიტებას ეზიარა. ფართო, გამხდარი მხრები ჰქონდა. გრუხათმიან თავზე ქულახი¹ ეხურა, თეთრი წვერი, გარუჯული ლოყები, ღრმა, დიდრონი, შავი თვალები რაღაც დიდებულ შესახედაობას აძლევდა. თითქოს ძილში ჩაძირული, თავისთვის ცხოვრობდა დედამინაზე, რომელზეც რა ხდებოდა, არ აინტერესებდა. სიყვარული, ღმერთი, ჭეშმარიტება, ბედნიერება და ცხოვრების მიზანიც მის სულში იყო. სიყვარულის გარდა, ყველაფერი მის გარშემო ღრუბლის უსახურ გროვას ჰგავდა.

– ვაიმე, მუხლები! – აღმოხდა უცებ.

შიმშილი, სიცხე და სიბერე სამი ათასი ოყა ტვირთივით მხრებზე დაანვა. ახლა, ერთი წუთით, თითქოს სიყვარულიც დაავიწყდა. დამძიმებული სახის ქვემოთ დაღლილობისგან დაწნეხილი სხეული შეიგრძნო. ტკივილისგან თავი უსკდებოდა, ფეხები უკანკალებდა. შესუნთქვისას შევიწროებული მკერდი სტკიოდა. ისევ გახედა განვლილ და გასავლელ გზას. არც გამვლელი ჩანდა და არც – გამომვლელი. მინაზე ცხოველების და ორთვალების ნაკვალევი შეამჩნია. მახლობლად აუცილებლად სოფელი ან ქალაქი უნდა ყოფილიყო. იმედი მოეცა. ცოტა გამხიარულდა, ამოიოხრა, ხელები ზურგსუკან გადაიჯვარედინა და კვლავ სიყვარულის ჭეშმარიტებას ჩაუღრმავდა. მის გარშემო ყველაფერი ისევ ნისლში ჩაიძირა. ისევ განაგრძო სიარული, ირგვლივ ვერაფერს ამჩნევდა.

იარა, იარა... იმედისმომცემი ნაკვალევი ბით მოქარგული, ჯოჯოხეთივით ცხელი და უდაბნოს მტვრით სავსე გზას კი ბოლო არ უჩანდა. სუნთქვა ეკვროდა, ხელ-ფეხი ეკვეთებოდა. სხეულის ტანჯვა სულის ჭმუნვას იწვევდა. ცხოვრებაში პირველად ურემი ინატრა. რა სასიამოვნო იქნებოდა ახლა აბრეშუმის ბალიშებით განყობილ ურმის ტახტრევანზე წამონოლა.

– აჰ, ერთი ურემი მომცა! – ჩაილაპარაკა.

ოქრომკედით მოქარგულბალიშიანი ცხენი წარმოიდგინა. ასეთ ცხენზე რომ შეჯდებოდა, ჰორიზონტზე რომ სოფელი ჩანს, იქამდე ნახევარ საათში მივიდოდა. წარმოსახვაში აქლემების ქარავანმა და ქარავნის ჯორებმაც ჩაიარეს. შიმშილისგან, სიცხისგან და სიბერისგან ისე იყო ღონემიხდილი, რომ...

– ერთ კოჭლ ვირზეც თანახმა ვარ! – ჩაეღიმა.

სიცხე უფრო და უფრო აჭერდა, გზა მეტად უსწორმასწორო ხდებოდა, მტვერიც მატულობდა. ქვებს შორის ხვლიკები განოლილიყვნენ. ზედ დაიხედა. მტვრიან ქალამნებს სიძველე აღარ ემჩნეოდა. ბანჯგვლიან მკერდზე ტალახიანი ოფლი ეწვეთებოდა. სხვა გზა არ არის, უნდა იაროს, გზას ბარაქა დააყაროს.

იარა, იარა, იარა, იარა... საათობით იარა. მზე შუბის ტარიდან ჰორიზონტისკენ გადაიხარა. დერვიმ ჰასანს ახლა ქალაქელი, მდიდარი, ნებიერი ღვთისმოსავები წარმოუდგა თვალწინ, მწუხრის ლოცვის წინ მჩქეფარე შადრევნებთან, გრილ ჩრდილში რომ განიბანებოდნენ. ისეთი კამკამა წყალი იყო, კაცი დასალევადაც ვერ გაიმეტებდა. როდესაც ჯოჯოხეთის ტანჯვაზე ფიქრით შეძრული მათი სულები სამოთხისკენ მიიღ-

¹ მაღალი, კონუსისებრი თექის ქუდი

ტვინი, სხეულები განცხრომასა და მოსვენებაში იყვნენ. თავი ასწია და წინ გაიხედა. მოსახვევში პატარა გორაკი დაინახა. იქვე სამი ალვის ხე და დამშრალი წყარო იყო. ახლოს რომ მივიდა, გორაკის კალთა ძალიან ციცაბო მოეჩვენა.

– ღმერთმანი, ამას ვერ ავივლი! – წამოიყვირა.

შიმშილი, სიცხე და სიბერე დილიდან მუხლჩაუხრელად მომავალ დერვიშს, ცოტაც და, ააჯანყებდა. სასტიკი უსასოობა იგრძნო და ჭკვიანი სახე აერია. აქამდე ქედმოუხრელი, ახლა იმ ფარისეველივით მოიკუნტა, გამორჩენის მიზნით რომ ღვთისმოსაობს. თვალებიდან კაცობრიობის მიმართ სიყვარულის კვალი, ტუჩებიდან კი გონიერი ღიმილი გაუქრა და ყოვლისშემძლეს შეევედრა:

– ღმერთო, დამინდე, მშიერი ვარ, მოხუცი, გზას ველარ განვაგრძობ, გამომიგზავნე შესაჯდომი რამ, ამ აღმართს ველარ ავივლი, გპირდები, გორის გადაღმა აღარ შეგანუხებ.

გაჩუმდა და ალვის ხის ჩრდილამდე ძლივს მიათრია ფეხები.

– ურემი არ მინდა, არც ცხენი, შესაჯდომი რამ, თუნდაც კოჭლი ვირი იყოს. ღმერთო, შემიბრალე, შემინყალე! – ამოიკვნესა და საკუთარი უღონობის და ღმერთის შენუხების შერცხვა. უცებ აჯანყდა:

– ღმერთო ჩემო, შენ შეჰქმენი ჩემი სხეული, შენ დაიცავი განსაცდელისგანაც, შესაჯდომი რამ გამომიგზავნე, შენი ქმნილება ავკიდო, თორემ ველარ ვათრევ და შენს ჯიბრზე აქვე ჩავიკეცები; შიმშილისგან, წყურვილისგან და სიცხისგან მოვკვდები. შენ ყველაფერს ხედავ, ყველაფერი უწყი და ყველასი გესმის. ზეცა შენი თვალებია, სამყარო – შენი გონება, ქვეყანა კი – შენი ყურები. შეისმინე ჩემი თხოვნა და იცოდე, რომ შესაჯდომ რამეს თუ არ გამომიგზავნი,

ფეხს არ მოვიცვლი და აქვე ჩავძაღლდები. დაინახავ, ყვავები ჩემს ლეშს როგორ გაძიძგნიან. ამ აღმართს სხვანაირად ვერ ავივლი და უკანაც ველარ დავბრუნდები....

საკუთარ სიმართლეში დარწმუნებულმა ამოყარა სათქმელი და ამაყად დადუმდა. თვალები ნელ-ნელა მიეღულა. დიახ, ღმერთი აუცილებლად მოუვლენდა შესაჯდომ რამეს, რადგანაც მისი უპირველესი მოვალეობაა, შეინყალოს თვისი ქმნილება.

საბრალო დერვიში შიმშილს, სიცხეს და სიბერეს ისე დაექანცა, რომ მაშინვე ჩაეძინა. გრძელი სიზმარი ნახა, რომელიც თითქოს ას წელს გრძელდებოდა. ვითომ ქალაქის თავი იყო, სასახლეებით, მონებითა და მხეველებით გარშემორტყმული. ბაღები ესიზმრა, უზარმაზარი ხეების მუქი მწვანე ჩრდილები მარმარილოს აუზებს ეცემოდა. ოქროთი მოვარაყებული კოშკები, სუმბულები, ვარდები, საზები, ბულბულები, სასმელები, მერიქიფეხები, ხარჭები... და ამათ შორის თითქოს ზღაპრიდან გადმოსული, მოხდენილი, ნატიფი, ოქროსუნაგირიანი თეთრი, ჰაეროვანი ცხენი, რომელიც ჭიხვინებდა, ხტოდა და ყალყზე დგებოდა. დერვიში ჰასანი ერთ მხარეს ხარჭებითა და მეორე მხარეს საყვარელი ვაჟებით, უკან კი ახალგაზრდა მონებით გარშემორტყმული, იისა და იასამნის სურნელში ბედაურისკენ მიდიოდა. შეჯდომას ლამობდა. უზანგს უმარჯვებდნენ, მხეველები შეჯდომაში ეხმარებოდნენ, მონები კი იდაყვებს უჭერდნენ. სწორედ მაშინ, როდესაც ის-ის იყო, უნდა შემჯდარიყო, რაში მოტრიალდა და ისეთი წყვილი წიხლი სდრუზა, რომ, მხეველ-მოახლიანად, ყველა ერთმანეთში აირია და გაცამტვერდა.

თვალი გაახილა და დაინახა, რომ

ერთი ზორბა იორუქი¹ შავი ანგელოზით წამოსდგომოდა თავზე:

– ადექი, დერვიშ ბაბა, არ გეყო ამდენი ძილი?

– გაიხარე, შვილო, კარგი ჰქენი, გამაღვიძე.

ჯერ კიდევ სიზმარგამოყოლილმა გაიღიმა და გაიზმორა. დამშრალი წყაროს ცოტა მოშორებით ბევრი ცხენი და ჯორი იყო, ზოგს საპალნე ეკიდა, ზოგს – არა. ყოვლისშემძლე და ყოვლისგამგე ალაჰმა გამოუგზავნა, რაც სურდა. თან ერთი კი არა, მთელი რემა.

– საით მიდიხარ, შვილო?

– ქაზდალში.

– მეც იქით მივდივარ.

ეს იორუქები უეჭველად ათხოვებდნენ ცხენს. ჯერ თავსწამომდგარ ახალგაზრდას შეხედა, რომელიც იკრიჭებოდა და შემდეგ წყაროსკენ გაიხედა. რამდენიმე უნაგირიანი, უსაპალნეო ცხენი შენიშნა. ის-ის იყო, რაღაცის სათქმელად პირი უნდა დაელო, რომ ახალგაზრდამ დაასწრო:

– დერვიშ ბაბა, უნდა დაგვეხმარო!

– რაში?

– აქვე, მოშორებით, ერთმა ჩვენმა ცხენმა კვიცი მოიგო. ახალდაბადებული კვიცი ამ აღმართს ვერ აივლის. ჩვენ ძალიან დაღლილები ვართ, შენ – დასვენებული და გამოძინებული. ადექი, ღვთის გულისთვის, აიყვანე ეს კვიცი და აარბენინე ამ აღმართზე.

– რაა? – დაიღრიალა.

– მძიმე არ არის, ახალდაბადებულია, ხუთი-ექვსი ოყა ან იქნება, ან – არა. მარტო აღმართზე აიყვანე, მიდი, ღვთის გულისათვის.

– ღვთის გულისთვის არ ვიცი მე!

– ღმერთს ნუ სცოდავ, დერვიშ ბა-

ბა, მაჰმადიანები ვართ, შეიბრალე შენი ძმები!

დერვიში ჰასანი კინალამ ბრაზმა დაახრჩო. ხელი იმ მხარეს გაიშვირა, საიდანაც მოვიდა:

– მე ქაზდალში არ მივდივარ, აქეთ მივდივარ.

– არა უშავს, დერვიშ ბაბა, შენ კვიცი ამ აღმართზე აიყვანე, მერე დაბრუნდი და, სადაც გინდა, იქ წადი! – არ ეშვებოდა ახალგაზრდა.

დერვიში სიბრაზისგან გაცოფდა, შემწყნარებლობა და მაჰმადიანობა ერთბაშად დაავიწყდა და ერთმორწმუნეებს ლანძღვა-გინება აუტეხა. იორუქმა ამხანაგებს დაუძახა, არც მათ დაუდეს ტოლი ჰასანს და საბრალო ნიხლებით და მუშტებით მიბეგვეს, შემდეგ კი ზედ შესდგნენ და გადაუარეს. ბოლოს ახალდაბადებული კვიცი მიაჩჩეს და წინ გაიგდეს. ნაცემი და ღონემიხდილი დერვიში ჰასანი ხვნემა-ხვნეშით მიბობლავდა აღმართზე, კვნესის თავიც კი აღარ ჰქონდა. ახლახან დაბადებული, სველი „შესაჯდომი რამ“ მყავე სუნად ყარდა. დერვიშ ჰასანს სახე ეჭმუჭებოდა. გორაკის თავზე ჩაიკეცა. შიმშილზე, სიცხეზე და ასაკზე მეტად კვიცის სიმძიმემ დაღალა. მზერა ცას, ყოვლისმჭვრეტელი ალაჰის ფართო თვალებს, მიაპყრო. ამ ცისფერი თვალების უძირო გამომეტყველებაში თითქოს ირონია იკითხებოდა: მოგეწონა ის შესაჯდომი რამ, მე რომ გამოგიგზავნეო? დერვიშმა ხმა ვერ ამოიღო, თვალები ისევ დახუჭა. რამდენი ანუხებს ღმერთს თავისი ლოცვით. ისიც, უდავოდ, მართალია, რომ მათ ისე კი არ აძლევს, როგორც ითხოვენ, არამედ – როგორც თავად სურს. მიხვდა საკუთარ დანაშაულს. წელანდელი აჯან-

¹ ანატოლიაში მცხოვრები მომთაბარე თურქმენული ტომი.

ყება ინანა. იორუქების ცხენების ზანზა-
ლაკების ხმა ნელ-ნელა შორდებოდა.
თითქოს მათ წკარუნს აუნყო ხმა, რომე-
ლიც პირიდან ვერ ამოსდიოდა და მხო-
ლოდ გულში იმეორებდა:

– შენ რაც გინდა, ის მიბოძე,
ღმერთო, მე მეტს არაფერს გთხოვ,
ღმერთო. შეგცოდე, ღმერთო, შეგცო-
დე...

თურქულიდან თარგმნა
დარეჯან ყაფლანიშვილმა

საბაჰათინ ალი (1907 – 1948)

საბაჰათინ ალი ცნობილია, როგორც პოეტი, პროზაიკოსი და პუბლიცისტი. იგი წერდა ლექსებს, ნოველებსა და რომანებს. თანამშრომლობდა პროგრესულ ჟურნალ-გაზეთებთან. საბაჰათინ ალი მძიმე სოციალურ ფონზე გვიხატავს „პატარა ადამიანის“ ტრაგედიას; დაუნდობლად კიცხავს საზოგადოების გულგრილობასა და ქვეყანაში გამეფებულ უსამართლობას. საბაჰათინ ალი მონინავე საზოგადოებრივ – პოლიტიკური შეხედულებების გამო მუდმივად იდევნებოდა რეაქციული წრეების მიერ; მწერალს ფიზიკური განადგურებითაც კი ემუქრებოდნენ; იგი სრულიად ახალგაზრდა, 41 წლის ასაკში გაურკვეველ ვითარებაში დაიღუპა; მისი ცხედარი ტყეში იპოვეს.

საბაჰათინ ალის დიდი წვლილი მიუძღვის თურქული კრიტიკული რეალიზმის განვითარების საქმეში. მან, მიუხედავად ხანმოკლე ცხოვრებისა, საკმაოდ ნაყოფიერი შემეცნიერება დაუტოვა თურქ მკითხველს: სამოცდაათი ლექსი, სამი რომანი, ერთი პიესა და ნოველების ხუთი კრებული.

მთვარიანი ღამე

არემარე წყვდიადში ჩაკარგულიყო... მცირე მანძილია აშორებდა იმ ადგილს, სადაც თავს დაცულად იგრძნობდა. სარკინიგზო ხიდის ქვეშ მყუდრო ადგილი ეგულებოდა... სიარული უჭირდა. ძლივს მილასლასებდა. ფეხები უკანკალებდა, გული ამოვარდნას ღამობდა... როგორც იქნა, მიაღწია სასურველ ადგილს:

აქ მშვიდად სიკვდილს შევძლებო, გაიფიქრა.

იმედი გაუცრუვდა; კანტიკუნტად, მაგრამ მაინც დადიოდა ხალხი; რამდენიმე კაცმა ხმამაღალი საუბრით ჩაუარა... მერე ეტლმა ჩაუქროლა... ცხენის ფლოქვების ჰარმონიული თქარათქურის ხმა ღამის სიბნელეში გაიფანტა... საჭირო იყო უფრო წყნარი, მიყრუებული ადგილის პოვნა; ადგილისა, სადაც ადამიანის თვალი ვერ მისწვდებოდა, სადაც არავინ შეაწუხებდა...

დახეული ფეხსაცმელი ნაწილობრივ უფარავდა შიშველ ტერფებს... როცა ახველებდა, მკერდში ისეთ ტკივილს

გრძნობდა, თითქოს მისთვის გულის ამოგლეჯას ღამობენო. სამი დღე იყო, ლუკმა არ ჩაედო პირში... შიმშილმა და ავადმყოფობამ ძალზე დაასუსტა, თავბრუ ეხვეოდა, დროდადრო გონებას კარგავდა.

სარკინიგზო ხიდის ქვეშ გაიარა; ქუჩის ორივე მხარეს ხის სახლები ჩამწკრივებულიყო. ნახევრად ბნელ ქუჩაში მხოლოდ მიუსაფარი ბავშვები და რამდენიმე კატა შენიშნა. ერთი სახლის ფანჯრიდან ბავშვის ტირილის ხმა გამოდიოდა, დედა ტუქსავდა...

ახალგაზრდა კაცი გაჭირვებით, სვენებ-სვენებით მიუყვებოდა ქუჩას; ცოტა კიდევ... ცოტა კიდევ და მიაღწევდა ადგილს, სადაც ვერავინ შეამჩნევდა... უცებ საშინელი ხველა აუვარდა. ისეთი შეგრძნება ჰქონდა, თითქოს მკერდში მავთულის ჯაგრის უხახუნებენო. ძალა გამოეცალა, მუხლები მოეკვეთა, გზა ველარ გააგრძელა; ერთი სახლის ზღურბლთან ჩაიკეცა... შეტევამ რომ გაუარა, ცრემლიანი თვალები გაა-

ხილა; ფიქრმა გაიტაცა, მოგონებებმა წარსულში დააბრუნა...

ხუთი წელი გავიდა მას შემდეგ, რაც საკუთარი ქვეყნიდან წამოვიდა. ჯერ კიდევ ბავშვობა ერქვა იმ ასაკს, მშობლიურ კერას რომ მოსწყდა და უცხოობაში აღმოჩნდა... არანაირი სამუშაოს შესრულებაზე არ ამბობდა უარს... ბოლო წლებში ერთ პატარა საწარმოში მექანიკოსის თანაშემწედ მუშაობდა; მძიმე სამუშაო პირობებმა ცუდად იმოქმედა მის ჯანმრთელობაზე; სუნთქვის პრობლემა, რომელიც ბავშვობიდან მოყოლებული დროდადრო ახსენებდა თავს, გართულებულ ხველით შეტევებში გადაიზარდა... თავს ძალას ატანდა, ცდილობდა გაეძლო... უმუშევრად დარჩენის ეშინოდა... მაგრამ მდგომარეობა დღითი დღე უარესდებოდა; ძლიერი ხველა და ტკივილი მკერდის არეში გაუსაძლისი ხდებოდა. დასუსტდა, ძალა გამოეცალა...

ერთ დილას ლოგინიდან ველარ ადგა. რამდენიმე დღე მშიერი იწვა, მისი მომკითხავი არავინ იყო... ცოტა რომ გამოკეთდა, სახელოსნოს მიაკითხა. არ მიიღეს, უთხრეს, რომ გათავისუფლებული იყო. მოხდა ის, რისიც ყველაზე მეტად ეშინოდა. შემონახული რამდენიმე ყურუშით ერთი კვირა გაიტანა თავი.

უცხო ქვეყნის ამ ქალაქში მისი დედის ძმა ცხოვრობდა; საკმაოდ შეძლებული კაცი იყო. სამშობლოდან წამოსვლის შემდეგ ადვილად დაიმკვიდრა თავი უცხოეთში...

გამოუვალ მდგომარეობაში მყოფმა ბიძას მიაკითხა, მოკრძალებით მიუკაკუნა კარზე... ოთახის ერთ კუთხეში, ქვის იატაკზე მიუჩინეს დასაწოლი ადგილი. დაუძლურებულ ავადმყოფს ბიძამვილები მოსვენებას არ აძლევდნენ. ხუთი ბავშვი, რომელთაგან უფროსი თორმეტი წლის იყო, საშინლად ექცეოდა: მძინარეს თავზე ცივ წყალს ასხამდნენ, გრძე-

ლი ჯოხებით ჩხვლეტდნენ... პირუტყვით მოვაჭრე ბიძა სახლიდან ადრე გადიოდა და შინ გვიან ბრუნდებოდა. ავადმყოფის მდგომარეობას საერთოდ არ კითხულობდა. სახლში შემოსული, ერთს გადახედავდა, რალაცას ჩაიბუტბუტებდა და თავის ოთახში გადიოდა.

ერთ დილას ავადმყოფთან შეჩერდა:

– სამი კვირაა, აქ წევხარ... ასე სადამდე უნდა გაგრძელდეს?! წადი, საავადმყოფოს მიმართე, – უთხრა და სახლიდან გავიდა.

მიუსაფარმა ახალგაზრდა კაცმა რამდენიმე საავადმყოფოს მიაკითხა, მაგრამ – ამაოდ... ქუჩაში აღმოჩნდა... უპატრონო ცხოველივით დაეხეტებოდა, ხან მათხოვრობდა. პოლიციელებს რომ არ დაენახათ, იმალებოდა; გარბოდა. ხველითი შეტევა ეწყებოდა, იტანჯებოდა. ხან ნაგვის ყუთში პურის ნატეხებსა და ხილის ნაფცქვენებს ეძებდა. სისუსტის გამო ხელები აღარ ემორჩილებოდა; ბოლო დღეებში ნაგვის ქექვაც უჭირდა. სანაგვესთან თავმოყრილი ბავშვები ხელიდან სტაცებდნენ საჭმლის ნარჩენებს. ამ საშინელ სიბინძურეში ნაპოვნ ნესვის ქერქებსა და ნახევრად დამპალ ყურძნის მტევნებს შიშითა და მღელვარებით მალავდა უბეში; კუთხეში მიიყუჩებოდა და ხარბად შეექცეოდა...

სამი დღე იყო, საკვების მოპოვებას ველარ ახერხებდა. თითქოს შიმშილის გრძნობაც დაკარგა; წყალიც აღარ უნდოდა. მიხვდა, ეს მდგომარეობა აღსასრულის მოახლოებას ნიშნავდა; მასაც სწორედ ეს უნდოდა. ნატრობდა, ბოლო მოლებოდა ტანჯვას, სამუდამოდ დაეხუჭა თვალი. საჭირო იყო მყუდრო ადგილის მოძებნა, სადაც მშვიდად დაელოდებოდა სიკვდილს. შიშობდა, ხალხმრავალ ადგილზე არ დაცემულიყო. თუ ასე მოხდებოდა, ცნობისმოყვარე ადამიანები მიირბენდნენ; დაკითხვას დაუწყებდნენ,

საავადმყოფოში წაყვანას დაუპირებდნენ... გადარჩენაზე ფიქრი წარმოუდგენელი იყო მისთვის... დაუსრულებელი ტანჯვისგან თავის დაღწევის მხოლოდ ერთადერთი გზა არსებობდა – სიკვდილი... ამქვეყნად არ ეგულებოდა ადამიანი, რომელიც მის მდგომარეობას გულთან მიიტანდა, დახმარების ხელს გაუნვდიდა, მზრუნველობას გამოიჩინდა. ახალგაზრდა ავადმყოფ კაცს ყოველ ნაბიჯზე გულგრილობა ხვდებოდა. მისი ბედი არავის აინტერესებდა. ყველასთვის ზედმეტი და მიუღებელი იყო...

სიკვდილი არასოდეს მიაჩნდა უჩვეულო მოვლენად, მაგრამ მარტოობაში სიკვდილზე რომ ფიქრობდა, თმები ყალყზე უდგებოდა. კარგად იცოდა, სიკვდილის მრავალნაირი ფორმა რომ არსებობდა. ბევრჯერ უნახავს, სოფელში მკვდარ, გადაგდებულ პირუტყვს როგორ დაესეოდნენ დღისით ყვავები, ღამით – ტურები. მეორე დღეს პირუტყვის ლეშისგან რამდენიმე ნაგლეჯი წითელი ძვლისა და ბლუჯა-ბლუჯა ბალნის გარდა, აღარაფერი რჩებოდა.

ადამიანები მისთვის ისეთივე დაუნდობლები აღმოჩნდნენ, როგორც ყვავები და ტურები; საჯიჯგნად გაიმეტეს ავადმყოფი ახალგაზრდა კაცი...

ცოტა ძალა რომ მოიკრიბა, წამოდგა, რამდენიმე ნაბიჯი გადადგა. შუალაშე იქნებოდა... ერთი სახლიდან მთვრალეების სიმღერის ხმა გამოდიოდა; ცოტა კიდევ გაიარა, შეჩერდა... მოშორებით მთვარის შუქზე მოელვარე ზღვა დაინახა. საოცრად ღამაში ღამე იყო... მთვარე ჩვეულებრივზე ორჯერ უფრო დიდი მოჩანდა... ისე ახლოს იყო ზღვასთან, თითქოს ციდან მოწყდა და წყალში ბანაობას აპირებსო... კედლის ნანგრევებსა და ნაგვის გროვაზე ამოსული მცენარეები ზღაპრული ბაღის ყვავილებივით ნაზად ირხეოდნენ... ხავსიანი ქვები, რომ-

ლებსაც დროდადრო ზღვის ტალღები ასველებდა, ძვირფასი თვალმარგალიტით ბრწყინავდა... მიუხედავად მდუმარებისა, ირგვლივ სიცოცხლე ჩქეფდა... ჯერ ზღვას უყურა, შემდეგ მთვარეზე გადაიტანა მზერა; უცნაური გრძნობა დაეუფლა... სიკვდილი აღარ უნდოდა... სწორედ ეს იყო ადგილი, სადაც შეეძლო, გულაღმა დაწოლილიყო, თვალეები ვარსკვლავებისთვის მიეპყრო და მშვიდად დალოდებოდა სულის ამოსვლას; აქ ხელს ვერავინ შეუშლიდა. მაგრამ მიხვდა, სიცოცხლე სწყუროდა. თვალეები აუცრემლდა. ხველამ, რომელიც რამდენიმე წუთს გაგრძელდა, ფიქრის საშუალება არ მისცა... როგორც იქნა, შეტევამ გაუარა; დამშვიდდა. მის გონებაში რაღაც ნისლისმაგვარმა, ბუნდოვანმა ფორმებმა გაირბინა; ზოგი თავის სოფელს მიამსგავსა, ზოგი – ბავშვობის მეგობრებს, ზოგი – ნათესაებს, დედას... ნელა წამოიწია და ქვაზე ჩამოჯდა; ცოტა მოშორებით, სიბნელეში, რაღაც მოძრავი საგანი შენიშნა. ლანდი მისკენ მოდიოდა. ახლოს რომ მოვიდა, მხოლოდ მაშინ დაინახა გარკვევით... გამხდარმა ქალმა ახალგაზრდა კაცს სახეში შეხედა... უცნაური ცეცხლით ანთებული თვალეები ჰქონდა. ფეხზე ძველი, ქუსლმოტეხილი ფეხსაცმელი ეცვა, ტანზე – გაურკვეველი ფერის, ჭუჭყიანი კაბა. ქალი კაცს გვერდით მიუჯდა. კაცმა მთვარის შუქზე მისი შავგვრემანი, ნაცვავილარი სახე დაინახა. თხელი, უფერული ტურები გაღიმებისას ორ პარარელურ ხაზს ქმნიდა და ქალის სახეს ყალბ, უსიამოვნო იერს ანიჭებდა... მხოლოდ ერთი რამ იყო უცნაური: ქალის ახალგაზრდული ჟინით ანთებულ თვალეებში რაღაც იდუმალი სევდა იმალებოდა...

– არაფერს მეტყვი?! – უთხრა ქალმა სოფლური კილოთი.

– სადაური ხარ?– ჰკითხა კაცმა
 – რა მნიშვნელობა აქვს, მოდი, იქით წავიდეთ!
 – რატომ?
 – აქ შეიძლება ვინმემ დაგვინახოს,
 – მოურიდებლად მიახალა ქალმა.
 – ნადი, შენს საქმეს მიხედე!
 ქალმა ფეხი ფეხზე გადაიდო:
 – ფული არ გაქვს? – ჰკითხა თავ-
 ხედური მანერით.
 – ნადი, რა, თავი დამანებე! – ამო-
 ილულულა ახალგაზრდა კაცმა და გაბ-
 რაზების ნიშნად ხელი აიქნია; უცებ ისე-
 თი ხველა აუვარდა, ერთიანად იგრინე-
 ბოდა. თვალეები გადმოცვენას ლამობ-
 დნენ, ტუჩები სისხლმა შეუფერადა...
 – ღმერთო ჩემო, შენ ავად ყოფილ-
 ხარ?! – თანაგრძნობის კილოთი წამოი-
 ძახა ქალმა, – რატომ თავიდანვე არ
 მითხარი. ადექი, წავიდეთ, ჩემთან წა-
 გიყვან; ალბათ, მშვიდრიც იქნები...
 კაცი შეეცადა, ამდგარიყო. ქალმა
 მკლავში ხელი მოჰკიდა, წამოაყენა:
 – შორს არ არის, აქვეა...
 ოციოდე ნაბიჯის შემდეგ დამწვარი
 სახლის კედლებს მიადგნენ. კარებიდან,
 რომელიც სიცარიელეს წარმოადგენდა,
 შიგნით შევიდნენ. სახურავის გარეშე
 დარჩენილი კედლების ფანჯრებიდან
 ზღვა მოჩანდა...
 ერთ კუთხეში რალაც ტომარა ეგ-
 დო. მის გვერდით, ბალახის გროვაზე
 ძველი ქერა იყო დაფენილი. კედლის
 ქვებს შორის შერჭობილ ფიცრის ნატეხ-
 ზე დამტვრეული კალათა ეკიდა.
 ქალმა ავადმყოფი ახალგაზრდა ქე-
 ჩაზე დაანვინა. კუთხეში დაყრილი ძონ-
 ძები თავქვეშ ამოუდო.... კალათიდან შა-
 ქარი და ხმელი პურის რამდენიმე ნატე-
 ხი ამოიღო; პური კაცს შესთავაზა. მერე
 კედელთან მივიდა, ცეცხლი დაანთო;
 ძველ, უსახურავო ჩაიდანში წყალი აა-
 დულა; სამი ცალი შაქრის ნატეხი ადუ-
 ლებულ წყალში ჩადო და მოურიანა. შაქ-

რიანი, ცხელი წყალი კაცს წვეთ-წვეთო-
 ბით დააღვინა. ავადმყოფმა შვება იგ-
 რძნო, თბილი სითხე ეამა, თითქოს
 მკერდში არსებული იარები მოუშუშა...
 ცოტა ხნის შემდეგ ხველამ ისევ შეახსე-
 ნა თავი. ქალი შეშინებული თვალეებით
 უყურებდა:

– ღმერთო, რა უნდა ვქნათ?! – ამ-
 ბობდა სასონარკვეთილი ხმით. შენუხე-
 ბულ ავადმყოფს შუბლზე ოფლს სწმენ-
 დდა და შაქრიან წყალს ნელ-ნელა ას-
 მევდა. შეტევამ რომ გაუარა, კაცი დამ-
 შვიდდა; ცას შეხედა. მთვარეს ყალბი
 სილამაზის საფარველში გაეხვია არემა-
 რე. მთის მწვერვალები სადღაც წყვი-
 ადში ჩაკარგულიყო. ვარსკვლავები ისე
 ციმციმებდნენ, თითქოს ცაზე სათამაშო-
 ები ჩამოუკიდიათო...

ახალგაზრდა კაცმა საშინელი დაღ-
 ლილობა ირძნო. თვალეები მიელულა, ჩა-
 ეძინა. ცოტა ხნის შემდეგ უცნაურმა
 გრძნობამ გამოაფხიზლა. სახეზე ხან-
 მოკლე ინტერვალებით წვეთები ეცემო-
 და. თვალი გაახილა. ქალს მის გვერდით
 მუხლი მოეყარა და ჩუმად ტიროდა.
 კაცს ისეთი გრძნობა დაეუფლა, რომ-
 ლის მსგავსი ცხოვრებაში არასოდეს გა-
 ნუცდია... მთელი მისი არსება რალაც
 ტკბილმა თრთოლვამ მოიცვა. ქალის
 უშნო, ნაყვავილარი სახე საოცრად თბი-
 ლი ათინათით იყო გასხვივოსნებული...
 უცებ მოუნდა, გულში ჩაეკრა ადამიანი,
 რომელმაც, როგორც დედამ, როგორც
 დამ, როგორც უახლოესმა ადამიანმა,
 გულთან მიიტანა მისი გასაჭირი; ყველა
 ღონე იხმარა მისი ტანჯვის შესამსუბუ-
 ქებლად. ქალის სახეზე ისეთი თანაგ-
 რძნობა იკითხებოდა, როგორიც აქამდე
 არავისგან უგრძნია. ახალგაზრდა კაცმა
 ქალის გამხდარი თითები მუჭში მოიქცია
 და მკერდთან მიიტანა. თვალეები დახუ-
 ჟა. მას შემდეგ, რაც სამშობლოდან წა-
 მოვიდა, პირველად იგრძნო ადამიანური
 სითბო... პირველად დაიძინა მშვიდად...

მტერი

ლაშქარ. ცივა. სუსტი ქარი უბერავს. უსიამოვნოდ ცრის... მოხდენილ პალტოსა და შავ შარვალში გამონყობილი ახალგაზრდა მსუბუქად მიაბიჯებს ასფალტიან გზაზე; დროდადრო წვიმის წვეთებით დანამულ ლაქის ფეხსაცმელს დასცქერის: „როგორ ჰგავს ჩვენი ცხოვრება ამ ფეხსაცმელს!.. ჩვენც ვძველდებით, ვცვდებით, ვიბრიცებით, სილამაზეს ვკარგავთ; ბოლოს კი უფუნქციო, გამოუსადეგარი ვხდებით...“

ფიქრით უკმაყოფილომ ტუჩები აიბზუა; მერე პოკერი გაახსენდა, ცოტა ხნის წინ მეგობრის სახლში რომ ითამაშა... ოცდაათი ლირა მოიგო... ჩემ გვერდით ქმრის ფულებით გათამამებული ქალი რომ არ მჯდარიყო, უფრო თავდაჯერებულად ვითამაშებდი, მეტის მოგებას შევძლებდიო, ჩაილაპარაკა. უცებ ისეთი გრძნობა დაეუფლა, თითქოს ქალის ნელსაცხებლისა და თმის სურნელი შეიგრძნო....

„რა მშვენიერია ცხოვრება!... თუმცა – ზოგჯერ მოსაბეზრებელი; დღისით სამსახური... მსუბუქი სამუშაო. კარგი ხელფასი... გემრიელი სადილი...ზოგჯერ კინო... ჩაი... პოკერი... მერე – ძილი...“

ამ ყველაფრით კმაყოფილი იყო, მაგრამ შინაგანად მაინც რაღაც სიცარიელეს განიცდიდა, თითქოს რაღაც აკლდა... ახლაც, შინ რომ ბრუნდებოდა, ფიქრობდა: დღე კარგად გაატარა, მეგობრებთან გაერთო. ოცდაათი ლირაც მოიგო. უკმარისობის გრძნობა მაინც არ ასვენებდა... შეეცადა, ამ მდგომარეობის მიზეზი აეხსნა: „ალბათ, ასეთია ცხოვრება; დაღლილობისა და ხშირი უძილობის გამო ნერვები უფუჭდება ადამიანს!..“

ფიქრში გართული საკუთარ სახლს მიუახლოვდა; ღრიჭოდ დარჩენილი ჭიშ-

კარი ფეხით გაალო; ეზოში შევიდა. ქვით მოკირწყლულ ბილიკს ორივე მხარეს ჩამწკრივებული ფერად-ფერადი ყვავილები ამშვენებდა. ბილიკი გაიარა. მოსამსახურე რომ არ გაელვიძებინა, უკანა კარიდან შესვლა გადაწყვიტა. ჯიბიდან გასაღები ამოიღო. კარს რომ მიუახლოვდა, შიშისაგან ადგილზე გაქვავდა; შავი ლანდი კარებთან ატუზულიყო... ახალგაზრდა კაცმა დაყვირება და გაქცევა დააპირა, მაგრამ უცნობმა ტუჩებთან თითი მიიტანა და საკმაოდ მშვიდი ხმით მიმართა:

– ჩუმად! ცუდი განზრახვით არ მოვსულვარ. დასაძინებელი ადგილი არ მაქვს...

სახლის პატრონმა უცხო კაცი ყურადღებით შეათვალიერა. გაოცდა. კაცი არც მათხოვარს ჰგავდა, არც მანანწალას... საკმაოდ მონესრიგებული ადამიანის შთაბეჭდილებას ტოვებდა; კარგად ეცვა, ჰალსტუხიც ეკეთა... მაღალი საზოგადოების წარმომადგენელი უნდა ყოფილიყო. სახლის პატრონმა უცნობს გვერდი აუარა და კარი გაალო. უცებ ეჭვმა შეიპყრო: ხომ შეიძლებოდა, ამ კაცს მისთვის რაღაც ჩაერთყა?!...

– ამაღამ თქვენი ბალის ერთ კუთხეში დაძინების ნებას ხომ ვერ მომცემთ? – ჰკითხა უცნობმა.

ახალგაზრდა კაცი შემობრუნდა, დაუპატიჟებელ სტუმარს შეხედა. სიბნელეში მისი სახე კარგად ვერ გაარჩია, მაგრამ იმდენად სანდო ხმა ჰქონდა, ყოველგვარი შიში გაუქრა. მოეჩვენა, რომ ამ ხმას იცნობდა... წვიმამ გადაიღო; ღრუბლებს შორის მთვარემ გამოანათა. უცნობის სახეს მთვარის შუქი მოეფინა...

– თუ წინააღმდეგი ხართ, წავალ, არ შეგანუხებთ! – ჩაილაპარაკა სტუ-

მარმა. ახალგაზრდა კაცი ყურადღებით დააკვირდა. კბილები, ტუჩები, ცხვირი, ნიკაპი... თითქოს ეცნო მისი სახე.

– თქვენ ის არ ხართ?

– ჩუმად! ის ვარ! – მიუგო კაცმა, – მე დანახვისთანავე გიცანი... არ მეგონა, თუ გამიხსენებდი...

სახლის პატრონმა მაჯაში ხელი მოჰკიდა და მთვარის შუქზე გამოიყვანა:

– ცოტათი შეცვლილხარ... თუმცა შენი სახის ნაკვთები – ცხვირი, ნიკაპი, თვალები – იგივეა. რომ გითხრა, წლები დაგტყობია-მეთქი, ასეც არ არის; ჩემზე ახალგაზრდად გამოიყურები... მაგრამ არ ვიცი, რაღაც სხვანაირი გამხდარხარ... გარეგნულად კი არა, თითქოს შიგნით შეცვლილა რაღაც შენში...

– ცოტათი შენც შეცვლილხარ! – ღიმილით მიუგო მეორემ.

– გარეთ ცივა, შიგნით შევიდეთ, იქ ვილაპარაკოთ!

– ჩემი სახლში შეყვანა სახიფათოა!..

ახალგაზრდა კაცმა ეჭვით შეხედა. სტუმარი მიუხვდა:

– ნუ გეშინია, ჩემო კარგო, სახლს არ დავაყაჩაღებ! პოლიცია მეძებს...

ბნელი დერეფანი გაიარეს, კიბით ზედა სართულზე ავიდნენ. მისაღებ ოთახში შევიდნენ; სახლის პატრონმა შუქი აანთო. სტუმარმა მოლიმარი სახით მიმოიხედა. საკმაოდ კარგად მოწყობილი ოთახი იყო; თუმცა სანერ მაგიდაზე უნესრიგოდ მიყრილი ქაღალდები იმაზე მეტყველებდა, რომ მასპინძელი უცოლო იყო, მოსამსახურეს კი ამ ოთახში შესვლა ეკრძალებოდა. იატაკზე პატარა ხალიჩა ეფინა. ოთახის ერთ კუთხეში დაბალი მაგიდა და ორი რბილი სავარძელი იდგა; იქვე, ახლოს, გრძელი ტახტი იყო მოთავსებული. ფანჯრებს კრემისფერი ფარდები ამშვენებდა.

საუბარი სახლის პატრონმა დაიწყო:

– თორმეტი წელია, არა?!

– ჰო, რაც სკოლა დავამთავრეთ, ერთმანეთი არ გვინახავს!..

– რა ჩაიდინე, რომ პოლიცია გეძებს? ყური მოვკარი, სახიფათო აზრებს შეუპყრიხარ... სამსახურიც დაგიკარგავს...

– ჰო, ასეა!

– გგონია, სამყაროს შეცვლია?!

– შენ იძულებული ხარ გჯეროდეს, რომ სამყარო უცვლელია!

ერთხანს სიჩუმემ დაისადგურა. მასპინძელმა რადიო ჩართო. ოთახში სასიამოვნო ჰანგები დაიღვარა. ოპერიდან ნაწყვეტი სრულდებოდა... ორივე მეგობარი ხმაამოუღებლად უსმენდა სულში ჩამწვდომ მუსიკას. სტუმარს სახეზე ბავშვური გულწრფელობის გამომხატველი ღიმილი მოეფინა:

– რა კარგია, არა?!.. ოთხი წელია, მუსიკა არ მომისმენია!

– რატომ?

– შემთხვევა არ მომეცა...

საამო ჰანგები გერმანულ ენაზე საუბარმა შეცვალა. სახლის პატრონმა რადიო გამორთო, მეგობრებმა ერთმანეთს შეხედეს. მათ მეხსიერებაში თორმეტი წლის წინანდელმა ცხოვრებამ გაიელვა; ბავშვობა გაახსენდათ... სიყვარულით გაულიმეს ერთმანეთს.

მასპინძელი ადგა, მეგობართან მივიდა, მხარზე ხელი დაადო:

– მომიყევი!

– შენ მომიყევი!

– როგორც ხედავ, მე სწორი გზით ვიარე და რაღაცას მივალწიე!..

– დარწმუნებული ხარ, რომ სწორი გზით იარე?!

– რატომ?!...ვიშრომე, სასარგებლო საქმე ვაკეთე და წინ წავედი!..

– დაფიქრებულხარ, ვისთვის არის სასარგებლო შენი საქმიანობა?! ვის მოუტანს სიკეთეს გზა, რომლითაც იარე?! მგონი, ხვდები, რისი თქმაც მინდა!..

– ნაწილობრივ!... მოეშვი ამ ბუნ-

დოვან მსჯელობას, მეგობარო! – მიუგო მასპინძელმა.

– კარგი, თავი დავანებოთ ამ თემაზე საუბარს... რადგან დარწმუნებული ვარ, ადამიანი თავის მოვალეობაზე კარგად თუ დაფიქრდება, რბილ სავარძელში მოხერხებულად ჯდომა გაუჭირდება...

– შენი ასეთი აზროვნება და საქმიანობა რბილ სავარძელამდე ვერმიღწევის ბოლმამ ხომ არ განაპირობა?!...

ამ სიტყვებზე სტუმარს ელდა ეცა. გაფითრდა. თბილი, მეგობრული მზერა ცინიკურმა ღიმილმა შეცვალა:

– კარგად იცი, თუ გონებას ფიქრს, ხოლო თვალებს დანახვას ავუკრძალავ, იმ ადგილამდე მიღწევა, სადაც შენ ხარ, ჩემთვის ძალიან ადვილია.

– რა ვიცი... სკოლაში საუკეთესო იყავი...

– ახლა?

– ახლა ყველასგან განსხვავებული ხარ!...

ეს ისე, დაუფიქრებლად წარმოთქვა. შემდეგ მიხვდა, თუ რა მწარე სიმართლე წამოსცა... სტუმარსა და ბავშვობის მეგობარს შორის არავითარი შესაბამისობა აღარ არსებობდა; მის წინაშე ჩუმი, მორიდებული, მომთმენი და მონესრიგებული ბავშვის ნაცვლად თავდაჯერებული, მტკიცე, ურყევი რწმენით შეპყრობილი ადამიანი იდგა. მის შავ თვალბში, რომელიც ადრე თბილი, გულწრფელი მზერით ადამიანს იზიდავდა, ახლა სიცივესა და სიჯიუტეს დაესადგურებინა.

– დალლილი ჩანხარ, დასაძინებელ ადგილს გიჩვენებ!

– გაბედავ, რომ შენს სახლში დამაძინო?

– შეურაცხყოფას რატომ მაყენებ?!...

სასტუმრო ოთახიდან გამოვიდნენ,

დაბლა სართულზე ჩავიდნენ. მასპინძელმა უკანა შესასვლელის გვერდით მყოფი ოთახის კარი გააღო:

– აქ დანეჭი!... ეს ჩემი ოთახია. მე ზემოთ, ტახტზე დავიძინებ.

სტუმარი ოთახში შევიდა, კარებთან შეჩერდა და უკან მოიხედა:

– მოდი, გადაგეხვიო! შეიძლება, ვეღარ ვნახოთ ერთმანეთი!...

– რატომ? ხვალ აქ არ იქნები?!

– მე ადრინადავ დავდგები, შეუმჩნევლად წავალ. არ მინდა გაიგონ, შენს სახლში რომ მეძინა... ეს შენთვის სახიფათო იქნება!.. ხომ იცი, ძალიან მიყვარდი...

– ახლა? – უნდოდა ეკითხა მასპინძელს, მაგრამ ვერ გაბედა. ერთმანეთს გადაეხვივნენ; ორივეს თვალები მოუნწყლიანდა.

– ღამე მშვიდობისა! – უთხრა სტუმარმა.

– ძილი ნებისა! – უპასუხა მასპინძელმა და ოთახიდან გავიდა. კიბეზე რომ ადიოდა, სულში რაღაც გაორება იგრძნო; თითქოს მის არსებაში ურთიერთსაწინააღმდეგო, იდუმალი ძალები ებრძოდა ერთმანეთს...

– შეიძლება, მის ნათქვამში სიმართლე იყოს? – ეკითხებოდა საკუთარ თავს... – არა მგონია!... ადამიანი უცნაური ქმნილებაა... თუ ერთხელ თავში რაღაცას ჩაიბეჭდავს, ძალიან ჭკვიანიც რომ იყოს, შლეგად იქცევა... – მისაღებში რომ შევიდა, ისევ რადიო ჩართო; საინტერესო ვერაფერი მოძებნა. გამორთო, მაგიდას მიუჯდა. არ ეძინებოდა; ხანგრძლივი თათბირიდან გამოსულივით დალლილი და დაბნეული იყო. თვალწინ ედგა მეგობრის სახე, მისი დამორგუნველი მზერა, ცინიკური ღიმილი... გაბრაზდა: რა უფლება ჰქონდა თავხედ მეგობარს, ასე რომ ააფორიაქა?!.. სულიერი სიმყუდროვე დაურღვია კაცს, რომელიც

წლების მანძილზე დაზგასავით გაუჩერებლად მუშაობს...

– მივალ, გავალვიძებ, შევეკამათები!...

ქვემოთ ჩავიდა. ოთახში შევიდა. ახალგაზრდას ისე ღრმად ეძინა, შუქის ანთებაც არ გაუგია. სახეზე ბავშვური ღიმილი დასთამაშებდა. ეტყობოდა, სასიამოვნო სიზმარს ხედავდა... მისი გაღვიძება ვერ გაბედა, თავის ოთახში დაბრუნდა. შინაგანად თრთოდა, ვერ ისვენებდა. ვაითუ, მართალი იყო მისი სტუმარი?!...

მაგიდაზე დაყრილ გაზეთებს თვალი გადაავლო. ერთი გაზეთის მესამე გვერდზე მეგობრის სახელს მოჰკრა თვალი. ყურალებით წაიკითხა. სტატია იუნყებოდა, რომ ახალგაზრდა იძებნებოდა და პოლიცია უკვე კვალზე იყო გასული. რამდენიმე სტრიქონით მის მიერ ჩადენილი დანაშაულის შესახებაც წერდნენ. იმასაც აღნიშნავდნენ, რომ ძებნილი ნიჭიერებით გამოირჩეოდა, კარგი განათლება ჰქონდა მიღებული და სამშობლოსთვის ბევრი სარგებლობის მოტანა შეეძლო. მაგრამ სახიფათო აზრების პროპაგანდამ და ანტისახელმწიფოებრივმა საქმიანობამ ქვეყნისა და ხალხის მტრად აქცია....

ახალგაზრდა კაცმა დიდხანს უყურა ამ სტრიქონებს. მერე ჩაილაპარაკა: „მტერი“. უცებ წარმოიდგინა, რომ ციხესიმაგრესავით ჩაკეტილი და თავდასხმისთვის მზადყოფი ეს ადამიანი მართლა მტერი იყო:

„თუ ერთ დღეს ის და მისი თანამოაზრეები ძალაუფლებას ხელში ჩაიგდებენ!..“

გაფიქრებისაც კი შეეშინდა... მერე თავის დამშვიდებას შეეცადა:

– სულელი!.. არ იცის, რომ მათ ძალა არ აქვთ!...

დიახ, ძალა მასში იყო. პოლიცია, სასამართლო, პრესა, მთელი სახელმწი-

ფო სისტემა მას იცავდა.

ფანჯარასთან მივიდა; გარეთ გაიხედა. ქუჩის კუთხეში პოლიციელი იდგა. უნდოდა, ფანჯარა გაეღო და მისთვის დაეძახა, მაგრამ ვერ გაბედა. შესაძლო იყო, მის ხმაზე სტუმარს გაღვიძებოდა... კვლავ გაზეთს მიუბრუნდა, სტატია ხელახლა წაიკითხა.

– პოლიცია კვალზე ყოფილა გასული! ჩემს სახლში რომ იპოვონ?! – თვალწინ წარმოუდგა დაკითხვები, სასამართლო, საპატიმრო... ირგვლივ მიმოიხედა. წარმოიდგინა, როგორ მოშორდებოდა ამ თბილ ოთახს, შეჩვეულ ნივთებს.

მეტის მოთმენა ველარ შეძლო... ცნობარი გადაშალა, ტელეფონის ნომერი აკრიფა. მორიგე კომისარს საქმის ვითარება აუხსნა. ყურმილი რომ დადო, საშინლად დაბნეული იყო. თავში ათასნაირი აზრი უტრიალებდა: ხან ფიქრობდა, რომ სულმდაბლობა გამოიჩინა, სამარცხვინოდ მოიქცა, მეგობარი პოლიციას ჩაუგდო ხელში... ხან თავისი საქციელის გამართლებას ცდილობდა: თავს არწმუნებდა, რომ მტრის დამალვა ხალხის მფარველი სახელმწიფოს ღალატს ნიშნავდა...

ადგილს ვერ პოულობდა. გაახსენდა, ცოტა ხნის წინ როგორ გადაეხვია ბავშვობის მეგობარი. შერცხვა, ლოყები აენვა. გადანყვიტა, დაბლა ჩასულიყო, გაელვიძებინა; გაქცევაში დახმარებოდა...

კიბეზე ჩაირბინა, ოთახის კარი გააღო. სტუმარს სანოლზე მშვიდად ეძინა... უნდოდა, დაეძახა; ხმა ვერ ამოიღო... თითქოს ყელში რაღაც გაეჩხირა... ნაბიჯი ვერ გადადგა მის გასალვიძებლად. რაღაც იდუმალმა ძალამ შეაჩერა. როგორც კი გაიღვიძებს, ყველაფერს მიხვდება. დამთრგუნველი ღიმილით გადახედავს... დუმილით გაანადგურებს...

გარედან ფეხის ხმა მოისმა, ჭიმ-

კარზე დააკაკუნეს... მიირბინა. კარი გააღო. ოთხი კაცი შემოვიდა. ორს სამოქალაქო ტანსაცმელი ეცვა, ორი პოლიციის ფორმაში იყო გამონყობილი. სახ-

ლში ისე შევიდნენ, ხმა არ ამოუღიათ. მასპინძელმა პოლიციას სტუმრის ოთახის კარი უჩვენა და კიბეზე სწრაფად აირბინა, ზედა სართულზე ავიდა...

ცხელი წყალი

ცხენზე ამხედრებული ორი ჟანდარმი ნელა მიუყვებოდა სოფლის შარაგზას... საღამოს ბინდი ნისლივით ჩამონოლილიყო მინდვრებსა და ტყიან გორაკებზე; ნიავი ტკბილი ჩურჩულით ეალერსებოდა ტირიფის ტოტებს... სიბნელეში სახლები ბუნდოვნად მოჩანდა. ადამიანის ხმა არსაიდან ისმოდა, მხოლოდ ძაღლების ყეფა არღვევდა ირგვლივ გამეფებულ მდუმარებას.

ჟანდარმები სოფლის ყავახანაში შევიდნენ. ცოტა ხანს მზარეულთან ხმადაბლა ისაუბრეს და გარეთ გამოვიდნენ. გზა გააგრძელეს, ერთ პატარა სახლს მიუახლოვდნენ. ლობესთან შეჩერდნენ. ფანჯარა რომ დაენახათ, ფეხის ნვერებზე აინიეს. ფანჯრიდან შუქი გამოდიოდა... პატარა, დაბალ მაგიდასთან, რომელზეც ვახშმის სუფრა იყო გაშლილი, ლამაზი, ახალგაზრდა ქალი იჯდა; ნან-ნავეები მხრებზე გადაეყარა. დროდადრო ფანჯრისკენ აპარებდა თვალს...

– ისე იქცევა, თითქოს არაფერი მომხდარიყოს, – ჩაილაპარაკა ერთმა ჟანდარმმა.

– უკვე მეოთხედ მოვედით, ვერაფრით გამოვიჭირეთ, – გააგრძელა მეორემ. ჭიშკარი გააღეს და ეზოში შევიდნენ; ერთმა ბალს შემოუარა, მეორემ კარზე დააკაკუნა. ოთახში მღელვარება არ იგრძნობოდა. ქალი კარს მოუახლოვდა:

– ვინ არის? – იკითხა ნაზი, ბავშვური ხმით.

– გააღე, ისმაილს ვეძებთ!..

ქალმა კარი გააღო:

– მობრძანდით, ნახეთ, სახლში არ არის. ადრეც ხომ გითხარი, გაზაფხულის მერე ისმაილი თვალთ არ მინახავს...

– გაჩუმდი, ჩვენ გავიგეთ, რომ ორი დღე სახლში ყოფილა! – იყვირა ჟანდარმმა.

– ტყუილია, ბატონო, ტყუილი. ისმაილი იმ შემთხვევის შემდეგ აქ აღარ გამოჩენილა. ვინ იცის, სად გადაიკარგა. იქნებ სადმე მთაშიც მოკვდა უპატრონოდ, – შეშინებული ხმით უპასუხა ქალმა.

ჟანდარმებმა ოთახი გაჩხრიკეს; საწოლები გადააბრუნეს... სახლი ერთი ოთახისა და პატარა სათავსოსგან შედგებოდა; სათავსოში ზეთუნის ზეთის ჭურჭელი, საპურე და კიდევ რაღაც საოჯახო ნივთები ელაგა. ოთახის ერთ კუთხეში დაფენილ პატარა ხალიჩაზე გადაშლილი ყურანი იდო.

ჟანდარმი შეეცადა, საქმე ტკბილი სიტყვით მოეგვარებინა:

– მისმინე, ემინე, მის დაცვას ნუ ცდილობ! სახელმწიფო მაინც არ აპატიებს, მან თავის დანაშაულზე პასუხი უნდა აგოს. მკვლელს ხელი რატომ უნდა დააფარო?! თუმცა იტყვი, რომ განზრახ არ მოუკლავს, თავს იცავდა... დაფუშვით, ასეა, რატომ იმალება? რადგან მოკლული აღას შვილია, ხომ არ შეჭამენ?! ქვეყანა დ კანონი სამართლიანია.

გაასამართლებენ; სასჯელს მოიხდის და გამოვა. ახალგაზრდა ხარ, თავს ნუ დაილუპავ... მიდი, გვითხარი, სად იმალე... ვიცით, რომ ცოტა ხნის წინ აქ იყო; ვინ შეატყობინა, რომ მოვდიოდით?

– ხომ გითხარით, ოთხი თვეა, რაც ისმაილი სახლიდან წავიდა. არ ვიცი, სად არის...

– კარგად დაფიქრდი, ემინე; იცოდე, ეს ამბავი ცუდად დამთავრდება! ჩვენ აქ ჩვენი ნებით არ მოვსულვართ; სახელმწიფომ დაგვაგალა... თუ ამჯერადაც ვერ დავიჭირეთ, ასმეთაური დაგვსჯის... სადმე მიყრუებულ სოფელში გადაგვიყვანს სამუშაოდ...

ქალი თავდახრილი იდგა, ხმას არ იღებდა.

– იმედია, ცრუ შეტყობინება არ მიგვიღია, – გააგრძელა ჟანდარმმა, – ამას ახლავე გავიგებთ...

ირგვლივ მიმოიხედა; მზერა ხის კარებზე შეაჩერა:

– მიდი, გააღე! – უბრძანა ქალს.

ქალმა, ცოტა ყოყმანის შემდეგ, ურდული განია და კარი თავისით გაიღო; რიტუალური განბანვის ადგილი აღმოჩნდა; შიგნით არავინ იყო; მხოლოდ გაჭვარტლული თუნგი და პატარა ხის სკამი იდგა. თუნგი წყლით იყო სავსე; ჟანდარმმა წყალში თითი ჩაყო; დაენვა: – ეს ცხელი წყალი რა არის?

ქალი განითლდა:

– არაფერი, – მიუგო დამფრთხალი ხმით, – უნდა გადამეველო...

– ამის გაკეთება დღისით არ შეგეძლო?! ვის ატყუებ... აღარ გაგივა... აბა, გვითხარი, სად არის ისმაილი? ცხელი წყალი იმაზე მეტყველებს, რომ ახალი გაქცეულია; შორს ვერ წავიდოდა. თუ არ იტყვი, შენს თავს დააბრალე, რაც მოგივა...

– არ ვიცი, არ მინახავს, – იმეორებდა აკანკალებული ხმით ახალგაზრდა ქალი. ჟანდარმმა ხარბი მზერა ქალის

მკერდზე გადაიტანა; ამხანაგი ხელის მოძრაობით მოიხმო, ყურში რაღაც ჩასჩურჩულა, მერე ქალისათვის გასაგონი ხმით წარმოთქვა:

– ისმაილი შორს არ იქნება. თუ არ ჩაგვბარდება, ცოლის პატიოსნების დასაცავად მაინც ხომ გამოჩნდება!.. ახლა ემინეს ხალიჩაზე წამოვაქცევ... თუ დაიყვირებს, ისმაილი ვერ მოითმენს, დასახმარებლად მოვა... ცოცხალს ან მკვდარს ჩავიგდებთ ხელში. თუ არ დაიყვირებს, ემინეს ნებაა. მერე ერთხელ შენც ცდი...

გაფითრებული ქალი ერთიანად ცახცახებდა, ტუჩებს იკვნიტდა... ოთახს თვალი მოავლო; ოთხი კედლისა და ორი ჟანდარმის გარდა ვერაფერი დაინახა. უცნაური ცეცხლით თვალეზანთებულმა ჟანდარმმა ემინეს მკლავში ხელი მოჰკიდა და კედელთან მიათრია. მეორე გარეთ გავიდა...

ვერც ერთმა მათგანმა ქალს სიტყვა ვერ დააცდენინა... შეურაცხყოფილ ემინეს არ უყვირია, შველა არ უთხოვია...

ცოტა ხნის შემდეგ ჟანდარმებმა ტკბილი დაღლილობითა და სასიამოვნო შინაგანი მღელვარებით დატოვეს სახლი; ცხენებზე ამხედრდნენ და გზას გაუდგინენ;

შეურაცხყოფილი ახალგაზრდა ქალი სახლიდან გავიდა...

ისმაილი დილამდე უცდიდა ემინეს. ბურქნარში მიმალული თვალს არ ამორებდა თავისი სახლის ფანჯარას... კარგად გათენდა. სახლში ლამპა ისევ ენთო... გაუკვირდა. ლობეს გაუყვა, სახლთან მივიდა. ღიად დარჩენილი კარიდან შიგნით შევიდა. ოთახი არეული იყო, ლამპა, რომელშიც სანწავი თავდებოდა, ძლივს ბჟუტავდა. სახლში არავინ იყო. კარებთან მივიდა, დაუსტვინა. შარავნაზე ცამეტ-თოთხმეტი წლის ბიჭი გამოჩნდა; მორბოდა, თან აქეთ-იქით

იყურებოდა... ისმაილმა ბავშვი ყავახანაში გაგზავნა...

ვაითუ, ჟანდარმებმა წაიყვანეს ემინე! მაშინ რა უნდა ქნას, როგორ მოიქცეს?!.. ბავშვი ნახევარი საათის შემდეგ უკან დაბრუნდა. უთხრა, რომ ჟანდარმებს შუალამისას დაუტოვებიათ სოფელი

და რაიონში წასულან. თან არავინ წაუყვანიათ...

მთელი სოფელი ეძებდა ახალგაზრდა ქალს, მაგრამ ამაოდ; იმ საბედისწერო ღამის შემდეგ ემინე აღარავის უნახავს...

თურქულიდან თარგმნა
მერი ნიკლაურმა

მუსტაფა ნეჯათი სეფეთჩიოღლუ (1932 – 2006)

დაიბადა ზილეში (თოქათის ილი). დაამთავრა სტამბოლის უნივერსიტეტის ლიტერატურის ფაკულტეტი. სამწერლო მოღვაწეობა ადრეულ ასაკში დაიწყო.

წერდა მოთხრობებს, პიესებსა და რომანებს. იგი არაერთი კონკურსის გამარჯვებულია. საუკეთესო პიესისთვის მიღებული აქვს თეატრალური ფესტივალის ჯილდო; 1980 წელს თურქეთის მწერალთა კავშირის მიერ მოწოდებულ კონკურსში მიენიჭა წლის საუკეთესო რომანისტი ტიტული. 1998 წელს არჩეული იქნა თურქეთის ენისა და ისტორიის უმაღლესი ორგანიზაციის საპატიო წევრად.

მუსტაფა ნეჯათი სეფეთჩიოღლუმ დიდი წვლილი შეიტანა თანამედროვე თურქული ლიტერატურის განვითარების საქმეში.

შუქურა

ქალი თავდახრილი იჯდა მაგიდასთან... შუქურის სხივმა სახეზე გადაურბინა... კაცმა თვალი მოჰკრა მის შუბლზე გაჩენილ ღარებს; მიხვდა, რატომ მიანიჭა უპირატესობა ამ ჩაბნელებულ ადგილს... ქალს ნაოჭების გამოჩენა არ უნდოდა; სახის დამალვას ცდილობდა, მაგრამ შუქურიდან გადმოფრქვეული სინათლის სხივები მოსვენებას არ აძლევდა... სათუთად ელამუნებოდა... მერე სიბნელებაში უფსკრულადქცეულ ზღვას მოციმციმე ნიაღვრად უერთდებოდა...

მხოლოდ თვალები ვერ შეეცვალა დროის უკუღმართობას, სევდითა და უიმედობით ვერ მოენისლა. ციმციმა თვალები... ისეთივე სიცოცხლით სავსე, როგორც ოცი წლის წინ... ვარსკვლავებით აკიაფებული; გამოხედვა მფრთხალი, ბავშვური, გულუბრყვილო...

– ნეტავ ჩემს გარეგნობაზეც აისახა წლების ნაკვალევი?! – გაიფიქრა კაცმა. ქალსაც ეს აინტერესებდა... კაფე-ბარის მიყრუებულ კუთხეში მაგიდას რომ მიუსხდნენ, კაცის სახე მთლიანად ჩაიკარგა სიბნელებაში...

– დღის სინათლეზე მაინც გვენახა ერთმანეთი, – ინანა ქალმა. საკუთარი ჩანაფიქრისა შერცხვა... თავი დახარა. ჭაღარაშერეულ თმაზე შუქურის სინათლე მოეფინა.

კაცი მიხვდა ქალის მღელვარების მიზეზს... გრძნობა მოეძალა. მთელი არსებით მოუნდა, მკერდში ჩაეკრა და ბავშვურ თვალებში ჩაეხედა; ვერ გაბედა... თავი შეიკავა; ჰორიზონტს მიაპყრო მზერა... სიჩუმე რომ დაერღვია, მგონი, მთვარე აპირებს ამოსვლასო, ჩაილაპარაკა.

– ოცი წლის წინაც ასეთი იყო ეს ხმა, – გაიფიქრა ქალმა – ხავერდოვანი, თბილი, ალერსიანი, სიყვარულით სავსე... – ღამის სიბნელის თუ ოცი წლის მონატრების შემდეგ მოულოდნელი შეხვედრის გამო ქალს უჩვეულო გრძნობა დაეუფლა; ეს გრძნობა ზღვის სიგრილესა და ტკბილ თრთოლვაში ადნობდა. უნდოდა შეხებოდა ხელს, რომელიც ერთ დროს საიმედო საყრდენად ეგულებოდა; ვერ მოახერხა... ბეჭებიდან წამოსულმა რალაც ძალამ მკლავში გაიარა და თითებამდე მიაღწია... ხელი გაუკავა...

– თუ გინდა, უკან, ლამპიონის ქვეშ რომ მაგიდაა, იქ გადავსხედეთ. მინდა, უკეთ დაგინახო, – შესთავაზა კაცმა. სინამდვილეში უნდოდა ეთქვა: „მინდა დაინახო, რომ შენზე მეტად არ შეეცვლილვარ; პირიქით, შენგან განსხვავებით, ჭაღარაც არ გამომრევია“.

ქალს არ უნდოდა, დათრგუნვილი ენახა კაცი, რომელიც წლების წინ ცივ, უბადრუკ სახლში მიატოვა... უფრო მეტიც, სურდა, ენახა ისეთივე ძლიერი, როგორიც ახსოვდა... მხნე, იმედიანი, თავდაჯერებული, თვალეზანთებული...

– მირჩევნია, აქ დავრჩეთ, სინათლე მაინც არ მიყვარს...

ზღვის ტალღების ხმაური სიბნელეს უერთდებოდა. სადღაც შორს, ჰორიზონტზე, მკრთალი სინათლის ფონზე გროვა-გროვად თავმოყრილი შავი ღრუბლები ირეოდა.

კაცმა სიგარეტს მოუკიდა; სანთებელას ალმა სახე გაუნათა. ქალმა კაცის დაღლილი, უიმედო, ნალვლიანი თვალები დაინახა...

– ნეტავ გყვარებოდა სინათლე ... ნეტავ არ ჩაგექრო ოცი წლის წინ შენში აკიაფებული სხივი, – გულდანყვებით წარმოთქვა კაცმა.

– თვითონ ჩაქრა... მისი ანთება და ჩაქრობა ჩემზე არ იყო დამოკიდებული; ისევე, როგორც შენზე ...

კაცმა ანთებული სიგარეტი ზღვის უფსკრულად ქცეული სიცარიელისკენ მოისროლა:

– შენი არ ვიცი, მაგრამ მე, ოცი წელია, ამ ბნელ სიცარიელეს ვგავარ. სიცარიელეს, რომელიც დულს, დაუსრულებლად ბორგავს... ზოგჯერ მასში გადაგდებული, ანთებული სიგარეტი ვარდება, მაგრამ მინავლებული ცეცხლი მხოლოდ წვავს, სიბნელეს ვერ ანათებს, რადგან ალი არ აქვს...

– დამნაშავე ვარ... ამას მერე, გვიან

მივხვდი... შეცდომა დავუშვი... არ უნდა წავსულიყავი... ძალიან გთხოვ, წარსულს ნულარ გამახსენებ, – სევდანარევი ხმით მიუგო ქალმა.

– შენი ბრალი არ არის... ყოველ სალამოს სახლში შიშით ვბრუნდებოდი; მეგონა, აღარ დამხვდებოდი... გული მიგრძნობდა, რომ ერთ დღეს მიმატოვებდი და წახვიდოდი. ეს შიში თითქოს დამემმარა კიდეც, შევგუებოდი ჩემს მდგომარეობას. შენმა წასვლამ ჩემი წინათგრძნობა გაამართლა. შესაძლოა, იმ შიშმა ჩემში არსებული სინათლის სხივი უფრო ადრე, შენს წასვლამდეც ჩააქრო; მე კი მეგონა, იმ დღეს ჩაქრა, როცა მიმატოვე.

– როგორ?!. ესე იგი, შენც გინდოდა ჩემი წასვლა?! – მღელვარედ, საყვედურის კილოთი იკითხა ქალმა.

– ეგ არ მითქვამს. დიდი ხნის წინ ჩვენი ხელები უშიშრად ეხებოდა ერთმანეთს... ჩვენს გულებში ანთებული ნაპერწკალი თვალებში ცეცხლის ალივით ირეკლებოდა...

შენ ჯერ კიდევ ბავშვი იყავი, ლიცეუმში სწავლობდი; მე გიამბე, როგორ ვიხილე ღმერთი: ბაღში ვიჯექი. მზე ჯერ არ ამოსულიყო. ჰორიზონტს გავცქეროდი... ქალაქის თავზე კაშკაშა სინათლის სხივებში გახვეული მთა მოცურავდა; ნელ-ნელა მიახლოვდებოდა... თან თითქოს ძალიან ახლოს იყო ჩემთან, თან მიუნვდომლად შორს... უცებ მთელი გარემო ნათელ ფერებში გაეხვია; თვალისმომჭრელი სინათლე გაიშალა, მთელი ქალაქი მოიცვა... მთა თანდათან დაპატარავდა, დადნა... ღმერთი სინათლედ მოეფინა არემარეს. ქალაქთან ერთად მეც ჩამიხვია. მე თითქოს გავიზარდე. დაპატარავებული, დამდნარი მთა კი ჩემ ფეხქვეშ ოქროსფერ სხივებად დაიღვარა... გამომეღვიძა, ერთიანად ვკანკალებდი...

სიზმარი რომ მოგიყევი, შეგეშინდა.

ქალის სახეზე არსებული ნაოჭები სადღაც გამქრალიყო; თითქოს მის ადგილზე სხვა, ოცდაათი წლის წინანდელი გოგონა იჯდა. კაცმა დაუფიქრებლად გაუწოდა ხელი. ქალი მის თბილ, ძლიერ, საიმედო ხელს შეეხო...

– ჰო, შემეშინდა, რადგან მეც ვიხილე ღმერთი... მაშინ ვერ გიამბე, ახლა მოგიყვები: – საშუალო სკოლაში ვსწავლობდი. ერთ ღამეს ჩვეულებრივად დავიძინე... თეთრი შუქით გასხივოსნებულ მარმარილოს გზაზე მივდიოდი. ბამბის გროვასავით რბილი და ფუმფულა მარმარილოთი იყო დაფარული მთელი არემარე... შორიდან ლოცვის უცნაური, არამინიერი ხმა შემომესმა; ხმა ძაფის გორგალივით იშლებოდა, ერთი ბოლოდან მალლა-მალლა მიიწევდა და ცაში გროვდებოდა... უცებ თვალისმომჭრელმა შუქმა ტალღასავით გადაიარა; ცაზე გამოჩნდა გასხივოსნებული სახე, რომლის მსგავსი არასოდეს მინახავს. მე ღმერთი ვარ, შვილო, ნუ გეშინიაო, მითხრა.

კაცის მუჭში მოქცეული ქალის ნაზი ხელი უცნაური ცეცხლით იწვოდა.

– შენში ანთებული მოელვარე შუქი

რომ დავინახე, ჩემს უსუსურობას მივხვდი...

– როგორ შემცდარხარ! – წამოიძახა კაცმა – ჩემში არსებულ სხივს შენ მატებდი ძალას...

ქალი შეცბა... ამომწურავი პასუხი მიიღო კითხვაზე, რომელიც ოცი წლის წინ მოსვენებას არ აძლევდა. ამ პასუხმა თითქოს უცებ დააბერა. კაცმა ხელის გაშვება დააპირა. ქალმა არ დაანება:

– შენი ხელი ახლაც ისეთივე საჭიროა ჩემთვის, როგორც ადრე...

ერთხანს მდუმარედ ისხდნენ. ზღვის ტალღების ხმაური ღამის მყუდროებას არღვევდა... იქ, სადაც ზღვა ცას უერთდებოდა, შავი ღრუბლები ირეოდა; მთვარე ღრუბლებიდან თავის დაღწევას ცდილობდა...

– მთვარე ამოდის... დაიგვიანა, მაგრამ მაინც ღამაზად ამოდის, – ჩაილაპარაკა ქალმა.

კაცმა მთვარეს შეხედა... ზღვა და სიბნელე თითქოს მდუმარებაში ჩაკარგულიყო. მთვარე ბედნიერ ღიმილს ნაავავდა... ქალმა მეორე ხელიც გაუწოდა კაცს; შუქურის სხივმა ქალს სახეზე გადაურბინა და ნაოჭებად დარჩენილი ოცი წლის ნაკვალევი ერთიანად წაშალა...

თურქულიდან თარგმნა
ნინო გორგაძემ

თურქული პოეზია

რიფათ ილგაზი
(1911-1993)

დავლიოთ!

ისევ ერთად ვართ,
ვისზეც ვნუხდით, გვენატრებოდა,
ვინც გადაურჩა გადასახლებას,
ან სატუსალო ახლა დატოვა.
ფულს, სანოვაგეს სად ვშოულობთ,
ნურვინ იკითხავს,
არც კარგ განწყობას არ ვუჩივით,
ვინცებთ მოლხენას.
საუკეთესო ღვინო დავდგათ დღეს მაგიდაზე!
სუფრა ავაფსოთ ნაირ-ნაირ
ხემს-პურმარილით,
არ მორიგეობს ჩვენს საკანში
გუშაგი ციხის,
რკინის გისოსებს დღეს
არ ადევს მძიმე კლიტენი.
მონატრებულნი ახლობლების და
დღის სინათლის
მოვედოთ ქუჩას უბორკილოდ,
ხელჩაკიდებით,
ბოლო მოვულოთ მარტოობას,
ასე რომ გვტანჯავს,
შევიგრძნოთ ყველამ — „ლამაზი
დღენი გზაზეა, მოდის“
თუმც რა იქნება მომავალში, არავინ იცის.
იქნებ კიდევაც მოგვეთხოვოს
პასუხი მალე.
სიმხიარულე და ხალისიც
დასჯადი იყოს
და ამიტომაც ნუ
დავკარგავთ
დროს უძვირფასესს.
ავაფსოთ ღვინით
ბოლო ჭიქა,
დავლიოთ გულით,
განშორებისას გადავკოცნოთ ჩვენ ერთმანეთი!

ოქთაი რიფათი
(1914-1988)

პოლო სიტყვა

ფასი იცოდე იმ ნაკადულის,
ყელში რაკრაკით წყურვილს რომ გიკლავს.
ზურგს ნუ შეაქცევ ცისა სილურჯეს,
შენი ფანჯრიდან უცქირე დიდხანს.
ფასი იცოდე ნუშის ყვავილის,
ბალში თეთრად რომ გადაიფურჩქნა.
მზიან ოთახის იცოდე ფასი,
არ გაუბრაზდე ჭუჭყიან ქუჩას.
ფასი იცოდე თეთრის და შავის,
ვარდისფერ, მწვანის
და ყველა ფერის, რომელსაც იცნობ;
გული სიცოცხლით როცა ივსება,
ძლიერი ცემის სიხარულს იგრძნობს,
ქარი დაბერავს ალვის ჭალაში,
ხან წყენა მოვა, ხან მრისხანება,
ხან აენტება, დაინყებს ბრძოლას,
ხანაც ანაზდად დაშოშმინდება.
შიშით ავსებულ ამ სიხარულის
და მრისხანების იცოდე ფასი,
ფასი იცოდე სითბოს და მზისა,
მზე ცოცხლებს ათბობს,
გრძელდება ჟამი.

ორჰან ველი ქანიქი (1914-1950)

მუქთი

მუქთია ჩვენი ცხოვრება, მუქთი,
ჰაერი – მუქთი, ღრუბელი – მუქთი;
ეს მთა და ბორცვი, წვიმა, ტალახი
მუქთია, ძმებო, არა აქვს ფასი.
გარედან გინდა მანქანის ნახვა?
ან კინოთეატრს უნახო კარი?
მძიმე ვიტრინებს უცქირო შუშის?
მუქთია, მიდი! არც მას აქვს ფასი.
ყველის და პურის რა მოგახსენოთ,
ფასიანია, არ არის მუქთი,
წყალი მნარეა? თან უვარგისი?
მიირთვი მუქთად! არაფერს იხდი.
თავისუფლება?! ცხვრის თავად ფასობს,
ტყვეობა მუქთი და უფასოა,
მუქთია, ძმებო, ეს მთა და ბორცვი.
მუქთია ჩვენი ცხოვრება, მუქთი.

მე ვუსმენ სტამბოლს

თვალდახუჭული მე ვუსმენ სტამბოლს.
ჯერ ნაზი სიო დაჰბერავს წყნარად,
აახმაურებს ხეებზე ფოთლებს
და წყლის გამყიდვლის ეჟენების ხმას მოიტანს ზარად.
მე ვუსმენ სტამბოლს თვალდახუჭული.
თვალდახუჭული მე ვუსმენ სტამბოლს,
ცის გუმბათიდან ხმა ჩამესმა ფრინველთა გუნდის;
მეზადურებმა ბადეები ჩაყარეს ზღვაში.
ლამაზმა ქალმა შიშველი ფეხი ჩაყო ბოსფორში.
მე ვუსმენ სტამბოლს თვალდახუჭული,
თვალდახუჭული მე ვუსმენ სტამბოლს.
აქეთ სიგრილე დახურულ ბაზრის,
იქით ხმაური მაჰმუთფაშაზე,
მტრედებით სავსე ლამაზი ეზო,
ვკრთები გემთმშენის ჩაქურჩის ხმაზე,
ფერად გაზაფხულს მოჰყვება სიო,
ოდნავი ოფლის შევიგრძენ სუნი.
მე ვუსმენ სტამბოლს თვალდახუჭული.

თვალდახუჭული მე ვუსმენ სტამბოლს.
 სიმთვრალე მახსოვს ძველი დროების,
 ერთი სასახლე ბოსფორის პირას;
 სამხრეთის ქარის ზუზუნი ისმის
 იმ ნახევრად ბნელ ნავსაყუდელში.
 მე ვუსმენ სტამბოლს თვალდახუჭული,
 თვალდახუჭული მე ვუსმენ სტამბოლს.
 მე ერთ ბანოვანს მოვკარი თვალი,
 გადადიოდა ის ქვაფენილზე,
 ძლიერ ლამაზი, უდავოდ ნაზი
 და მესმის უცებ მის მისამართით
 ნათქვამი ლექსი და შაირები,
 კორიანტელი ლანძღვის, გინების;
 მას გაუვარდა ხელიდან რალაც;
 ყოფილა თურმე წითელი ვარდი.
 მე ვუსმენ სტამბოლს თვალდახუჭული,
 თვალდახუჭული მე ვუსმენ სტამბოლს.
 შენს გრძელ კალთებში ფრთხილებს ჩიტი,
 ნეტავი ახლა მაგრძნობინა სითბო შუბლისა
 და შენი სველი ტუჩებისა დავტკბე შეხებით.
 ბადრი მთვარეა, რომ ამოდის ხეების იქით;
 ასე ძალუმად რომ აძგერდა, გულია შენი.
 მე ვუსმენ სტამბოლს თვალდახუჭული,
 თვალდახუჭული მე ვუსმენ სტამბოლს.

თვითმკვლელობა

ისე მოვკვდები, რომ ვერავინ ვერაფერს მიხვდეს.
 ტუჩებზე უნდა გამომიჩნდეს სისხლის წვეთები.
 ვინც არ მიცნობდა, დე, ეგონოს, ძლიერ მიყვარდა
 და ვინც მიცნობდა, თქვას, ენამა სილარიბეში.
 ამ თვითმკვლელობის ამბავს მაინც არვის გავეუმხელ,
 ამის მიზეზი მაინც დარჩება ამოუცნობი.

რალაც სასმელის მსგავსი

სასმელის სუნით გაჟღენთილა თითქოს ამინდი,
საკმარისია, რომ დაითროს ადამიანი
და თუ შორსაა ის არსება, ვინც ენატრება,
ეს სიზარხოშე ამ დარდისგან ვერ უმკურნალებს.
სასმელის სუნით გაჟღენთილა თითქოს ამინდი,
ღვინოზე უფრო ადამიანს ახლა ეს ათრობს.

ბანშორება

ზღვაში გასულ გემს
მე ვუმზერდი გამტერებული.
წყალში დახრჩობას არ ვაპირებდი,
ეს სიცოცხლე ხომ მშვენიერია
და რადგანაც ვიყავი კაცი,
მე ტირილითაც არ მიტირია.

შორს არა ვარ

არც ისე შორს ვარ, იცოდე, შენგან.
ნეტავ ხედავდნენ შენი თვალები,
მე შენს მზერაში, შენზე ახლოს ვარ,
ვცოცხლობ შენს ყოველ გულის ფეთქვაში.

რალაც ხდება

ნეტავი ასეთი ლამაზია ეს ზღვა ყოველდღე?
ან ცის გუმბათი სულ ასეთი მიმზიდველია?
ასე ლამაზი როგორ არის ყველა საგანი?
ან ეს ფანჯარა ნუთუ ასე მშვენიერია?
არა, ძმობილო, არ არსებობს, ვიფიცებ უფალს,
მაინც მგონია, უცნაური რალაცა ხდება.

**აზიზ ნესინი
(1915-1995)****ყველაზე ლამაზი**

ეს მუზეუმი მაშინ მაოცებს,
თუ ჩვენ დარბაზში ორნი ვართ ისევ.
ამ ინტერიერს სიცარიელე უხდება მაშინ,
როცა გაკოცებ.
ეს რაქიც, კარგო, ამართლებს მაშინ,
თუ მას ჭაშნიკსაც ერთად გავუგებთ.
ჩვენ გარშემო კი ვინც გინდა, იდგეს,
რაქიან ტუჩებს ამბორზე ვინვევ
და ეს სამყაროც, ვფიცავარ ზეცას,
მშვენიერია, ერთად ვართ როცა.
ამ სილამაზეს მაშინ აქვს ფასი,
როცა ხარ ჩემთან, ტურფა და ნაზი.

მონატრება

ბევრი მალოდინე, ბევრი მალოდინე.
ლოდინს მიმაჩვიე ლოდინით შენით.
მერე დაბრუნდი დიდი ხნის შემდეგ.
მივხვდი, მონატრება უფრო მიყვარს,
ვიდრე შენ თურმე.

ამაოდ

არ მყავხარ გვერდით, ამაოდ მოდის წვეთები წვიმის.
ჩვენ ვერასოდეს ერთად მყოფნი ვერ დავსველდებით.
ტყუილად ხმაურობს ეს მდინარე ხელი რითმებით.
ჩვენ მის ნაპირზე მის გიჟურ ხმას ვერ მოვუსმენდით.
ო, რამხელაზე განელილა სავალი გზები,
თავს ნუ ილლიან, ჩვენ ამ გზაზე ერთად ვერ ვივლით.
რა განშორება ან რა გაყრა სადღაც შორეთში,
ჩვენ ვერ ვიტყვით ერთმანეთის მონატრებისთვის,
ვხვდები, ამაოდ შემეყვარდი, ამაოდ ვცხოვრობ,
რადგან ვერასდროს ამ ცხოვრებას ვერ გავიყოფდით.

დამელოდე

„შენ აქ დარჩი“ — დამელოდეო,
 მან წასვლისას დამიბარა.
 არ დაველოდე.
 არც ის მოვიდა.
 ეს მოვლენა
 რალაცით სიკვდილს ჰგავდა.
 არავინ მოკვდა — საოცრებაა.

სამყაროს უკმარისობა

ლამის სხეული დატოვოს გულმა,
 ჩემმა სხეულმა – ოთახი ჩემი.
 ჩემი ოთახი ვერ ეტევა სახლის ფორმატში,
 ხოლო სახლისთვის ვინრო გახდა მსოფლიო მთელი.
 ვატყობ, სამყარო ვერ ეტევა გალაქტიკაში
 და ლამისაა, მეც ავფეთქდე ბოლომდე თითქოს,
 ჩემი ტკივილის ტკივილითვე დავმუნჯებულვარ,
 ეს დამუნჯება ცას გასცილდა, ავარდა ზეცას.
 როგორ მოგიტხროთ ეს ტკივილი? გავოცებულვარ.
 არ ყოფნის გული ამ სიყვარულს, არ ყოფნის სევდას.
 ვატყობ, ტვინისთვის ვინრო გახდა ეს თავის ქალა
 და საფეთქლები თითქოს დასკდნენ ტკივილისაგან.
 მივხვდი, ყველაფერს უკვე მივხვდი, მაგრამ ვერასდროს
 ვერ მოვუყვები მე ვერავის, თუ რა გადამხდა.

მელიქ ჯევდეთ ანდაი
(1915-2002)

ბელურა

მიმზერ სარეცხის თოკიდან
და გებრალები ალბათ.
ჩემო პატარა ბელურა,
შენსავით ფრთები არ მაქვს.
თეთრი ფოთლების ფონზე
ამობრწყინდება მზე.
მე შენს სილალეს ვნახავ,
შენი გაფრენის დღეს.

სიცრუე

ლამაზ დღეების გავხდი პოეტი,
ბედნიერება მოაფრენს მუზას.
გოგონებს ვუთხრობ მზითვის შესახებ,
და ამნისტიას ვპირდები ტუსაღს.
„ფრონტიდან მამა დაგიბრუნდებათ“,
მე სიტყვას ვაძლევ ბავშვსა და მოზარდს.
ძნელი ყოფილა ცხოვრება ასე,
ტყუილს რომ ვამბობ, ვნუხვარ და ვშფოთავ.

ოზდემირ ასაფი
(1923-1981)

ლავინია

მე შენ ვერ გეტყვი, რომ დარჩე ჩემთან.
ვხედავ, რომ გცივა, პიჯაკს გათხოვებ.
რა კარგი დროა, დრო ერთად ყოფნის,
იცოდე, ამ დროს ვერ მიგატოვებ.
მე შენ ვერ გეტყვი, რომ დარჩე ჩემთან.
ანი შენ იცი, როგორ მოიქცე.
მხოლოდ სიმართლეს თუ მოგიყვები,
მე შენ ტყუილით ვერ გაგაბრუებ.
მე შენ ვერ გეტყვი, ნუ ნახვალ, კარგო,
გთხოვ, ლავინია, ნუ მიმატოვებ.
შენს სახელს შენგან დავმაღავ ისევ,
ნუ ნახვალ, დარჩი, ჩემო საუნჯეე!

ათილა ილჰანი
(1925-2005)

მარტოობის ლექსი

ასე რად მიპყრობს, რად მაგიჟებს წყვდიადი ღამის?!
ეს ვარსკვლავები ფიქრებივით მტევან-მტევან ცაზე ჰკიდია,
შორს გავიხედავ, მთის მწვერვალი მოჩანს ღამეში,
მეც ამ მთასავით მარტოობა დამჩემებია.
თითქოს წვეთებად იცლებიან ყვავილნი ღამის,
სკოლის სიმღერას ღიღინებენ ტურნი ანაზდად,
ხელს ვაფათურებ სიბნელეში, დავკარგე თითქოს,
ჩემი თვალები ეძებს შენსას, ნეტავ სადა ხარ?!

უმით იაშარ ოლუზჯანი
(1926-1984)

შენთან ერთად მოვკვდე მინდა

მოდის, ჩემო ერთადერთო,
აქ სახლია მონადირის,
მუხლებამდე თოვლი დევს და
ქარი უსტვენს გასაკვირი.
ბუხრის ცეცხლთან გავთბეთ ერთად,
შევაერთოთ სხეულები.
დათვის ტყავზე წოლას რა სჯობს!
იატაკზე მიდის, მოდის.
დაგიკოცნი მისხალ-მისხალ
მაგ სხეულის ყველა კუნჭულს,
ისე მაგრად ჩაგიხუტებ,
რომ სიკვდილსაც ველარ იგრძნობ.
დავიხოცოთ ერთად ასე,
წლებმა გაირბინონ სწრაფად.
გვიპოვიან უხორცოებს,
ჩონჩხებშეკრულს ერთად, მაგრად.
მსურს, რომ შენი სუნთქვა ვიგრძნო,
მოდის, ჩემო ერთადერთო!
შენთან ერთად მინდა ყოფნა,
რომ სიკვდილიც ერთად გვერგოს!

ჯემალ სურეია (1931-1990)

წითელ ჩიტავით ვფართხალებ, ვსუნთქავ.
ხორბლისფერ ცას ჰგავს ნაწნავი შენი,
ჩაგეხუტები მე უსაშველოდ
და შენი გრძელი ფეხებით ვტკბები.
წითელ რაშვივით ლაღადა ვსუნთქავ,
სახეზე აღმურს წამიერს ვიგრძნობ,
უნდა მოვასწროთ ჩვენ სიყვარული;
ყარბს ვინ მისცა ღამით დიდი დრო.

პარდი

ვგრძნობ, ყოველ ღამეს თავიდან ვკვდები,
ცხელი ცრემლებით ვასველებ ვარდნარს.
მე ველარც წარსულს ველარ ვიხსენებ,
ხვალ რა იქნება?! არ ვიცი, არა!
ღამით ვგრძნობ, ნელა როგორ ვიცლები,
მე შენს თვალებში ვპოულობ ძალას,
დიღამდე ხარბად შენს ხელებს ვკოცნი,
უთეთრესს, სპეტაკს პირველ თოვლივით.
მატარებელი საცაა, გავა.
მე მეშინია ამ სითეთრესი.
ველარ ვპოულობ მე ბოლო სადგურს,
აღარ ვინძრევი, ადგილზე ვრჩები.
ქუჩაში ყრია ვარდის ფურცლები,
ავკრეფ, მივიდებ დაღლილ სახეზე;
თითქოს წამერთვა მკლავებში ძალა,
მაინც მივიწვევ ჩემი ქალისკენ.
უცებ ჩამესმის ხმა ყიამეთის,
ხმა სისხლით სავსე დოღის და ზურნის,
ამ ომახიან სიმღერას ბოშის
ვერ გაიგონებ იქ, სამოთხეშიც.

ულქუ თამერი (დაიბ. 1937)

ღმერთი

ედღვნება პოეტ ჯემალ სურეიას

ათასმეერთე ღამეს შექმნა ღმერთმა პოეტი.
ათასმეორე ღამეს შექმნა ჩვენი ჯემალი.
ათასმესამე ღამეს იწყო ლექსების კითხვა.
მიხვდა, რომ ღირდა მობრუნება და შექმნა ქალი.

მზის სხივები შემიგროვებ

დილის ნიავო, გაიჭერ მთებში
და შემიგროვე მზის სხივნათელი,
გთხოვ, რომ მოედო ოთხივე კუთხეს
და შემიგროვო მზის სხივნათელი.
ხელი ჩაჰკიდე იმედის ღრუბელს,
სატრფოს შავ ნამნამს ჩამოუქროლე!
მკერდში დაჭრილებს მიეცი შვევა
და მზის სხივები მე შემიგროვე!
ღამით მიჯნურთა თვალებიდან მიიღე ძალა,
ცაში ფრინველთა ნაკვალევზე აფრინდი მყისვე,
რომც არ ანათოს უკუნ ღამით მზემ დალოცვილმა,
მისი ნათელი ღამით მაინც შენ შემიგროვე!

ათაოლ ბეჰრამოღლუ
(დაიბ. 1942)

ველარ ვიხსენებ სახეს დედისას

ველარ ვიხსენებ სახეს დედისას,
მის ხმასაც უკვე ველარ ვიხსენებ.
რა ვუყო ამ გულს, საესეს ტკივილით,
რით ვუმკურნალო, რით ვანუგეშო?
ველარც მის ღიმილს ვიხსენებ ახლა,
ველარც მის ტირილს და მოფერებას,
მოგონებები საბანში მახვევს,
თითქოს ბიჭი ვარ სულ ერთი ციდა.
ველარც მის ხელებს ველარ ვიხსენებ,
ვერც თვალების ფერს და ვერც მის მზერას,
გამხმარ ბალახის სურნელს მოიტანს
ქარი წვიმის დროს, მე ასე მჯერა.

ქუჩუქ ისქენდერი
(1964-2019)

აღარ მაქვს გული

შენზე ტირილში მე ვიგრძენი, გამქრალა გული.
არც მაშინ მქონდა, შენზე ფიქრში ვიყავი როცა
და როცა შენზე ყველა შემხვედრს ვუთხრობდი რამეს,
მაშინაც ვიგრძენ, რომ ეს გული აღარა მქონდა.
არც სიზმრების დროს, როცა გხედავ, არ ფეთქავს გული.
მოხდა ის, რაზეც ოცნებობდი დღისით და ღამით.
ჰო, აგისრულდა ის ოცნება ნანატრი შენი,
ის, რაც გენადა, შეგისრულდა, გამიქრა გული.
ასე მგონია, ბავშვს მივუგდე მე სათამაშოდ,
ანდა ძვალავით გადავუგდე ქუჩაში ავ ძაღლს,
მე ჩემი გული კრამიტივით ვისროლე წყალში,
ისიც ტირილით, დამწვარ გემივით ღრმა ზღვაში გაქრა.
ჰო, აგისრულე ის ოცნება, ნანატრი შენი,
ის, რაც გენადა, შეგისრულე, აღარ მაქვს გული!

თურქულიდან თარგმნა
ტარიელ ლებანიძემ

სომხური ლიტერატურა

არმენ ოჰანანი (ჰაიასტანცი)

(დაიბ. 1979 წ.)

არმენ ჰაიასტანცს პოპულარობა 2013 წელს გამოქვეყნებული ნოველების კრებულმა „კიკოსის დაბრუნება“ მოუტანა. 2015 წელს მისი მოთხრობა, „ვის უნდა გახდეს მილიონერი“, Dalkey Archive Press-ის მიერ შედგენილ საუკეთესო ევროპულ მოთხრობათა კრებულში შევიდა.

2017 წლიდან ჰაიასტანცი PEN Armenia ცენტრის ხელმძღვანელია.

„კიკოსის დაბრუნება“ ცნობილი სომეხი მწერლისა და საზოგადო მოღვაწის, ჰოვანეს თუმანიანის, ამავე სათაურის მქონე პოემის ალუზიაა. 2019 წელი ჰოვანეს თუმანიანის საიუბილეო წელია – მას დაბადებიდან 150 წელი შეუსრულდა. ეს მოთხრობაც ერთგვარი საჩუქარია მისდამი.

კიკოსის დაბრუნება

*„ვაი, კიკოს ჯან, ვაი...“
ნათესავი ქალების ქორო*

შენთვის მე მხოლოდ გამოგონილი დედის წარმოსახვითი შვილი ვარ. ჩვენ ნამდვილად ვიცნობთ ერთმანეთს, კირაკოსი მქვია, მაგრამ შემოკლებით ყველა კიკოსს მეძახის. ჩვენი სახლის ღმერთმა, ჰოვანესმა, ჩემი სიკვდილის ამბავი ყველას მოსდო, მაგრამ ჩვენმა კეთილმა, ბრძენმა შემოქმედმა ჩემი შესანდობარი მაინც არ დალია. ქელებში რომ მოსულიყო, ჩემი სული მოისვენებდა და ხელახლა დაბადებას არ მოისურვებდა. შესანდობარი რომ დაეღია და ეთქვა: ვაი, კიკოს! – ხალხი აჰყვებოდა და იტყოდა ათასჯერ ვაის, მაგრამ ასე არ მოხდა და შეიძლება სასიკეთოდაც კი.

მას შემდეგ დიდხანს, ძალიან დიდხანს ვეძებდი ისეთ ადამიანს, ჩემი რეალური ცხოვრების ისტორია რომ მომეყოლა და ბოლოს ვიპოვე. არმენი ჰქვია, ამ სტრიქონების ავტორია, რთულად ვურთიერთობთ, საერთო ენას ვერ ვპოულობთ. ჩემს ავტორს ჩემი სიკვდილის ისტორიის დაძლევა უნდა, რადგან დარ-

წმუნებულია, რომ თავისი ხალხის შემდგომი წარმატება თუმანიანის ზღაპრების ხელახალ განცდაზეა დამოკიდებული. მისი ალქმით, სომხური დრო სამ მძლავრ ზღაპარშია გაქვავებული: „უიღბლო ფანოსი“ სომეხთა წარსულია – სომეხთა ბედი, რომელშიც არ გაუმართლა, „გულადი ნაზარა“ – აწმყო, სომეხთა სიზმარი და ოცნება, ხოლო „კიკოსის სიკვდილი“ – მომავლის შიშია. და ბოლოდან დაწყება გადაწყვიტა. მე ჩემი ავტორის სათქმელი არც ადრე მესმოდა და ვერც ვერასდროს გავიგებ, მაგრამ ვისარგებლე მისი წერის სიყვარულით და მოვუყევი: რაც მახსოვდა და რაც მნიშვნელოვანი იყო ჩემთვის, თავიდან ბოლომდე.

ქალწული დედაჩემი წყაროზე გააგზავნეს და მას ვეებერთელა მწვანე ბერკაკალას ძირში ხილვა ჰქონდა. ქალწულმა დედაჩემმა დიდი შიში ჭამა, ვილაცის სიკვდილი დაინახა, ვინც ჯერ არ დაბადებულიყო და ის ვილაც მე ვიყავი. ჩემი

დეიდები და ბებია ერთმანეთის მიყოლებით მოვიდნენ, გაინანილეს დედაჩემის უშობელი შვილის დაკარგვის შიში და რადგან უბრალო სოფლელი დედაკაცები იყვნენ, იტირეს, რომ დამშვიდებულიყვნენ. ბაბუაჩემმა დაუკრძალავი ქელეხი გადაიხადა, რათა თავის ქალიშვილებში ჩაბუდებული შიში განედევნა და უშვილობა აეცილებინა. და აიცილა...

მე სინამდვილეში ჩემი ცნობილი გარდაცვალებიდან სამი წლის შემდეგ დავიბადე. როგორც კი გავჩნდი, დედაჩემმა მაშინვე მიცნო: „ვაი, დამეცოსო თვალები, ეს ხომ ჩემი ნანახი კიკოსია, თვალები, პირი, შუბლი, ცხვირი... ვაი, კიკოს ჯან!“ დეიდები და ბებიაჩემი მდუმარედ დაეთანხმნენ, რადგან მათაც მნახეს და დარწმუნებულები იყვნენ, რომ მე ვიყავი – კიკოსი. ამის შესახებ შემდეგ ბებიაჩემმა მიაბზო, მითხრა, ბაბუაშენმა ჩხუბი, აყალმაყალი ატეხა, როგორ არქმევთ ახალშობილს გარდაცვლილის სახელსო, გვარწმუნებდა, რომ მე არ ვარ, უბრალოდ, ძმები ვართ, ვგავართ, მაგრამ ქალები ურყევ რწმენაზე დარჩნენ.

ჩემი სიკვდილი ჩვენს სოფელში რეალური შემთხვევა იყო, ყველამ იცოდა, ახსოვდათ, თუ როგორ გამომიგლოვეს ჩვენებმა უცხედროდ და უსაფლავოდ, მაგრამ რადგან ბაბუაჩემი ხელმოკლე, მშრომელი და სამართლიანი კაცი იყო, პირში არ დასცინოდნენ, ჩემს ქელეხშიც მთელი სოფელი მოვიდა. ამბობენ, ამ ამბავს მერე ჩვენი სოფლიდან ერთი კაცი ქალაქის ბაზარში მოჰყვა და ასე მივიდა თუმანიანის ყურამდეო.

მე ძალიან პატარა ვიყავი, ბებიაჩემმა პირველად რომ მიაბზო ჩემი გარდაცვალების ამბავი. არც შემშინებია, არც მიტირია, უბრალოდ, არ დავუჯერე, ვიფიქრე, ვიცელქე და მსჯიან-მეთქი. მაგრამ ბებიაჩემის სიტყვები სამუდამოდ

ჩამრჩა მეხსიერებაში.

– ამიტომაც, კიკოს ჯან, შენთვის ხეზე ასვლა არ შეიძლება, რომ ახვიდე და ჩამოვარდე, ყველანი დავიხოცებით დარდით.

არ მახსოვს, წყაროსთან პირველად როგორ აღმოვჩნდი, მაგრამ მახსოვს, რომ ბაბუაჩემი წყალზე არ მაგზავნიდა, აკრძალული ადგილი იყო. ანუ ჩემი წყაროზე წასვლა არ მახსოვს, მაგრამ ბავშვებთან ერთად იქ ნამდვილად ვიყავი. ალბათ, ბერკაკალა ისეთი მაღალი და მიუწვდომელი იყო, რომ ასვლაც არ მიცდია. მხოლოდ ის მახსოვს კარგად, როგორ გაიგეს სახლში ეს ამბავი და როგორ გამტყიპეს.

უკვე სკოლის მოსწავლე ვიყავი: ჩემი სიკვდილის სწავლა დაგვაგაღეს, მაგრამ მე დიდი ხანია ზეპირად ვიცოდი. მასწავლებელმა მკითხა:

– კიკოს, შენი სიკვდილი ისწავლე?

– კი.

– აბა, მოჰყევი.

მხიარულად წარმოვთქვამ. ვამბობ – „ქუდი ჩაჩიანი“ და ხელით ვაჩვენებ ჩემ წინ დადებულ ქუდს მტკიცებულების სახით. მივადექი დედაჩემის ქვითინს – „ვაი, კიკოს ჯან, ვაი...“ და ტირილმა ყელში მომიჭირა. ცრემლს ვყლაპავ, მაგრამ არ იყლაპება, ქვითინი მოვრთე. ბავშვები ახარხარდნენ (ვერც მასწავლებელმა შეიკავა თავი...), – ბავშვებს აჰყვა და სიცილით გაიგუდა. და დაიწყო. იმ დღიდან სიმშვიდეს და მოსვენებას ვეღარ ველირსე, სოფლის ყველა ბავშვი მომძახოდა ხოლმე, შედარებით გამბედავები გზას მიჭრიდნენ, ქალივით მუხლზე ირტყამდნენ ხელებს და დედაჩემს აჯავრებდნენ: „ვაი, შვილო ჯან...“ ვჩხუბობდი, ტანსაცმელშემოხეული მოვდიოდი სახლში. ბებიაჩემი ჩუმად მხდიდა, მანონს მაძლევდა, რომ მექამა, თვითონ კი

ათასჯერ დაკემსილ ტანსაცმელს ისევ კემსავდა. განსაკუთრებით მაშინ ვბრა-ზობდი, როცა ჩემი ახლო მეგობრები დამცინოდნენ. ვთამაშობდით ერთად, გვიყვარდა ერთმანეთი, შუღლი არ იყო, მაგრამ უცებ ვილაცხას ახსენებოდა „ვაი, კიკოს ჯან...“, და უკლებლივ ყველა კისკისს იწყებდა. თავს ძლივს ვიკავებდი, გავრბოდი ბებიაჩემის კალთისკენ და ვტიროდი, ჩუმად, ბაბუას რომ არ დაენახა, რადგან არ უყვარდა ბავშვის ტირილი სახლში. ასეთ დროს ბებიაჩემი ამბობდა: „ერთი ჭოკი რა იყო, რომ არ დავმარხეთ, ბავშვს ასე მწარედ რომ არ ეტირაო“. ამასაც ჰქონდა ისტორია, მე-ზობელი სოფლიდან ერთი პატარძალი სიზმარში სულ კარგავდა ბავშვს, სანამ ქმარმა ერთი შეშის ნაპობისგან თოჯინა არ გამოჭრა. ჩააცვეს-დაახურეს, პატარა კუბოში ჩადეს, წაიღეს და დამარხეს. ამის შემდეგ იმ ქალს შვიდი ვაჟი და ხუთი გოგო შეეძინა. ბებიაჩემი კიდეც იმას ამბობდა, ნეტავ ამქვეყნად ასეთი ბავშვი კიდეც თუ არსებობს, საკუთარი თავი ასე რომ გამოეტიროსო?

იმ წელს სკოლაში ჩემს სიკვდილს რომ გავდიოდით, ჩვენს სახლში ერთი რეალური სიკვდილი მოვიდა, მამაჩემი მოკვდა. მწყემსი ზედსიძე, ძალიან ლამაზი კაცი იყო, სალამურს მიკეთებდა, ზოგჯერ მთაშიც მიყვავდი ხოლმე. სწორედ მთაში ერთი გზააბნეული ცხვრის გამო წავიდა და მგლის ლუკმად იქცა (უკაცრავად, ამაზე ლამაზი ვერაფერი მოვიფიქრე, ეს გმირი ზედმეტი იყო. ავტ. ა.ო.).

მახსოვს, მამაჩემის რეალური სიკვდილი და ჩემი არარეალური სიკვდილი ერთმანეთს მიემატნენ, ძალიან მძიმედ განვიცდიდი.

სიზმარი ვნახე. მთვარიან ღამეში წყაროსთან ვარ, ერთი ციდა ბავშვი. ფეხზე ფისი-ფისის თბილი ჭავლი მოე-

დინება და წყაროში ჩადის. ვიცი, რომ ცუდად ვიქცევი, ამის თან მეშინია, თან რალაცნაირად კარგად ვგრძნობ თავს. ფისი-ფისი არ მეღევა, მოდის და მოდის. თბილი ფისი-ფისი წყაროს ცივ წყალს ერევა, წელამდე ამოდის და ზესვლას აგრძელებს. წყალი კისრამდე მწვდება, ცოტაც და პირში ჩამესხმება, დავიხრჩობი. ხელებს წყლიდან ზევით ვწევ ისე, თითქოს დახმარებას ვითხოვდე. და უცებ ბერკაკალას ტოტები იხრებიან, მკლავებში მკიდებენ ხელს და აქეთ-იქით მაქანავებენ, ზევით მისვრიან. მიფერინავ, მთვარემდე ვალწევ, ვვარდები, ტოტები მეხვევიან და ისევ ჰაერში მისვრიან. და უცებ ჩხრრრრრრრრრ...

გავიღვიძე, ჩაფსმული ვიყავი. ჩაფსმა და ღამღამობით წამოხტომა დავინწყი.

გავიზარდე, თორმეტი-ცამეტი წლისაც ვიქნები, მაგრამ ჯერ ისევ ვიფსამ. სოფელში საიდუმლოს შენახვა შეუძლებელია, ხალხმა იცის, მაგრამ ხმას არ იღებს. ჩვენებიც არაფერს ამბობენ, ქვეშ რალაც-რულაცებს მიფენენ, ლეიბი რომ არ დამისველდეს. დარწმუნებული ვარ, რომ გიჟი ვარ, ავადმყოფი ვარ და ჩემნაირი არავინაა მთელ მსოფლიოში. გულჩათხრობილი გავხდი და ხმები მესმის მთვარიან ღამეებში. არ ვიძინებ, რომ არ ჩავიფსა. ბერკაკალა თავისთან მეძახის. მეშინია. არ შეიძლება, დედაჩემი გაიგებს, ბებიაჩემი, დეიდები გაიგებენ, ბაბუაჩემი გაიგებს და ყველა დარდით დაიხოცება. მაგრამ ვერ ვძლებ. ჩუმ-ჩუმად გავრბივარ წყაროსთან. მის წინ ვდგავარ და მაკანკალებს. ძილის გასაქარწყლებლად პირს წყაროს წყლით ვიბან, მაგრამ არც მეძინება, ძილს გაქარწყლება რომ სჭირდებოდა. ქერქს ვეჭიდები. მბურძგლავს. ორი ნახტომით ავედი ხეზე, პირველ ტოტს ისე მარჯვედ ვტაცე ხელი, თითქოს მთელი

ცხოვრება ხიდან არ ჩამოვსულვარ. მონერხებულად ვზივარ შეფოთლილ ტოტზე, ჩემი ჭკუით, თვალს ვატყუებ და ასე ვიძინებ.

სიზმარს ვხედავ. მთვარიან ღამეში წყაროსთან ვარ, გრილი სიოა, მაგრამ ვინვი. გული მისკდება, ტანი მენვის, ცხელებასავით. ძლივს ვაღწევ წყარომდე. თვალებს ვხუჭავ და პირს ვიბან. წყალს სახეზე ვისხამ, მკერდზე, მუცელზე, ფეხებზე. ვგრილდები. თვალებს ვახელ და ბერკაკალას ვუყურებ. შეფოთლილი ტოტი ქარისგან შხუის, თითქოს მეუბნება, ბიჭი თუ ხარ, ადექი. ხელებზე ვიყურები – სისხლი. მკერდი, მუცელი, ფეხები მთლად დასისხლიანებული. წყლის ნაცვლად სისხლი მოედინება, წყაროს ქვა ერთ დიდ მფეთქავ ქვად გადაქცეულა, ბერკაკალას მიწიდან ამოსული ფესვები ძარღვებად ქცეულან და სვამენ თბილ ნითელ სითხეს. ჩხრრრრრრ...

ვიღვიძებ. ვამონმებ, ჩაფსმული არ ვარ. ცხვირიდან სისხლი მდის.

ხიდან ჩამოვდივარ. ძალიან წარმატებულად, მალე გათენდება. სახლში გავრბივარ. ლოგინში ვწვები, თავს ვიმძინარებ, ვითომ ღრმად მიძინავს. დედაჩემი მოდის, ხედავს – ჩაფსმული არ ვარ. გახარებულები არიან, ძალიან უხარიათ. იმ დღიდან აღარ ვიფსამ. ზოგჯერ ღამღამობით ჩუმად მივდივარ ბერკაკალასთან, ერთმანეთს ვეხვევით, ვიძინებთ, მაგრამ – საიდუმლოდ. იქამდე, სანამ მეზობლის ბიძა ღამით არ დამინახავს. მოდის და ჩვენებს ეუბნება: „თქვენი კიკოსი მთვარეულია.“ ჩხუბი, აყალმაყალი, ცემა-ტყეპა. ბაბუაჩემი ცოფდება, იქაფება და ვერ მშვიდდება: „მოვჭრი, ძირში მოვჭრი...“, მაგრამ ბებიაჩემი არწმუნებს: „არ არის საჭირო, მთელი სოფელი გადაგვემტერება, ასწლოვანი ხეა, სანყალი ხის რა ბრალია, თავის-

თვის დგას, ჩვენს ბავშვს უნდა მასზე ასვლა...“ არ ჭრის, მაგრამ მე მაბამენ, დიდხანს ძალივით დაბმულს მიძინავს. დედაჩემს თვალი სულ ჩემზე უჭირავს, ხეზე რომ არ ავიდე შემთხვევით. ზოგჯერ ეს მავინყდება, მაგრამ ხანდახან მთვარიან ღამეებში ბერკაკალა მეძახის.

თხუთმეტი წლის ვარ, უკვე უღვაში მაქვს. ბებიაჩემი ამბობს, შენი დაქორწინების დროაო. მთლად ახალ ქუდს მჩუქნიან. ჩაჩს ირიბად ვიხურავ, ძალიან მიხდება, ყველაზე ძვირფასი რამაა, რაც მაქვს. მინდორში მივდივარ და არც კი ვიცი, სად ვკარგავ ქუდს. მთელი დღე ვეძებ და სირცხვილი რომ არ იყოს, ვიტირებ, მაგრამ უკვე დიდი ვარ.

სიზმარს ვხედავ. მთვარიან ღამეს წყაროსთან ვარ, მაგრამ მე არ ვარ, უსხეულოდ ვლივლივებ, სული ვარ, ალბათ, და დედაჩემის ირგვლივ დავლივლივებ. დედა მოჯადოებულებით აჰყურებს ბერკაკალას, თვალთ ეძებს ყველაზე მაღალ ტოტს. ვგრძნობ დედაჩემს, ვგრძნობ, რომ წყურვილი ახრჩობს, ტუჩები დამშრალი აქვს, მუხლები ეკვეთება და წყაროს პირთან იჩოქებს, ერთი ხელით ქვას ეყრდნობა, მეორით წყალს სვამს ყლუბებით. დედაჩემის მუცელში შევდივარ, ბნელა, ნესტია. ვმრგვალდები, სისხლად და ხორცად ვიქცევი, უკვე ვგრძნობ ჩემს სხეულს და ძალიან ჩქარა ვიზრდები. ადგილი მევიწროება, მოვმნიფდი, უნდა გამოვიდე, ჩემ ირგვლივ რალაც წყლებია, რალაც ხმები, მაგრამ ბურუსში. ძლივს გამოვდივარ დღის სინათლეზე. დედაჩემისგან შორს ვარ. ის ბერკაკალას ჩახუტებია. ღრმად სუნთქავს და მშობიარობის ტკივილისგან გათავისუფლებას ცდილობს. მიყურებს და იღიმის. მე წყაროს ქვაზე ვაგდივარ, მაგრამ ვაგრძელებ გაზრდას. ცოტა ხნის წინ ახალშობილი ვიყავი, ახლა უკვე ერთი ათი წლის ვიქნები, ჭიპლარი იჭიმება

დედაჩემისგან ჩემკენ, ამ კაკლისკენ ვიხედები და დაკარგულ ქუდს ვხედავ – ტოტზე დაკიდებულს. ვდგები, დედაჩემს ვტოვებ და მაიმუნივით ხის კენწეროზე მივცოცავ. ჭიპლარი გრძელდება, იჭიმება და ხელს მიშლის, ქუდს რომ მივწვდე. კიდევ ვიჭიმები და ჭიპლარი წყდება, შრიალით ენარცხება წყაროში. ვუყურებ ჩემს ქუდს და ჩხრჩრჩრჩ...

ვიღვიძებ, სველი ვარ, მაგრამ ფისი არაა.

ჩემი ქუდი არ არის. ვეძებ მინდორ-ველზე. ხმა მოვიდა, რომ ვილაცამ ბოროტად გაიხუმრა და წაიღო, ხის კენწეროზე დაკიდა. სახლში ისევ ჩხუბი, აყალმაყალი. პირველად ვუყვირი დედაჩემს: თუ გიყვარვარ, გამიშვი, წავიდე, ხეზე ავიდე, ჩემი ქუდი ჩამოვიღო, როგორ უნდა ვიყო მთელი ცხოვრება ასე? მოთქმა დაიწყო, დეიდები მხარს უბამენ, ბებიაჩემი უცრემლოდ ქვითინებს. ვდგები და მივდივარ. ქალები წივილ-კივილით მომყვებიან. დედაჩემს ერთი წამით გული მისდის, მაგრამ არ ვუახლოვდები, შორიდან ვუყურებ, რომ მოასულიერონ და ისევ დავიძრათ ერთად, ჩვენ შორის ოციოდე ნაბიჯია დარჩენილი. მთელი სოფელი ჩუმად გვიყურებს, მაგრამ ახლოს არავინ არ მოდის. მივდივარ ბერკაკალასთან. ერთმანეთს ვუყურებთ. კბილებს ვაკრაჭუნებ, ტანი მიცახცახებს, ქუდი კენწეროზე ჩამოუკიდებიათ. თავს შებოჭილად ვგრძნობ, დღისით-მზისით ჩვენების თვალწინ რომ უნდა ავიდე ხეზე. ყურებში სულ ბებიაჩემის სიტყვები მესმის: „კიკოს ჯან, შენთვის ხეზე ასვლა არ შეიძლება, რომ ახვიდე და ჩამოვარდე, ყველანი დარდით დავიხოცებით.“ ნაჯახმომარჯვებული ბაბუაჩემი მუქარით მოდის. შენლა აკლდი, შე ქოფაკო – ბებიაჩემი ელვის სისწრაფით

მისდევს ბაბუაჩემს. ბოლოს ბაბუაჩემი ქოშინით გვიახლოვდება დგას ჩემსა და ბერკაკალას შორის, ნაჯახი თავს ზემოთ აუნწევია, მრისხანე გმირების როლების შემსრულებელ ჰრაჩია ნერსისიანივით.¹ უცებ ცრემლები ადგება, ცხოვრებაში პირველად ვხედავ ბაბუაჩემის წამიან თვალებს, ნაჯახს მიწაში ასობს, ხელს იქნევს და ხმის ამოუღებლად გვმორდება. დედაჩემიც, დეიდებიც მოვიდნენ, მაგრამ არ მიახლოვდებიან. დედაჩემი ქვაზე ზის, დეიდები მცველებივით მის ზურგსუკან დგანან, ტირიან, ბებიაჩემი მუხლმოყრილია და თითქოს ლოცულობს.

მორჩა. თავი მივადე ბერკაკალას, ხელისგულებით ვეხები ხის ქერქს. ტირილს წყვეტენ. სუნთქვაშეკრულები მომჩერებიან. ავდივარ, გამბედაობა მიბრუნდება, ნახევარზე ავედი უკვე. ქვევით ვიყურები, დედაჩემს სახეზე ფერი არ ადევს, დედაჩემებს თვალებიდან მდინარეები სდით ჩუმად, ბებიაჩემი ჯერ თავჩახრილია. ბაბუაჩემიც არ ჩანს, ნამდვილად საიდანღაც ჩუმად მითვალთვალებს, მაგრამ რას ვხედავ? მოდიან, ოთხი მხრიდან მოდიან და მოდიან, დიდი და პატარა, ახალგაზრდა და მოხუცი და ყველანი კიკოსებად მეჩვენებიან, თუ მართლა კიკოსები არიან? არ მესმის. ბევრნი არიან. ყველა ქუდიანი, ყველა ჩაჩიანი, ჭიანჭველებივით შეესიენ ბერკაკალას და ადიან. ძალიან ბევრნი არიან, კიკოსთა ერთი დიდი უკანონო ჯარი. ტოტები სიმძიმისგან გადაიხარა, ბერკაკალა კიკოსების ქვეშ დახრილა, ამათგან რამდენიმე მწიფე კაკალივით ვარდება, დგებიან, მტვერს იბერტყავენ და ისევ ხეზე ადიან. ათასი კიკოსი ასულა ხის ზურგზე და ქუდებს ისვრიან ზემოდან ქვემოთ. მაგრამ თითქოს არ მეჩვენება: დედაჩემი, დეიდები, ბებიაჩემიც ხედა-

¹ სომეხი მსახიობი.

ვენ. ჩაჩების წვიმა ეცემათ თავზე და დედას ფერი უბრუნდება, დეიდების მდინარეები სიხარულისგან დიდდებიან. ბებიაჩემის ლოცვა დაუმთავრებელი რჩება, ხელს იქნევენ, ალბათ, არ იციან, ამდენი კიკოსიდან რომელია მათი. ქუ-დამდე ვალწევ, ვიღებ და ვყვირი:

- დე...

- ხო, შვილო ჯან!

- ქუდი დაიჭირე, ვაგდებ.

- ჩამოაგდე.

ჩამოვაგდე, მაგრამ ვერ დავინახე, დაიჭირა თუ არა. ხმას მანვდიან:

- კიკოს, შვილო...

- ხო, დე...

- ფრთხილად, შვილო, არ ჩამოვარდე, - და ტირის.

მეც მეტირება, ჩემს ბერკაკალას ვეხუტები და არ მესმის, ზღაპარი იყო, ცხოვრება იყო, სიზმარი იყო თუ ლიტერატურა?.. ვფიქრობ - ჩემო ღმერთო, ჰოვანეს თუმანიან, მე ჩემი ხის კენწე-როზე ვარ, სადაცაა სიხარულისგან მოგ-კვდები და კიკოსის მეორე სიკვდილი იქ-ნება. ამას ვინლა დაწერს?

სომხურიდან თარგმნა
ასია დარბინიანმა

სპარსული ლიტერატურა

ადურბანდ მაჰრასპანდანის ძის ანდერძი¹

ბრძნულ შეგონებათა თაიგული
(„ანდერძთა“ ძეგლის გაგრძელება)

როგორც ჟურნალის წინა ნომრებშიც აღინიშნა, ე. წ. „ანდერძთა წიგნი“ (პირობითი სათაური) წარმოადგენს სხვადასხვა დოკუმენტური თხზულების გაერთიანებას, რომლებსაც საერთოა ძირითადი შინაარსი და მიმართულება: რჩევა–დარიგებანი, ანდერძები, შეგონებანი (ჰანდარზები), რელიგიური და ზნეობრივი მცნებები და ა. შ. ამიტომ ამ თხზულებებს სპეციალურ ლიტერატურაში ეწოდება, აგრეთვე, „მართალთა გზები“. პერსონაჟებს შორის რეალური ისტორიული პირებიც არიან (მათ შორის – ქურუმები). დანერის დროც პირობითია, მაგრამ ცხადია საერთო ეპოქა: სასანიდური ირანის შედარებით მოგვიანო საუკუნეები და ძეგლის (გაერთიანებულ თხზულებათა ხელნაწერის) მიკუთვნება ფალაური რელიგიური ლიტერატურისთვის. ესაა საშუალოსპარსული ენის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ძეგლ–წყარო. ცალკეული თავების ავტორები, ისევე, როგორც მათი შემკვერელი პიროვნების სახელი, უცნობია. სამაგიეროდ, როგორც წინამდებარე თავში, ხშირად დასახელებულია თავად ჰანდარზთა ავტორთა, – ისტორიულად მოქმედ პირთა სახელები.

ეს რამდენიმე სიბრძნე სულმნათმა ადურბანდ მაჰრასპანდის ძემ გარდაცვალების წინ ხალხს დაუბარა. ასე დამოძღვრა: გახსოვდეთ და ამგვარად მოიქეცით. ნუ მოიძარაგებთ დანაზოგებს, ვიდრე გაჭირვება არ გენევათ, რადგან დაგროვილი მარაგი მცირედ გასაჭირსაც კი ვერ გასწვდება. გაზარდეთ ოდენ მართლმორწმუნეობის ღვანლი და მართალთა საქმენი, რამეთუ ყველა დანაზოგიდან მხოლოდ ღვთისმოსაობაა ფასეული და ღირებული.

შურისძიებას ნუ ჩაიდებთ გულში, რათა მტრებმა თქვენმა არ დაგინყონ დევნა. და მოერიდეთ შურისძიებით მტერზე თავდასხმას, რადგან შეიძლება დასახიჩრდეთ, მიიღოთ ზიანი და დაიღუპოთ. უფრთხილდით, ასევე, შურისმაძიებლობის აზრით გონების კვებას. ასე

რომ, ნუ ესხმით თავს მტერს შურისძიებით, რამეთუ ცნობილია: ვინც უმცირეს ბოროტებას დაივიწყებს, აიცილებს უდიდეს შიშს ჩინვადის ხიდზე², – ამ ტირილის ძრწოლით გადასასვლელ უღელტეხილზე!

გამოძიებისას სიმართლე ილაპარაკეთ! შედეგად სასამართლოში უფრო იოლად გამართლდებით. როგორც ცნობილია, ადამიანი მართალი ჩვენებით იქცევა მართალ კაცად, მაგრამ ხდება ცრუ, თუ სწორ ჩვენებებს არ იძლევა.

მიირთვით ზომიერად, რომ დღეგრძელი იყოთ. რამეთუ ზომიერი ჭამა-სმა ხორცს რგებს, ხოლო სიტყვით თავშეკავება – სულს. უღარიბესი, თავშეკავებული ზნის კაცი უმდიდრესია. სულზე მეტად იზრუნეთ, ვიდრე კუჭზე, რადგან ღორმუცელა კაცი, დიდწილად, გონებაა-

¹ ამ პიროვნების შეგონებათა ტექსტების ჩანერა მიენერება შაპურ მეორის ქურუმს.

² ჩინვადის ხიდი – საიქიოში სულთა საშიში გადასასვლელი: ან ხსნა, ან დაღუპვა; სატირალია ეს გადასასვლელი ცოდვით დამძიმებულთათვის; ხიდი მაღალია და დიდებული, მის ქვეშ ცეცხლის მდინარე დუღს, მეორე ბოლოში კი სულს (მიცვალებულს) ელოდებიან, ერთი მხრივ, ანგელოზი, მეორე მხრივ კი – ავსული. (აქ და შემდგომ კომენტარები მთარგმნელის მიერაა შედგენილი).

რეულია და სულით მშფოთვარე.

ცოლი თქვენივე საგვარეულოდან შეირთეთ, რათა გვარმა თქვენმა იდღეგრძელოს. რამეთუ შფოთი, მტრობა და ზარალი ოჰრმუზდის ქმნილებებს მაშინ უფრო დაატყდებოდა ხოლმე თავს, როცა ისინი თავიანთ ასულებს სხვა ტომში გაათხოვებდნენ ხოლმე, ანდა საკუთარი ვაჟიშვილებისთვის სხვა ტომის ქალები მოჰყავდათ ცოლად. შედეგად ოჯახები ინგრეოდა.¹

მტკიცედ მოიზღუდეთ თავი თქვენი საქონლისა და ცხვრის ხორცის მირთმევისგან, რადგან ამქვეყნადაც და იმქვეყნადაც მკაცრად მოგეკითხებათ. ადამიანი ძროხის ხორცის ან ცხვრის ხორცის მირთმევით ცოდვაში ვარდება. ცოდვილობაა უკვე ამის გაფიქრებაც და თქმაც, არათუ ჩადენა. და რამდენადაც კაცმა ხორცი შეჭამა და ცოდვაში ჩავარდა, ცოდვა გადადის სხვა ადგილზეც, სადაც, მაგალითად, სხვებმა დაკლეს აქლემი, ხოლო იმ პირველცოდვილმა იგემა ამ აქლემის ხორცი. ამ შემთხვევაში იგი ისევე სცოდავს, თუნდაც თავისი ხელითვე რომ დაეკლა ის პირუტყვი.²

გაუწიეთ მასპინძლობა მოგზაურთ და მექარავენებს, რომ თქვენც სააქაოშიც და საიქიოშიც უკეთ გიმასპინძლონ. რამეთუ რასაცა გასცემთ, თქვენია აღმატებულად! ქეიფში დაბრძანდით იქ, სადაც დაგვამენ. ჭემმარიტად ის ადგილია დიდებული, სადაც მჯდომარეა კეთილი ადამიანი.

ნუ იღვწით თანამდებობისთვის: მაღალი ადგილისკენ მისწრაფებული უმე-

ტესნილად გონებაარეულია და სულით მშფოთვარე.

სათნობას უთანაგრძნეთ, ცოდვა გძაგდეთ; აღივსით მადლიერებით კეთილდღეობაში, ხოლო ჭირში იცხოვრეთ სიმდაბლით და მორჩილებით. მტრისგან თავი შორს დაიჭირეთ, ნუ დააზარალებთ კეთილ საქმეს და არ შეემველოთ ბოროტებას.

დიდი უბედურებაც რომ გენიოთ, არამც და არამც არ შეექვდეთ ღმერთზე და რწმენაზე.

ნურც მეტისმეტად გაიხარებთ, როცა ბედნიერება გენევით. ნურც ზედმეტად დაღონდებით, თუ უბედობაში ჩავარდებით.

განსაცდელს სათნოებით და კმაყოფილებით შეხვდით; გასაჭირს მედგრად დაუდექით; ნუ ხართ თამამნი ცხოვრებაში, არამედ იმამაცეთ მართალ საქმეთა აღსრულებისთვის. სინამდვილეში ხომ კეთილისმოქმედნი თავადაც სიკეთეს იხვეჭენ, ხოლო ბოროტისმოქმედნი საკუთარ თავს აყენებენ ზიანს. სიმართლე ისაა, რომ აზრთაგან, სიტყვათაგან და ქცევათაგან უმთავრესია ქცევა და საქმე.

მე ვუნცი, რადგან ისეთი განსაცდელი არ გამომივლია მე, ადურბანდ მაჰრასპანდანის ძეს, რომლისგანაც ნუგეშის ექვსი გზა არ მეპოვოს. პირველი: კიდევ კარგი, ასეთია ჩემი განსაცდელი, – ხომ შეიძლება, უარესიც ყოფილიყო; მეორე: ეს სხეულისა და ხორცის გასაჭირია და არა ჩემი სულისა, რამეთუ ხორცი უფრო ადვილად იტანს უბედურებას, ვიდრე სული; მესამე: ჩემთვის განკუთ-

¹ ზოროასტრიზმი მხარს უჭერდა სისხლით ნათესავთა ქორწინებას, რჯულისა და ქონების დაცულობის თვალსაზრისითა და საგვარეულოს სიმტკიცის მიზანშეწონილობითაც.

² ცხოველის ხორცის მირთმევა გარკვეულ წესებს ექვემდებარებოდა. მიირთმევდნენ მხოლოდ იმვით ცერემონიულ შემთხვევებში და შეზღუდული რაოდენობით. ზოგადად კი, ძროხის, თხის, ცხვრის, ჯიხვის, ირმის, (აქლემის?) ხორცის ჭამა დაუშვებელია. იმქვეყნად ამისთვის სხეულს და სულს სატანჯველი ელის. ზოგადად იჭმეოდა მხოლოდ ბალახისმჭამელი ცხოველები და, აგრეთვე, ბალახზე გაზრდილი ღორიც.

ვნილ განსაცდელთაგან ერთი უკვე გადატანილი მაქვს; მეოთხე: რა კარგია, მაშ, კარგი კაცი ვყოფილვარ, თუკი წყეულმა ცბიერმა აჰრემანმა¹ თავის ეშმებთან ერთად ეს განსაცდელი მოაწიეს ჩემს თავზე ჩემი ღვთისმოსაობის გამო; მეხუთე ესაა: ყველა ჭირი და განსაცდელი, ადამიანს რაც ეძლევა, ზოგი პირადად მას შეხვდება, ზოგიც – მის შვილებს. ამდენად, აი, ეს განსაცდელი, მე რომ გადავიტანე, ჩემს შვილებს აღარ შეხვდებათ; მეექვსე კი ისაა, რომ მატყუარა აჰრემანი და ეშმაკნი მისნი ურიგებენ ყველა არსებულ ჭირს ოჰრმუზდის² ქმნილებებს, ხოლო ჩემზე მოწეული განსაცდელი აჰრემანის ხაზინას მოაკლდა! ამდენად, მას ვინმე სხვა კარგ კაცს ველარ დაჰკიდებენ.

შურით ნუ იყურებით, ნუ ხართ თავკერძნი, ნუ მტრობთ კეთილ ადამიანებს, მკაცრად განიკურნეთ სიძულვილისა და სიხარბისგან, სასტიკად მოერიდეთ ცილისწამებასა და მატყუარობას, რათა სხეული არ შეიბიღნოთ, ხოლო სული სიცრუითა და ორპირობით არ დაიბინძუროთ.

ნუ განიზრახავთ ავს ყველაზე დიდ ავისმქმნელთა მიმართაც, რამეთუ უბოროტესიც მათში თავად მიიღებს ბოროტების საზღაურს.

ცუდი ხალხის სასჯელზე ზრუნვისას გახსოვდეთ სიკეთის ძალა და იხელმძღვანელეთ ამით. განა კი არის ვინმე, ვინც ცუდ ხალხს დაუკავშირდა და ბოლოჟამს არ ინანა?

სიკეთე აკეთეთ, რადგან არაფერია სიკეთეზე უკეთესი. კეთილშობილია კეთილი საქმე მაშინაც კი, როცა მას ბოროტნი ასხამენ სიტყვიერ ხოტბას. ყოველივე მჯობი რაც იცით, იმას მისდიეთ.

რასაც ცუდად იცნობთ, მას ნუ აჰყვებით. ის არ უნდა აკადროთ სხვას, რასაც საკუთარ თავს არ უსურვებთ.

ნუ გგონიათ უსარგებლო მოძღვართათვის მონანულად აღსარების ჩაბარება, ან გამოლტვა ცოდვების აღიარებამონანიებისა და გამოსყიდვის მიზნით.

ერთადერთი ნადილი გქონდეთ! ადამიანები ხართ, ამიტომაც ნუ აჰყვებით ორივე სურვილს: ხორცისას და სულისას. არასდროსა აქვთ სიცოცხლის ურთიერთმსგავსი მისწრაფება ხორცსა და სულს! რამეთუ სხეულს ხორციელი ვნებები ამოძრავებს, სულს კი – სულიერი.

ნურასდროს სცოდავთ შურისძიების გამო, არამედ გულმოდგინედ იღვანეთ კეთილ საქმეში და სათნო ქცევებში. ვნებიანი ცოდვისთვის არ უკუაგდოთ მართალთა რჯული. ვილაცის ბოღმით უდანაშაულონი არ დასაჯოთ სასტიკად. შურისძიებით ფიცი არ გატეხოთ, რომ შემდეგ საკუთარი საქციელის ტყვეობაში არ აღმოჩნდეთ.

ძალიან ნუ დაენდობით ქალებს, ვინძლო სირცხვილი არ გაჭამონ და მწარედ მონანულნი არ აღმოჩნდეთ. საიდუმლო ქალებს არ გაანდოთ, თორემ მთელი შრომა წყალში ჩაგეყრებათ უნაყოფოდ.

ავისმზრახველ, ვერაგ, ცბიერ კაცთა ბრძანებები არ შეასრულოთ, თორემ დაიღუპებით. ადამიანს ყველაზე მეტად ოთხი რამ სჭირდება საქმეში: გონება და უნარი, ცოდნა და დანახვის ნიჭი, სიმდიდრე კეთილშობილებასთან კავშირში, კეთილი სიტყვა კეთილ ქცევასთან ერთობაში. უტვინო ნიჭი ტანის სიკვდილს შობს. უვიცის ხედვა მხოლოდ დახატული ტანის გამოსახული წარმოსახვაა. ქონება

¹ აჰრემანი, აჰრიმანი – ბოროტების სანყისი, ბოროტი სული, დუალისტურად უპირისპირდება შემოქმედ ღმერთს ოჰრმაზდს (ძვ. აჰურამაზდა), ადამიანის მტერი.

² ოჰრმუზდი, ოჰრმაზდი (ძვ. აჰურამაზდა) – შემოქმედი ღმერთი, კეთილი და ბრძენი, ნათლის მომცემი, სინათლეში მყოფი უფალი. მისი მტერია აჰრემანი.

კეთილშობილების გარეშე – აპრემანის განძია. ხოლო კარგი სიტყვები კეთილი საქმის გარეშე აშკარა მწვალებლობაა.

მწვალებლობის ექვსი მახასიათებელი არსებობს: კარგი შეხედულების ავისმქმნელი; დამანგრეველ-დამაქცევარი ძალმომრეობა და დამლუპველი მოქმედება; გულუხვობაზე და ხელგამლილობაზე ამოადმეტყველი ძუნწი ან ხელმოჭერილი; გარეგნულად კეთილშობილი – ბოროტი ბუნებით; თმენის მტერი; რწმენის წინააღმდეგომი აზროვნება, ლაპარაკი და ქცევები.

ნუ წარმოთქვამთ ფუჭად სიტყვებს, ამაოა ზოგჯერ ვარგიც; მსმენელთათვის გასაგონად თუ არ არის დიდად მარგი. ითქმის ზოგიც სალალბოდ, სალხინოდ და სამღერელად, საამური სახუმარო ადამიანს ეამება; მაგრამ აქაც ზომა გმართებთ, დრო-ადგილი შეარჩიოთ, უდროოდ და უადგილოდ მასხრობა რომ არ აბნიოთ¹. ენის გუშაგად ჭკუა-გონება უნდა იდგეს, სიტყვის სადარაჯოზე – განსჯა; ტანს სწავლება იმორჩილებს განწვრთნილ ნაყოფად; კეთილგონივრული ქცევის ჯილდო სამოთხეა; სამოთხემდე კი ამქვეყნადაც მოგეცემათ ტკბილი, ნუგბარი საჩუქრები. ჭკუა-გონებაა ყოველგვარი სისწორის პირობა. ჭკუა-

გონების წყარო ცოდნაა, ცოდნა კი გამოცდილებით მოდის; დიდებულება სახელოვნებაშია; ყველა საქმეს შესატყვისი დრო და სივრცე ამშვენებს; ჭეშმარიტი სიმდიდრე შეძენა და გაცემაა; სიმშვიდით განცხრომა კი უშიშარია და უჭირველი.

ძალიანაც ნუ გაიხარებ, სიხარული რომ გენვევა; ნურც მეტისმეტად დალონდები, უბედობა თუ გერგუნა. ეს ორივე, – ბედიც და უბედობაც, – ადამიანის ხვედრია. კეთილდღეობისთვის ღმერთს მადლობა შესწირეთ; ქონების ნაწილი ღმერთს შეავედრეთ და კეთილადამიანებსაც არგუნეთ; გაიღეთ ხარჯები საღვთო საქმეებზე. ჯილდო და საზღაური თავისით გენვევათ იქიდან, საიდანაც ხამს მისი მოსვლა.

კარგად დაამუშავეთ მიწა, რადგან სიცოცხლის წყარო და ყოველი საკვები დედამიწიდან მომდინარეობს, რომლის სახელია სპანდარმადი².

ნურასდროს ჩაიდნეთ ცოდვას ნყლის, ცეცხლის, ძროხების, ცხვრებისა და ძაღლების, ძაღლთა ჯიშის სხვა ცხოველთა მიმართ, რათა არ ჩაგეკეტოთ გზა, მიმავალი სამოთხისაკენ და მთიანი სასუფეველისაკენ.

შორი გზიდან თუ ახლოდან მომა-

¹ გათვითცნობიერებული ქართველი მკითხველისთვის ღირსსაცნობია და აშკარაა აქ რუსთველისეული ლექსიკისა და რუსთაველური შაირის ლექსთწყობის (ზომა და რიტმი, აგრეთვე, მსგავსი რითმაც) მოხმობა. ეს მთარგმნელის მტკიცე არჩევანია, რამეთუ: მოცემული შეგონება თავისი არსითა და აზრით საოცრად ჰგავს რუსთველის მოსაზრებას იმის შესახებ, რომ ზოგჯერ სახალისო, სალალბოდ, სანადიმო, სააშუკო ლექსიც (*მესამე ლექსი*) კარგია „სამღერელად, ამხანაგთა სათრეველად“; „მათიცა გვეამების“, თუ „ნათელ“ სიტყვას იტყვიან (მოკლედ თუ გრძლად). ადურბანდ მაჰრასპანდანის ძე კი არსობრივად შემდეგს ამბობს: „დიახაც, კარგია მხიარულების, ლხინის დროს სამხიარულო სიტყვების თქმა და ხუმრობაც, მაგრამ ამისთვის დრო და ადგილი უნდა შეირჩეს, რამეთუ უდროოდ და უადგილოდ სწორი („ვარგი“) ნათქვამიც არ აღმოჩნდება სასარგებლო („მარგი“); თორემ ხუმრობაც ამაო და ტყუილად გახარჯული გამოვა“. ამ ბრძნულ ნათქვამთა სემანტიკურმა და დიდწილად ლექსიკურმა მსგავსებამაც ასოციაციურად მყისიერად მისცა მთარგმნელს ამ აზრის შესახებ ქართულად გალექსვის შესაძლებლობა, რითაც დაუახლოვა ფალაური ტექსტი ქართველი მკითხველის ჩვეულ აღქმას. ზოგადად, ეს მთარგმანის ჩვენი პრინციპია. მიგვაჩნია, რომ ამ შემთხვევაში ლექსიკაც და პოეტიკაც შესაბამისია.

² სპანდარმადი – ერთ-ერთი ამაჰრასპანდი, ანგელოზი: დედამიწის სული, ღვთაება.

³ სამოთხე დედამიწის თავზე განლაგებულ სხვადასხვა სიმაღლის დონეებს მოიცავს (განსაზღვრულია ჩათვლით), – შესაბამისად, სხვადასხვა დონის მართალთათვის (ერთ-ერთ დონეზე საქონლის

ვალ ღვთისმოსავთათვის კარები ღიად იქონიეთ! იცოდეთ, ვინც ფართოდ არ გაუღებს კარს ღვთისმოსაობას, მას დაეკეტება კარი სამოთხისა და დაეხშობა უზენაესის ზენა სასუფეველის კარიბჭეც³.

გული დაუდეთ ყოველგვარი ხელობისა და ხელოვნების ცოდნა-შესწავლას, რამეთუ ხელოვნება კეთილდღეობის მშვენი სამკაულია, გაჭირვების ტალკვესია გასაჭირში, უბედობის წამალია და ოსტატობაა სილატაკეში.

ხოლო, თუ დაოსტატდებით, ცოდნა-უნარები საქმესაც შესაბამისად მოახმარეთ; იცოდეთ, უდიდესი ცოდვაა დიდი ცოდნის მცირედ გამოყენება.

მრავლისმცოდნე კაცის ტვინს თუ სიკეთე არ ახლავს თან, იგი უცილობლად მწვალებლობაში გადავარდება, ტვინი კი სისასტიკისკენ გადაუბრუნდება.

ნუ დასცინებთ სხვასაო, გადაგხდებათ თავსაო: დამცინავი კაცი თავად დასაციინი გახდება.

ასეთი ადამიანის ფარრი¹ ირღვევა! ის ხდება დანყევლილი! და მისი შვილიც კი შემდგომ ძნელად თუ მიაღწევს მებრძოლის ღირსებას!

ყოველდღე იარეთ მსჯელობისთვის მართლმორწმუნეთა საკრებულოში. ცხადია, ვინც მეტს ივლის სამსჯელოდ მართალთა შეკრებებზე, მას მეტად მიეცემა მადლი და წყალობა.

ყოველდღე სამჯერ ენვიეთ არტოშანს² და ლოცვა აღუვლინეთ წმინდა ცეცხლს; აშკარაა, ვინც უფრო ხშირად დადის არტოშანში და ხშირად აღუვლენს ლოცვას წმინდა ცეცხლს, მას მეტი მიეძღვნება სიმდიდრეც და მართლმორწმუნების მადლიც.

შორს დაიჭირეთ თავი მამათმავლობის ცოდვისგან! ერიდეთ თვიურით უწმინდურ დედაკაცს! თავი დაიცავით ძუძუს მანოვებელ როსკიპისგანაც, თორემ მრუშობის სიბილნე ჯერ სხეულს ავნებს, მერმე – სულს!³

არასდროს დაიტოვოთ მოსანანიებელ ცოდვათა დიდი რაოდენობა, თუნდ ერთი ფარსახის⁴ სიახლოვით, თორემ წმინდა კეთილი ზოროასტრული⁵ სარწმუნოება მტრად გადაგექცევათ.

მოკვდავო, გახსოვდეს უკვდავი სული! რამეთუ არსებობს სული და არ არსებობს სხეული; სულიერებაა არსებული და არა – ეს მინიერი სამყარო. ხორციელი განცხრომის გამო სული არ დაღუ-

მოდარაჯე დამსახურებული ძალებიც იმყოფებიან); მაგრამ უმაღლესი დონის სამოთხე არის უზენაესად ამაღლებული ღვთის სასუფეველი, **გაროდმანი**, სადაც სუფევს *ოჰრმაზდი* და მასთან იმყოფებიან წმინდანთა სულები. **გაროდმანი** აღვსილია ბრწყინვალე ნათლით, – მარადიული უსასრულო კაშკაშა სინათლით. სიხარული, ბედნიერება, ნეტარება, მხიარულება, ბრწყინვალე შესამოსელები, სიმშვიდე, კეთილდღეობა, სურნელება, სიტურფე, მოკაშკაშე ოქროს ტახტრევენები, ზემართალთა გაცისკროვნებული სულები, სრული თვალისმომჭრელი ბრწყინვალეობა, ღვთიური ნათება, – ასე აღინერება **გაროდმანი („დიდების სახლი“)**. სხვა დონეებზე ანათებს ვარსკვლავთა, მთვარისა და მზის შუქი; ამდენად, **გაროდმანის** ბრწყინვალე ნათება *ოჰრმაზდისეულია*.

¹ ფარრი – **ხვარ-ი**, ღვთიური შარავანდედი, კურთხევისა და მადლის სიმბოლო. ნათება. ზოგჯერ წარმოისახება ცეცხლოვანი მორბენალი დიდი ვერძის სახით.

² არტოშანი – ფალაურად *ატახშან*, ცეცხლის ტაძარი. ჩვენ ვარჩიეთ გვეთარგმნა ქართულ მწერლობაში დაცული ტერმინით („შუშანიკის მარტვილობა“), რომელიც სწორედ აღნიშნული ფალაური სიტყვიდან მომდინარეობს და აქ უპრიანია.

³ მამათმავლობა, სოდომის ცოდვა – ფალაურში იწოდება „სიცრუის ცოდვად“; ყოველგვარი სიცრუე კი აჰრემანისეულია; თვიურის დროს ქალი უწმინდურად ითვლებოდა (შდრ.: სვანეთშიც), რის შემდეგაც განწმენდის რიტუალი სრულდებოდა; და ბოლოს, ნახსენებია როსკიპიც, – სხეულის შებილნვის გზა.

⁴ ფარსახი, ფარსანგი – სივრძის ერთ. = 6 კმ.

⁵ ზოროასტრული ან მაზდეანური (ტექსტში: **მაზდესნან**). ოფიციალური რელიგია.

პოთ; ნუ დაივინყებთ სულს ვიღაცის მამებლობისთვის ან ამქვეყნიური წარმავალი ქონებისთვის. ნუ ისურვებთ ისეთ რამეს, რაც ხორცს სასჯელში, ხოლო სულს შურისგებაში ჩააგდებს. ვინმეს სიყვარულითაც სულის პატივი არ უგულვებელყოთ, რათა უნებურად მძიმე სას-

ჯელი არ დაიმსახუროთ.

დე, ნათელში უკვდავი იყოს ცხონებული ადურბანდ მაჰრასპანდანის ძის სული, რომელმაც აგვიგო ეს ანდერძი და ინება ჩვენზე ასეთი ბრძანება.

დავასრულეთ ჯანსაღად და სიხარულით.

საშუალოსპარსულიდან თარგმნა
მაია სახოკიამ

ფარიბა ვაფი (დაიბ. 1963 წ.)

ფარიბა ვაფი თავრიზში დაიბადა. ცხოვრობს თეირანში და დღეისათვის ერთ-ერთ ყველაზე მნიშვნელოვან და პროდუქტულ თანამედროვე ირანელ მწერლად მიიჩნევა. იგი მრავალი ნოველისა და მოთხრობის, ასევე, რამდენიმე რომანის („ჩემი ჩიტი“, „თარლანი“, „მთვარე ივსება“, „დასასრულის შემდეგ...“) ავტორია. მისი ნაწარმოებები მრავალი ლიტერატურული ჯილდოთი აღინიშნა ირანში. 2017 წელს რომანს, „თარლანი“, გერმანიაში „ლიტპრომის პრემია“ მიენიჭა. ვაფის ნაწარმოებები არაერთ უცხოურ ენაზეა თარგმნილი. ქართულად თარგმნილია ნოველა „ქალი, რომელსაც ქმარი ჰყავდა“ (მთარგმნ. მ. ბურჯანაძე).

ორი დღე

ჩემი ქმარი თვეების შემდეგ დაბრუნდა. ჩემმა ბიჭმა აშლილ თმაში პატარა თითები შეუცურა:

– როგორ გათეთრებულა.

გოგომ უთხრა:

– როგორ გათეთრებულხარ, მამა.

არ ვუთხარი, გამხდარხარ-მეთქი. უბრალოდ, გავიცინე. ერთმანეთს თვალელებში შევხედეთ და გავიღიმეთ. ჩემს ქმარს მწვანე თვალები აქვს. დადარდინებია და ირგვლივ მუქი და ბაცი ხაზები ეტყობა. ორ დღეში უკან უნდა დაბრუნდეს. ჩემი ხელი თავის ხელში მოიქცია და დამწვრობის ნაიარევს შეხედა:

– რა მოგივიდა?

გამეცინა. ძალიან ხმამაღლა. ნაიარევი თორმეტი წლიდან მაქვს და ჩემმა ქმარმა ის ცამეტწლიანი თანაცხოვრების შემდეგ დაინახა. ისე გამეცინა, რომ თვალებიდან ცრემლები წამომცვივდა. უკვე ვტიროდი. სიხარულისგან. ჩემი ქმარი მხედავდა. კოჟურს ჩემს ფეხისგულზე და ხალს კისერზე. ერთმანეთის მხარდამხარ გაუწყევით ფართო ქუჩას. ჰაერი გამჭვირვალე იყო და მზე თითქოს მხოლოდ სახეების გასანათებლად კამკაშებდა. მალაზიების წინ ვიდექით და მე ვიტრინებში ჩვენს ანარეკლებს ვუყუ-

რებდი. ჩემი ქმარი მალაზიის წინ გაჩერდა:

– რომელი მოგნონს?

– არცერთი.

არ მომეშვა. გრძელი ცისფერი პერანგი ვაჩვენე. შიგნით შევედით. პერანგი ძვირი იყო. წყნარად ვუთხარი:

– ნავედით.

მაგრამ ჩემმა ქმარმა ფულის შეკვრა ჯიბიდან ამოიღო და დაითვალა. სახე შევაბრუნე და სარკეში მისი პროფილი დავინახე, ფულს მეორედ ითვლიდა. გოგოსთვის გრძელფეხა მაიმუნი, ბიჭისთვის კი სამთვლიანი ველოსიპედი ვიყიდეთ და დავბრუნდით.

ლამით ჩემმა ქმარმა დამიძახა ძალიან რბილი ხმით.

– შემიძლია, დავრჩე.

ჭერს უყურებდა.

– თუ... თუ შენ გინდა.

მეც ჭერს შევხედე. გაჯი ამობურცულიყო და სადაცაა, ჩამოვარდებოდა.

– აქ ვიპოვი სამსახურს, ამ ხელე-ბით ...

მოკლე თითები და ფართო ფრჩხილები ჰქონდა.

– შენც ძალიან განვალდი, მესმის ეს.

მინდოდა, კიდევ ერთხელ მომესმინა.
– იქ საქმე კარგად გაქვს. არ ღირს თავის დანებება.

გული უფრო და უფრო სწრაფად მიცემდა.

– მივატოვებ... თავს დავანებებ. აქ ვიპოვი სამსახურს.

– და რისთვის?

– შენთვის.

ამ სიტყვებთან ერთად, შემეძლო, ერთი საუკუნე მარტო დავრჩენილიყავი და იმ ორ დღეზე მეფიქრა, რომელიც მე მეკუთვნოდა. ჩემი ქმარი ლაპარაკობდა. ხმაში წლების წინანდელი მღელვარება ჰქონდა. სახე მისკენ მივაბრუნე და სინათლის ჩაქრობისთანავე გავიგონე საკუთარი ხმა:

– წადი.

მ ა შ ი ნ ა ც კ ი, რ ო ც ა ვ ი ც ი ნ ი თ

ოთხი ქალი ვართ. როცა ვიკრიბებით, შეგვიძლია, ვიცინოთ, მაშინაც კი, თუ სევდიანები ვართ. ერთმანეთს ტუჩსაცხსა და ფერუმარილს ვთავაზობთ და პატარა სარკეში, რომელიც ხელიდან ხელში გადადის, საკუთარ ანარეკლებს ვუყურებთ. შვილებზე საუბრით ვინყებთ და კაცებით ვამთავრებთ. სწორედ ამიტომ არის, რომ თავიდან ჩვენი ხმები მშვიდი და ალერსიანია, ნელ-ნელა კი სულ უფრო და უფრო უხეში ხდება. დიდი სიამოვნებით ვყვებით ლალატზე. ახლა ერთმანეთს კარგად ვიცნობთ და ვიცით, თითოეული როგორ ვლალატობთ.

ერთი ჩვენგანი ყოველთვის გვიფუჭებს განწყობას. როცა გაბრაზებულია, ქმარს ნერწყვშერეულ ქაბაბს უმზადებს. ამაზრზენ ისტორიებს გვიყვება. ვიჭმუხნებით, ყურებზე ხელებს ვიფარებთ და ვეხვეწებით, მეტი აღარაფერი თქვას. ის ხარხარებს და მოყოლას აგრძელებს. ჩვენი აზრით, ძველმოდური ქალია, რადგან შურისძიებისთვის მხოლოდ ერთი გზა იცის.

ერთი ჩვენგანი თავის ქმარს ძარცვავს, ღიად თუ ფარულად, ძილსა და ღვიძილში. როცა სახლში არიან, ან საყიდლებზე გარეთ გადაიან. შეუძლია, ელექტროენერგიისა და წყლის ქვითა-

რიც კი გააყალბოს ქმრისთვის ფულის დასაცინცლად. დაუსრულებლად ყიდვა-გაყიდვაშია. ნამდვილი თაღლითია.

მე სხვა გარიგება მაქვს ცხოვრებასთან. წლებია, რაც ჩემი ქმარი ნივთია სახლში – გამათბობელი კედლის კუთხეში ან, სულაც, კოვზი მაგიდაზე. მის მიმართ აღარაფერს ვგრძნობ და ის ყოველდღე სხვადასხვა ფორმას იღებს, ოღონდ არა იმ კაცისას, სახლში რომ უნდა იყოს.

მხოლოდ ერთ ჩვენგანს არ მოუყოლია ჯერ ლალატზე. ყველანი მას შეეყურებთ. წესად არ გვაქვს, ამ მეგობრულ სიტუაციაში ვინმემ საიდუმლო არ გაამჟღავნოს. ვფიქრობთ, რომ მისი ლალატი რალაც ახალია, რადგან, რაც აქ არის, ჯერ არ გაუღიმია. სკამებს მისკენ ვწევთ და თვალები ცნობისმოყვარეობისგან გვიელავს.

დუმილის შემდეგ, რომელიც ყველას გვადიზიანებს, ის თვალებს ხუჭავს და ძლივს ამბობს:

– მეც ... მეც ვუღალატე.

შვებით ამოვისუნთქეთ. ერთი ჩვენგანი ეუბნება:

– ყოჩაღ ... განაგრძე.

– მას არა, საკუთარ თავს.

ვამბობთ:

- რა პოეტურია! რა პოეტურია!
- მთელი ამ წლების განმავლობაში ისე არასდროს მიცხოვრია, როგორც მინდოდა.
- და რა გინდოდა?
- არ ვიცი ... ახლა აღარც ვიცი.

ყველანი ჩუმად ვართ. ერთი ჩვენ-
განი ფერუმარილს იღებს ჩანთიდან და
ყველას გვთავაზობს. სარკეში არ ვიყუ-
რებით, ლოყებსა და ტუჩებზე ფერს ვიმ-
კვეთრებთ და სახლებში ვბრუნდებით.

სპარსულიდან თარგმნა
ანი ლაზვიაშვილმა

ფარიკა ვაფის სიტყვა ორჰან ფამუქის სალამოზე

ჩემთვის ორჰან ფამუქის შემოქმედება იმ თურქული ლიტერატურისაგან არ განირჩევა, რომელსაც წლებია, შევეჩვიეთ. ირანელ მკითხველებს ჯერ კიდევ უყვართ თურქული რომანები, მოთხრობები და ლექსები. მწერლების: იაშარ ქემალის, აზიზ ნესინის, ლათიფე თექინის, ელიფ შაფაქის, პოეტების: ნაზიმ ჰიქმეთის, ორჰან ველის და ათობით სხვა თურქი პოეტისა და მწერლის წიგნებია დაბინავებული ჩვენს ბიბლიოთეკებში. ორჰან ფამუქმა თავისი წიგნებით ამ საცავეებს ახალი სუნთქვა შთაბერა და გაამდიდრა.

წლების წინ ორჰან ფამუქის თხზულება წავიკითხე ცნობილ ადამიანებზე (ეს ამბავი სხვადასხვა სათაურითაა თარგმნილი) და მას შემდეგ ამ მწერლის ერთგული მკითხველი ვარ. მის თხზულებებზე საათობით შემიძლია ვილაპარაკო, მაგრამ ამჯერად მსურს იმ წიგნზე გესაუბროთ, რომელმაც ყველაზე დიდი შთაბეჭდილება დატოვა ჩემზე – მის „სტამბოლზე“.

სტამბოლში რამდენჯერმე ვყოფილვარ, მაგრამ ჩემი ჭეშმარიტი მოგზაურობა ამ ქალაქში „სტამბოლის“ ნაკითხვის შემდეგ დაიწყო. ამჯერად ფამუქს გავყევი სტამბოლში და საბოლოოდ დავრწმუნდი, რომ მხოლოდ რომანისტს შეუძლია მშობლიური ქალაქის მარტივი წიაღი გამოიაროს, მის დაფარულ, ღრმა ფენებში, სხვაგვარად რომ ვთქვათ, მის სულში შეაღწიოს და ქალაქის მრავალწინაგოვანი სახე თვალწინ გადაგვიშალოს.

როგორც წიგნშიც ნახსენებია, მეოცე საუკუნის დასაწყისამდე სტამბოლის აღწერილობათა უმეტესობა დასავლელ მოგზაურთა თვალითაა დანახული. ესენი არიან პოლიტიკოსები, მოგზაურები, მწერლები (ფლობერი, ანდრე ჟიდი)

მხატვრები და სხვა.

თავად სტამბოლელები საკუთარ ქალაქს ნაკლებად იხსენიებდნენ. ფამუქი ამ დასავლურ შეხედულებებს სესხულობს, რათა საკუთარ თავსა და მშობლიურ ქალაქს შორიდან შეხედოს. რასაკვირველია, ამ გზით უფრო მეტს ხედავს. დასავლური მზერა საშუალებას აძლევს, მიუკერძოებელ მონმედ დარჩეს, სენტიმენტალიზმის მახეში არ გაებას, გაზვიადებას თავი აარიდოს, შიგადაშიგ პოეტი იყოს, მაგრამ რეალობის შეგრძნება, აზრის სიცხადე არ დაკარგოს და სტამბოლი შეუდარებელი ბრწყინვალეობით წარმოგვიჩინოს.

მაგრამ ფამუქი მხოლოდ მონმე არ არის, არც მონუსხული თუ უზრუნველი მაცურებელია. იგი ქალაქის ცხოვრების ნაწილია, თავის ბავშვობას, სიყმაწვილესა თუ ახალგაზრდობას ქალაქის ცვლილებასთან ერთად რომ იკვლევს; საკუთარს, ოჯახისას თუ ქალაქის ცხოვრებას ერთმანეთს უკავშირებს და ამ გულწრფელ თანაგრძნობაში ქალაქური ცხოვრების ღრმა და საფუძვლიან გამოცდილებას იღებს.

ფამუქის აზით, ქალაქის ღირსებას გეოგრაფიული მდებარეობა და ნაგებობები კი არა, ის ფერები, სურათები და მოგონებები ქმნის, ადამიანთა ხსოვნაში რომ ყალიბდება. ფამუქი ამ მოგონებებსა და სურათებს გზას უხსნის და საკუთარი თვალისა და გონების სიმახვილით, კონტურებისა და ფერების შეხამებით სტამბოლის ცოცხალ და გამორჩეულ ინდივიდუალობას ძერწავს. სტამბოლი თითქოს ოჯახის ნევრია. ფამუქი ცოდნითა და ქალაქის ისტორიაში განსწავლულობით, ემოციურად და ღრმა განცდებით ესაუბრება ქალაქს და ქალაქიც, თითქოს ამ გულწრფელობის საპასუ-

ხოდ, საკუთარი სიუხვის ბაღში შეუძლებლობა მწერალს.

მწერალს სევდა შემოსწოლია, მაგრამ ამ სევდას არ გაურბის, მიჰყვება მას, სევდიან სტამბოლს მიადგება და მისი სევდის მიზეზებს გულმოდგინედ და დაკვირვებით იკვლევს. სევდა და მელანქოლია, სტამბოლის მზის ჩასვენება რომ აგრძნობინებს, ფამუქისათვის რამე კერძო საკითხი კი არ არის; იგი ქალაქის სევდისა და მელანქოლიის გამოძახილია. ეს სევდა სტამბოლის ნანგრევებიდან და დაკარგული დიდებიდან იღებს სათავეს და პოეტთა თუ მწერალთა თხზულებებში, სიმღერებში, ფილმებში განსხეულებს და გრძელდება.

„სტამბოლმა“ შთაგონება მაჩუქა, რადგან მასთან ერთად სხვა დაუნერვლ ნიგნსაც ვკითხულობდი – ნიგნს ჩვენი ქალაქების შესახებ, ლიტერატურაში რომ არავის გაუცოცხლებია, სრულყოფილად რომ არავის დაუხატავს. ავტო-

რისგან ნასესხები ახლებური ხედვით თავრიზისა და თეირანის (ქალაქებისა, რომლებშიც წლები გავატარე) ქუჩებსა და ქუჩაბანდებში ვხეტილობდი და თავში კითხვები მიტრიალებდა. კარგი ნიგნი ასეა, შეკითხვებს უჩენს ადამიანს: ნუთუ სტამბოლია ის ქალაქი, ლიტერატურად გარდაქმნის პოტენციას რომ ატარებს?! თუ ფამუქია ის ოსტატი, რომელსაც შეუძლია, ქალაქი მთელი თავისი ხლართებით ლიტერატურაში შემოიყვანოს?! ჩემივე კითხვას ადვილად ვუპასუხე: ერთიც და მეორეც. ერთი მეორეს ავსებს, ამის ნაყოფი კი ნიგნია, რომელსაც ვკითხულობ და კვლავ თავს ვეკითხები: ჩვენ-ჩვენს ქალაქებთან რა დამოკიდებულება გვაქვს? რატომ განგვიდგება ხოლმე ქალაქი და ლიტერატურაში საკუთარი შემოქმედებითი სიცოცხლის დამკვიდრებას უძალიანდება?

„სტამბოლი“ მრავალ კითხვას გვიტოვებს.

სპარსულიდან თარგმნა
თამთა ფარულავამ

სარჩევი

მირზა აყა-თავრიზი , „არაბისტანის გუბერნატორის აშრაფ-ხანის თავგადასავალი“. თარგმანი კონსტანტინე ფალავასი	7
თურქული ლიტერატურა	
ომერ სეიფედინი , შესაჯდომი რამ. თარგმანი დარეჯან ყაფლანიშვილისა.	27
საბაჰათინ ალი , ნოველები. თარგმანი მერი ნიკლაურისა.....	32
მუსტაფა ნეჯათი სეფეთჩიოღლუ , შუქურა. თარგმანი ნინო გორგაძისა	43
თურქული პოეზია , თარგმანი ტარიელ ლებანიძისა	46
სომხური ლიტერატურა	
არმენ ოჰანიანი (ჰიასტანცი) , „კიკოსის დაბრუნება“, თარგმანი ასია დარბინიანისა	63
სპარსული ლიტერატურა	
ადურბანდ მაჰრასპანდანის ძის ანდერძი , თარგმანი მაია სახოკიასი	71
ფარიბა ვაფი , ნოველები. თარგმანი ანი ლაზვიაშვილისა	77
ფარიბა ვაფის სიტყვა ორჰან ფამუქის საღამოზე, თარგმანი თამთა ფარულავასი.....	80

რედაქტორი: 593464565; E-mail: mzivditi@yahoo.com
სწავლული მდივანი: 599160619; E-mail: nanio02@yahoo.com

ტირაჟი 40 (ორმოცი) ცალი

გამომცემლობა „უნივერსალი“

თბილისი, 0186, ა. კოლიბაოვსაძის №4. ☎: 5(99) 33 52 02, 5(99) 17 22 30
E-mail: universal505@ymail.com; gamomcemlobauniversal@gmail.com

